

ESTUDI DE LA JUSTICIA MILITAR A CATALUNYA
LA REPRESIÓ FRANQUISTA (1938-1953)

TESI DOCTORAL PRESENTADA PER JOSEP M. SOLÉ I SABATÉ
SOTA LA DIRECCIÓ DEL Dr. JOSEP TERMES

Universitat de Barcelona
Facultat de Geografia i Història
(Secció Història Contemporània)

Barcelona 1982.

A totes les persones que a tot arreu
de Catalunya m'han ajudat i de les
formes més variades en la recerca.
Entre elles i en lloc de preferència
els meus pares.

A Margarida, Queralt i Aran, amb
tot l'amor.

Estudi de la Justícia Militar a Catalunya:

LA REPRESSIÓ FRANQUISTA (1938-53)

I N D E X

	<u>Pàgina</u>
INTRODUCCIÓ	1
. Metodologia	8
. Interpretacions i problemes	12
. Agraïments	17
I. PART. CRONOLOGIA DE LA REPRESSIÓ	22
1.- L'ocupació militar de Catalunya	24
1.a. Els afusellaments de guerra: Tremp, Balaguer, Alpicat, Lleida	28
Gandesa, Vinaròs	29
1.b. Legislació repressiva	31
1.c. Centres de reclusió	36
Camps de concentració	36
Presons	40
2.- El terror blanc (1939-1943)	43
Persecució Ideològica i política	43
Consells de guerra	55
El món penal	61
La vida a les presons	61
La llibertat condicional	65
El treball forçat	65
Els batallons de treballadors a Catalunya	67
La lluita dels presos	73
3.- La repressió de la resistència (1943-53)	77
3.a. El curs de la guerra mundial i la seva influència (1943-45)	77

3.b. La lluita armada	82
3.c. El reconeixement internacional del Règim	85
NOTES a la primera part	89
II PART. ANÀLISI DE LA REPRESSIÓ	121
1. Les execucions (afusellats i garrot vil)	123
1.a. La cadència repressiva	127
1.b. Estudi geogràfic de la repressió	134
Origen comarcal dels executats	141
Regió I	150
. Baix Llobregat	151
. Barcelonès	153
. Maresme	157
. Vallès occidental	160
. Vallès oriental	163
Regió II	165
. Alt Empordà	166
. Baix Empordà	170
. Garrotxa	173
. Gironès	176
. Selva	179
Regió III	182
. Alt Camp	183
. Alt Penedès	185
. Baix Penedès	187
. Garraf	189
. Tarragonès	191
Regió IV	194
. Baix Camp	195
. Conca de Barberà	197
. Priorat	200

	111
. Ribera d'Ebre	202
Regió V	205
. Baix Ebre	206
. Montsià	209
. Terra Alta	212
Regió VI	215
. La Cerdanya	216
. Osona	219
. Ripollès	223
Regió VII	226
. Anoia	227
. Bagès	229
. Berguedà	233
. Solsonès	236
Regió VIII	238
. Garrigues	239
. Noguera	243
. Segarra	246
. Segrià	249
. Urgell	252
Regió IX	254
. Alt Urgell	255
. Pallars Jussà	258
. Pallars Sobirà	260
1.c. Estudi de les víctimes	263
. Edat mitja	263
. Estat civil	267
. Relació afusellats - pagesos	270
. Relació afusellats - catalans	274
. Total executats	278

. Afusellaments per comarques	281
. Afusellaments per grups d'edat	285
. Quadres sinòptics % d'afusellats	287
1.d. Els militars afusellats	294
2. L'empresonament	302
2.a. La mort a la presó	303
. Consideracions epidemiològiques	303
. Cadència defuncions	309
. Reclusos morts a Catalunya	312
. Lloc d'origen dels reclusos morts a Cata- lunya	314
. Edat	316
. Professions	318
. Estat civil	318
. Millores en el món penitenciari	321
3. Les depuracions	329
3.a. Estudi dels funcionaris dels ajuntaments de Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona	335
3.b. El cas del col·legi d'advocats de Barcelona.	342
NOTES II PART	348
III PART. VALORACIÓ GLOBAL	356
NOTES a la III Part	366
 <u>ANEXES :</u>	
1. CLASSIFICACIÓ DE LES VÍCTIMES PER COMARQUES I POBLES	369
Regió I . Baix Llobregat	370
. Barcelonès	382

	. Maresme	426
	. Vallès Occidental	435
	. Vallès oriental	445
Regió II.	Alt empordà	451
	. Baix Empordà	460
	. Garrotxa	467
	. Gironès	475
	. La Selva	484
Regió III	. Alt Camp	492
	. Alt Penedès	497
	. Baix Penedès	504
	. Garraf	509
	. Tarragonès	512
Regió IV	. Baix Camp	524
	. Conca de Barberà	531
	. Priorat	541
	. Ribera d'Ebre	547
Regió V	. Baix Ebre	554
	. Montsià	561
	. Terra Alta	566
	. Cerdanya	572
Regió VI	. Osona	574
	. Ripollès	586
Regió VII	. Anoia	590
	. Bages	594
	. Berguedà	605
	. Solsonès	610
Regió VIII	. Garrigues	613
	. La Noguera	621
	. Segarra	626

. Segrià	629
. Urgell	637
Regió IX . Alt Urgell	641
. Pallars Jussà	644
. Pallars Sobirà	647
Altres víctimes:Execucions Públiques	649
Soldats morts quan la invassió de la Vall d'Aran pels maquis	672
Relació executats a garrot vil	673
Els morts a les presons de Catalunya	679
 DOCUMENTACIÓ :Documents 1 al 18	 717
. Expedient "Responsabilidades políticas"	762
. Documentació "Llibertat vigilada"	822
. Ordre recuperació militar documents forces repu- blicanes	837
. Expedients depuració	839
. Petición de indulto pena de muerte	858
. Fonts inèdites	866
. Bibliografia	869
. Fotografies	874

INTRODUCCIO

Aquest apartat dedicat a la introducció és un dels que més he tingut de pensar. Sovint hom considera que la documentació recollida, el seu estudi i una inicial valoració s'interpreta per si mateixa.

Els escrits, bans, ordres, lleis són prou directes com per suposar-ho, però no sempre és així. Ans al contrari, explicar d'una forma general en tot el que consisteix el treball per introduir al lector en aquest, és força difícil i complex. La raó està en les dificultats de tota mena que duu el penetrar en el tràgic món dels afusellats i represaliats, en les víctimes de la presó i en tot l'involucrat en el període immediatament posterior a l'ocupació militar de Catalunya durant la guerra i en l'època de la postguerra.

Sempre és difícil fer un estudi en el que l'emotivitat dels fets ha estat, i està, present en tractar-lo. Molt més ho és en aquest cas on el temps històric tractat és encara present per a moltes persones. I quan tots el altres en vivim diàriament les posteriors conseqüències.

A mida que he anat treballant tot el relacionat amb la repressió franquista a Catalunya, m'anava questionant continuament sobre la relació entre el sistema repressiu i la resposta que origina en la societat que la sofreix.

És clara la seva pretensió, actuar de forma coactiva permanent sobre els individus que s'han oposat al seu establiment. Repressaliar-los quan osen enfrontar-se al sistema establert.

Sembla que aquesta seria una explicació general que satisfaria qual-sevol interpretació global sobre el fet repressiu, però quin gran error seria per al nostre cas.

Els historiadors, sociòlegs i estudiosos del període franquista tenen una tasca feixuga: esbrinar quines foren les causes profundes, les actituds cíviques i personals en relació al règim que es funda a partir del triomf militar de la guerra civil espanyola.

En el curs de la recerca he conegut i tractat amb persones d'arreu de Catalunya. Passen de 800 les persones que m'han informat sobre militància política, situació social o fets relacionats amb la guerra i la postguerra. He estat a gairebé tots els pobles i ciutats de Catalunya i en tot lloc he pogut veure quan variades foren les motivacions i les respostes. Es contradiuen actituds amb concepcions polítiques i es barregen opcions personals i condició social d'una forma que no sempre coincideix amb els esquemes que sempre se'ns ha donat de la guerra civil.

En plantejar-me l'estudi sobre les víctimes de la postguerra al Principat i consultar-ho a diverses persones, vaig rebre un allau de dubtes i unes asseveracions apriorístiques que m'encoratjaren per la recerca de conèixer realment quants foren els repressaliats. Les xifres d'antuvi donades anaven augmentant a partir que passava de la relació que un testimoni coneixia a la globalitat que en feia. Si interrogava un supervivent d'una població petita, la xifra que s'em donava semblava fidedigna però en relacionar-ho amb el total de la presó que havia conegut es multiplicava d'una forma inversemblant. En el cas de les grans capitals, i sobre tot Barcelona, el procés esdevenia del tot impossible, la massificació impedia fer un còmput mínimament coherent del total de la repressió.

El procés que vaig seguir fou el de preguntar ordenadament sobre la repressió a les víctimes de la mateixa. El mètode aviat s'em mostrà ineficaç. L'entrevistat tenia el record personal i col·lectiu de la seva situació tergiversat pel pas dels anys i per la seva particular circumstància.

Havia de seguir un mètode on l'objectivitat fos màxima. Car em semblava que solament per uns camins on no hi intervingués els judicis i valors apriorístics i on podés seguir el procés d'una forma documentada podria caminar sobre un terreny ferm, coherent i en definitiva científic.

Una vegada obtingut aquest material, haver-lo classificat i analitzat, presentar-lo a les persones-testimoni que havien viscut el període i havien actuat en ell perquè m'orientessin per a una millor interpretació seria el que determinaria la validesa del treball.

En ser-me tancada la possibilitat d'acudir als Arxius Militars, vaig intentar seguir les causes i els Consells de Guerra que es dugueren a terme a Catalunya per un camí indirecte. Aquest era la mediació d'un diputat a les Corts Generals de l'Estat vers la persona del Director General de Presons, aleshores Sr. García Valdés. La resposta fou que era un tema "fuera de su alcance" i que sol·licitaria l'autorització del titular del Ministeri de Justicia. Poc després dimetí el Director General de Presons i aquesta via queda també barrada. En aquest procés hi hagué un motiu que va estimular-me en la tasca, fou la conversa del diputat Rudolf Guerra amb el director de la Presó Model de Barcelona, en sol·licitar-li permís perquè jo pogués entrar a consultar el material esmentat, aquell contesta "Todo está aquí, pero lleno de m...". Ja havia començat per una altre via, però tenia l'esperança de que si arribava aquell hipotètic permís de l'autoritat competent podria veure les fonts documentals directes.

Un procés similar vaig fer al voltant dels processos que es feren a Tarragona, al senador Rafael Nadal li donaven tota mena d'explicacions i esperances. La veritat és que aquestes mai no es compliren.

No pogué ser, els representats de la Cambra Alta i la Cambra Baixa del país democràtic que s'anava conformant, malgrat estar en comissions com drets humans i justícia no pogueren possibilitar-me l'accés aquests arxius.

Ja havia iniciat la investigació per unes altres fonts, quan una petita ressenya de successos apareguda a la premsa em demostrà les dissorts que tenen les investigacions en aquest Estat. Una nota publicada al Tele-Expres el 29 de Novembre de 1979 anunciava:

" Arde el archivo de la Modelo".- Un aparatoso incendio se declaró ayer en los archivos de la Carcel Modelo, en el que resultaron afectados documentos y material de difícil evaluación. Los bomberos tardaron cuarenta minutos en sofocar el fuego pese a la enérgica actuación de un equipo de veinte hombres que utilizaron tres tanques auto-bomba y dos vehículos auxiliares. Al parecer y según las primeras apreciaciones el siniestro no parece haber sido provocado".

La mala sort de la combustibilitat dels "documentos y material de difícil evaluaci6n" semblava que actuava d'element purificador del passat. No vaig llegir posteriors apreciacions sobre el sinistre, però havia trobat unes altres vies d'accés on no tinguéss tants elements en contra. (*)

El que havia fet era dirigir-me al Regidor de Sanitat de l'Ajuntament de Barcelona, Sr. Felip Solé i Sabaris, per a poder consultar el Registre de Defuncions del Cementiri de la Ciutat.

La tasca em fou facilitada totalment i vaig poder comprobar que a excepció d'uns pocs cassos dubtosos, podia establir-se a partir del lloc de defunció l'origen i la identitat de gairebé totes les persones que havien mort afusellades. En aquest cas era al Camp de la Bota i els fossars del Castell de Montjuïc.

Amb relació als altres cementiris podia establir la gairebé totalitat de les persones que havien mort a les presons i centres de reclusió a Barcelona en la postguerra.

Una vegada feta aquesta relació vaig sol·licitar el Registre Civil de Barcelona, el permís per a consultar els Volums de la Secció de Defuncions. Aquesta font més principal i documentada em permetia comprobar la llista obtinguda a partir del Registre del Cementiri. Les diferències eren insignificants, però aquí podia establir a partir de l'acta de defunció la identitat "personal" de la víctima condemnada a pena capital. Això és, l'edat, la professió, el lloc de naixement i d'on era veí, l'estat civil i a més a més m'era indicada la causa de la mort.

L'acta de defunció consignava el tribunal militar que enviava la notificació oficial.

El treball semblava clar, seguint tots els volums podia establir-se la identitat i les característiques personals de tots els afusellats a Catalunya. Només calia que arreu que hi hagués afusellaments consultés els volums del Registre Civil de Defuncions i ho comprovés amb el Registre dels Cementiris. En cas de dubte, la comunicació Militar Documental m'ho aclarava.

Però aquí començava la tasca d'esbrinar com, quan i on foren duts a terme afusellaments o execucions al Principat. Quin era el període en què es conclouia en cada un d'aquests llocs i calia saber arreu la fiabilitat de les informacions que rebia amb les xifres i persones que anés obtenint i dels llocs que m'anaven suggerint.

Aquí és on començava realment la investigació.

El procés que he realitzat a tot Catalunya ha estat el seguir les línies de front i ocupació militar que van recórrer les unitats i divisions de l'exercit franquista, cercar en els Registres Civils (Secció de Defuncions) la inscripció de les persones afusellades i comprovar-ho en el Registre de Cementiri que pertoquí. La coincidència és arreu absoluta a excepció d'uns pocs casos a Tarragona i Lleida. (Ho tornaré a tractar més endavant).

Una vegada acabada la guerra, la tasca vó facilitada pel funcionament de l'Auditoria de Guerra de la IV Regió Militar, que situada a Barcelona té delegacions a Girona, Lleida i Tarragona. Amb la qual cosa l'actuació dels Consells de Guerra i piquets d'execució queda centralitzada a partir de les quatre capitals provincials.

Un altre aspecte que calia veure era que malgrat poder saber el resultat final dels Consells de Guerra, l'execució dels encausats, en molts casos el processos acabaven en anys de presó, depuracions, inhabilitacions, etc... La qual cosa em duia a intentar seguir quin era el mecanisme que mantenia allunyat a una persona determinada de la vida cívica. Calia veure on eren reclusos els penats per la justícia franquista, d'on procedien les acusacions i quines eren les peces del teler que es posaven en funcionament en endegar-se l'aparell repressiu. D'aquí he intentat localitzar tots els centres de reclusió (camps) de concentració, presons i presons habilitades, batallons de treballadors i explicar tot el relacionat amb el món penal.

L'estudi de les depuracions l'he realitzat de forma exhaustiva en les quatre capitals de Catalunya amb referència als seus Ajuntaments i n'he agafat constància dels centres professionals que se m'ha permés consultar. Altres vegades no ha estat possible per raons que explicaré quan tracti dels problemes que m'ha dut la investigació.

El "fet represiu" té unes alternances que s'expliquen per fets de política interior o normalment derivades de la situació política internacional, però sovint he hagut de fer front a unes llacunes informatives que solament la paciència afectuosa de persones que visqueren el període, lluitaren en ell o començaren a organitzar una resistència, inicialment molt tímida, m'han permès donar unes interpretacions globals que no sempre coincideixen amb les que sempre s'han fet i acceptat com vàlides, d'aquí molts dels problemes que he hagut de fer front. De caire interpretatiu i personal .

Tot preàmbul és una mena de justificació de l'autor, en aquest cas ho és més que normalment per la raó d'haver de jutjar, analitzar i valorar fets històrics el tractament rigorós del qual és absolutament inèdit no solament a nivell de Catalunya, sinó de tot l'Estat.

(*) REIG TAPIA, Alberto: "En torno al estudio de la represión franquista". *Tiempo de Historia* n°58. Madrid. Septiembre 1.979.

Explica tot el procés que segueix per investigar-la a partir de la Documentació oficial de l'Exèrcit i la inutilitat per trobar cap via d'accés. És un fet similar amb el que jo vaig topar.

METODOLOGIA

Tenint en compte que la Justícia estableix l'obligatorietat d'incloure i registrar totes les persones que són enterrades en un cementiri, sigui en la seva identificació personal, sigui només com l'ingrés d'un cos d'un desconegut/da per la qual cosa intervindrà el Jutjat per establir la identitat seva, vaig veure que una vegada seguits els Registres dels Cementiris de Catalunya podia tenir una primera relació dels afusellats. Aquesta la podria completar en cada lloc on hi hagués trobat afusellats o on en tingués constància, en el Registre Civil de Defuncions. La comparació era òbvia.

És en el Registre Civil de Defuncions que depén del Ministeri de Justícia, on he pogut elaborar de la forma més completa les dades de les víctimes afusellades en Consell de Guerra a Catalunya. El seu funcionament fou ininterromput, tant en guerra com quan les diverses ciutats i poblacions del Principat foren ocupades, i la fiabilitat dels casos una vegada acabada la guerra és absoluta.

Aquest aspecte es demostra per les raons següents:

- a.- Coincideixen totes les dades en Registres de Cementiris i Registres Civils de Defuncions.
- b.- La consulta amb documentació i informació indirecta com la del Llibre "Obitos - Prisión Provincial 19.39-1942" de Girona (1). La del Registre del Hospital General de Tarragona (2). I les escadusseres i esporàdiques notícies de la premsa són sempre coincidents.

La continuïtat l'he establert de la forma següent. Amb les relacions obtingudes dels afusellats els he anat classificant pels llocs on em constava que eren veïns. Els he agrupat seguint la Divisió Territorial de Catalunya proclamada per la Generalitat de Catalunya l'any 1937 i a partir d'aquesta m'he ajudat de la història oral.

Amb la documentació o relació de cada població on tenia unes característiques especials, i alhora tenia informadors fiables, he refet el període de repressió. He pogut veure els errors en la determinació

local de certes víctimes i també elaborar una teoria de com era vist el fenomen repressiu en cada individu en concret i amb quines característiques en cada lloc en particular. Només on m'ha estat facilitada una relació numèrica i nominal d'empresonats o condemnats a mort l'he fet servir, això explica el perquè n'adjunto un número tant escàs. Solament he pogut utilitzar documentació d'aquesta temàtica feta a partir d'història local en quatre llocs (a l'Alcover de l'Alt Camp, Vimbodí de la Conca de Barberà, Santa Coloma de Farners a la Selva i Olot la capital de la Garrotxa) on a més la coincidència d'ambdues fonts i memòria col·lectiva és idèntica.

Aquesta utilització de l'història present en la memòria de les persones m'ha estat de molta utilitat per saber, centres locals de caire socio-polític i posterior evolució (Tancament, incautació, pèrdua de bens, etc...), així com per l'elaboració de la militància política de les víctimes. Tema que elaboro en l'estudi específic d'elles.

Sovint m'ha estat indicada la manca d'algún nom en les relacions presentades. Tots els noms que amb certesa de l'informador són de persones afusellades a conseqüència d'un Consell de Guerra les he localitzat en els noms que presento. De vegades però algún nom que se m'ha dit no el tinc, però tampoc hi ha la certesa de que intervingués la Justícia en la seva mort.

Una font oral de la qual he tret molta ajuda està en les persones que foren empresonades i condemnades a mort, visqueren aquell període i després d'un temps més o menys llarg pogueren de nou sortir de la presó i fer vida civil. El record d'aquells dramàtics moments és més que viu en molts d'ells, i en el constant burxar de la seva memòria mai no se m'ha donat un sol nom que jo no tingués a partir de les fonts indicades.

Calia veure però la vida diària a la presó, assumpte que tracto essencialment en els aspectes que tenen a veure més en el fet repressiu. Encara que dir-li això a un pres sigui un trist eufemisme grotesc.

El món penal té un "a priori" obligat, és la llei que infringeix l'inculpat. En la recerca tracto la temàtica global de la legislació repressiva que acompanya a la formació del nou Estat, però sense cap mena de desviació en l'aspecte jurídic ni vers un anàlisi del poder totalitari. L'estudi l'acompanyo amb el buidat d'informació que la premsa em dona sobre com s'exerceix vers l'acusat. Aquesta és poc rica en informació, únicament de forma curta a final de la guerra i principi de la postguerra té una certa continuïtat, després és esporàdica, i només en casos aïllats dona notícia del seu funcionament.

La documentació legal a nivell de l'Estat és pot elaborar a partir del B.O.E. (Boletín Oficial del Estado, Gaceta de Madrid) i la de cada "província" a partir del B.O.P. (Boletín Oficial de la Provincia) de cada una de les que "té" Catalunya.

Calia veure un aspecte, que com tots els altres, han estat objecte de manca de rigorositat en la seva apreciació. Em refereixo a les depuracions.

He analitzat els casos del personal depurat i els seus resultats en els Ajuntaments de les capitals catalanes tema que tracto i que ofereixo de forma numèrica i resumida per poder fer una valoració objectiva global. Però les possibilitats de recerca en aquest camp són absolutes, i crec, necessàries. Igualment el cas del col·legi d'Advocats, però la malafiança envers el coneixement del passat m'ha impedit aprofundir en aquest terreny.

El decurs de la guerra europea i el seu resultat ha creat una actitud mimètica en interpretar la primera i segona dècada dels quaranta, però cada cop serà més manifest veure el no paral·lelisme d'aquest temps històric. L'actitud del règim franquista en l'aspecte repressiu canvia abans de les acaballades de la contesa bel·lica, pot veure's que existeixen unes alternances de duresa extrema o disminuïda segons els vents polítics dels moments. Els gràfics són clars en aquest aspecte. Es per això que la cronologia que proposem és, sortint però d'un concreció rígida i amb criteri flexible, el període 1939-1943 com l'època de víctimes majoritàriament procedents d'acusacions de l'època de República i guerra civil i el de 1943-53 de fets majoritàriament de post-guerra.

El període de post-guerra està profundament marcat per la lluita armada i cal seguir-lo amb una informació documental mínima i oral molt difícil. Els supervivents solament poden explicar les situacions immediates a ells, la documentació és gairebé inexistent i/o desconeguda. La premsa oficial tergiversa o silenci.

Finalment hem fet un estudi empíric i analític de les víctimes a partir de totes les dades que coneixem. L'estadística ens ha estat una ajuda fonamental car ens ha permès veure unes constants i unes característiques que expliquen el perquè i el qui és afusellat a Catalunya en aquesta "llarga nit" de postguerra i aïllament.

INTERPRETACIONS I PROBLEMES

L'allau de documentació que se m'ha anat presentant seguint la recerca documental i oral, m'ha permès classificar amb una relativa facilitat la majoria dels casos i de comprendre'n les circumstàncies que l'envolten.

Les persones consultades, que són d'arreu de les comarques i pobles de Catalunya, m'han suggerit dos aspectes que lògicament aquest estudi no podia deixar de banda:

- a) Repressalies efectuades durant la guerra.
- b) Repressalies efectuades en la postguerra.

En ambdós casos he estat prudent i he matitsat molt en la informació rebuda i solament he fet ús d'aquesta informació quan he pogut citar la font.

L'explicació de la raó d'aquesta extrema cautela està en el fet que la repressió s'ha magnificat, cosa lògica, veure unes xifres inversemblants. El clima militar i polític de guerra i postguerra, les vexacions a les persones republicanes, les denúncies, els judicis, les sentències i les execucions de condemna feien que hom hagi confós i barrejat en els viaranys de la memòria, morts al front, desapareguts, víctimes de reraguarda, empresonats, exiliats i el considerable moviment de població que duu una guerra civil. Per l'anàlisi pormenoritzat de xifres pot veure's, però, quan s'ajustava el temor i la creença de poder ser víctima del nou règim implantat a Catalunya i a tot l'Estat amb la realitat dels fets. No es pot menysprear que la xifra d'executats és sensiblement inferior que els dels condemnats a mort. Però les nits amb la última pena dins l'ergàstula creava un estat d'ànim lògic de suposar. No cal dir, en èpoques com les d'aleshores, que fàcil seria l'extensió de temor i por. D'aquí al impacte psicològic popular hi ha un pas.

Són innumerables els matitsos que cal donar en tots i cada un dels casos, la disparitat del volum de població de l'any 1936 i la que hi haurà l'any 1939, l'avaluació específica i concreta de les víctimes del front i accions armades⁽³⁾ reraguarda - bombardeigs, assassinades i ajusticiades - i de les posteriors conseqüències - exili i empresonament.

Però la decisió estava en utilitzar els materials que teniem al nostre abast i per això hem seguit el criteri d'avaluar a partir de la xifra demogràfica de l'any 1936.

Es una decisió que té una objecció fonamental: el realitzar l'estudi oblidant que un sector important de població potencialment repressaliable a Catalunya hi pot restar fora. Essencialment em refereixo a:

1) Personalitats polítiques del sector republicà d'àmbit nacional o local

2) Participis en fets i accions diverses de reraguarda.

L'enfrontament bèl·lic i l'exili buiden ambdós àmbits. I aquí cal afegir els afusellats fora de Catalunya, la relació dels quals, encara que numèricament pugui ser poc important és molt sovint definitoria. Malgrat tot, de moment són les úniques fonts fidedignes que tenim.

Quan tractem l'aspecte de la professió dels afusellats no es diferencia entre el jornalero del camp i el pagès. Hem seguit el criteri d'unir-los en un mateix apartat en l'estudi global forçats per la referència que ens dona l'acta de defunció. És un inconvenient que s'agreuja en veure's la important quantitat relativa i absoluta de població camperola que serà víctima de la repressió.

En tractar de la professió i del seu estudi hem vist que hi ha certes divergències, entre el que l'acta diu i la informació oral. Són fets derivats d'una possible activitat determinada i concreta que qui prenia relació de l'acusat resolvia d'una forma reductora. D'un pagès que a més a més feia de barber, li atribueix el segon ofici, o el canvi pot ser originat per una activitat professional diferent durant el període de guerra. o bé per la definició de la professió no era la mateixa que l'activitat laboral que duia. El percentatge és mínim, però en alguns casos cal tenir en compte aquestes circumstàncies.

L'estat civil dels afusellats no presenta dificultats, cal recordar el no reconeixement d'unions civils dutes en període de guerra, encara que després la normalització - segons les disposicions que s'anaven ordenant i en alguns casos que hem pogut tenir notícia - són més que dificultoses, de caire vexatori.

En utilitzar aquest terme ens són presents el innumbrables casos que arreu de Catalunya ens han assabentat. Són coneguts de tothom els fets repressius contra la llengua i la cultura catalana, cal estudiar específicament els corresponents a: sancions, depuracions, desterraments, incautacions, perdues de nacionalitat, degradacions professionals, reduccions salarials (4).

Aixo no ens pot fer oblidar les que sense una legislació repressiva determinada s'exercia, així: diferències en el racionament, trabes als salvaconductes, dificultats als proveïments industrials i comercials de presumptes desafectes al règim, afiliacions i actuacions forçades, etc. La llista en cada cas i cada lloc presenta uns aspectes particulars, tot però respon a una llei general: el nou règim. Aquest tindrà uns aliats naturals que presentaran denúncies, acusaran o intentaran treure'n profit (una propietat determinada, un permís, l'eliminació d'un competidor...), com una mena de botí de guerra. Cal però analitzar d'on provenen les fidelitats, adhesions o allunyaments. Ja he dit abans que les motivacions eren de tots tipus i de tota mena. No oblidem la guerra civil fratricida i els condicionants que actuen sobre tots els membres de la societat.

Ensems hi ha una reacció de signe contrari. Per a moltes persones l'actuació del règim en tots els casos esmentats els hi és un reactiu, el que suposa un distanciament personal o polític i adhuc un enfrontament ideològic.

El règim totalitari extén el seu influx per tot lloc, aquí va acompanyat d'un component dogmàtic redemptorista. L'espasa i la creu.

Em pogut extreure els resultats finals de la repressió física. Però no hem pogut veure els processos i passos intermitjos. Ens queden elements per esbrinar com el caràcter de les denúncies i la seva importància, també no sabem quina ha estat l'actuació de l'Església. Fins quin grau era fonamental el seu testimoni?.

Els interrogants són múltiples.

Creiem que és un terreny on hi intervenen més les d'actituds personals que altres fets.

La repressió a nivell de cada població depén sobremanera de motivacions personals i aquestes són variades.

La tossuderia en preguntar i voler sortir de la fredor de noms i números ens duia a esbrinar el camp polític de les víctimes. Aquí cal lluitar contra el temps. En dir els noms les persones entrevistades cerquen el motiu, renom o malnom de la casa de cada individu per la seva identificació. Llavors un seguit de particularitats de la vida d'aquella persona són exposades, però que difícil és poder especificar en concret el camp polític. Per a uns la importància està en els fets de l'època republicana o àdhuc abans, per altres en l'actuació de guerra. Uns informadors o testimonis de l'època viscuda creuen que la definició política ve determinada pel vot; altres per la central sindical; els de més enllà treuen importància aquest fet i en donen la seva actitud cívica, la seva militància política, etc. En alguns casos hi ha discrepança. I aquí el problema és menor a nivell rural. S'agreuja a les capitals urbanes. Però sí tenim de dir que sempre hem vist com el testimoni d'aleshores viu i reviu els moments, especifica i interpreta. Hem sigut fidels a tots ells i presentem el que hem pogut saber.

El tema és complex i els components múltiples, per això fugim de possibles branques que se'ns ofereixen continuament per a relacionar uns amb altres, només donem unes interpretacions relatives a nivell comarcal i de la incidència de la guerra en les definicions polítiques de les víctimes.

En rellegir els problemes, més de tipus particular (temor i malfiança) que no de treball en general, veig que m'oblido del que tant he tingut de seguir, el de quantes coses no puc dir. L'explicació de certs fets vexatoris, tortures o xantatges de tota mena m'obligarien a situar-los localment, amb això trencaria la promesa de quan em foren explicats de no identificar les víctimes.

Sovint m'han preguntat el perquè m'interessaven "històries de la guerra", he contestat que calia saber el com, l'on, el perquè, el quan i el qui de la forma més científica possible i això ens permetria fugir d'aquests

fantasmes locals o familiars que tots hem sentit per endinsar-nos en la comprensió d'un sistema polític repressiu i venjatiu després de la victòria. Epíctet ja jutjava en l'època clàssica que "val més el perdó que no la venjança, perquè un és efecte d'una naturalesa dolça i humana, i l'altra d'una organització ferotge i brutal".

- (1) Arxiu Diocesà de Girona. El prefaci diu: "En un campo inmediato al cementerio de esta ciudad, en su parte sur, fueron fusilados en los días que se indican, los individuos que durante la dominación marxista cometieron delitos merecedores de esta pena, en cumplimiento de sentencia impuesta por los Consejos de Guerra", ve signat pel rector de la parròquia de la catedral J. Gironella.
- (2) El Cementiri de Tarragona no és municipal, depèn de l'Hospital General.
- (3) He tingut oportunitat de cotejar globalment a moltes ciutats catalanes, la relació de baixes del front, la xifra es tràgicament extraordinària.
- (4) Certes entitats professionals han estat reacios en facilitar-me documentació en raó del temor que aquesta no pogués remoure "actituts i fets que val més oblidar per sempre". Són judicis personals que impedeixen analitzar el que ja pertany a la història.

AGRAIMENTS

Necessitaria potser un volum per explicar totes les vivències que m'han dut els constants viatges per tots el racons de Catalunya. La relació que he tingut amb tots els qui han esmerçat temps per cercar en el subconscient més amagat el que la postguerra els obligà a viure no ha estat solament de simples informants. M'han fet comprendre la subtil violència diària que es vivia en la postguerra, però també l'animositat en què cal fer front als moments més difícils.

No tinc paraules per poder fer comprendre el molt ajut que he rebut. Quan en un poble o ciutat se m'ha fet de nit i tancaven els arxius o els testimonis anaven cap a casa seva m'inundava una sensació de solitud i impotència davant la feina que encara restava que solament vencia en pensar amb l'enteresa en que ells havien suportat els més diversos i durs fets (afusellament del pare o espòs, pèrdua d'un germa, separació de la família o anys de presó i temor).

Una senyora, trepitjada absolutament per la vida, finalment va voler parlar amb mi. En despedir-me em digué: "Acaba el treball, vull veure el nom del meu pare igual que als altres que van matar al poble"; això és el que m'ha impulsat fins al final.

A tots els hi dono la més sincera i profunda gratitud.

Seria injust que m'oblidés de tots els qui m'han permès veure arxius, registres i papers de tota mena, entre ells els funcionaris dels Registres Cívils (Secció de Defuncions) i dels Arxius Municipals ocupen un lloc de preferència que no és gens formal.

Hí ha uns noms propis que no puc silenciar. La Fundació Jaume Bofill que des d'el principi va donar-me ajut econòmic i confiança absoluta encara que no es pogués preveure fins on podria fer-se el treball. En Jordi Planas que desde la F.I.E.H.S. (Fundació Internacional d'Estudis Històrics i Socials) va fer-me de constant suport en la tasca i en Josep Termes per les orientacions crítiques que sempre m'ha dedicat i que de tanta utilitat m'han estat, les quals m'han permès reduir defectes i li dec alguna de les virtuds que pugui tenir.

En un apartat més personal hi ha en Francesc Torres el qual ha dedicat tantes hores en la revisió i assessorament estadístic i en Joan Villarroja i Font que no solament m'ha fet de crític amic, sinó que ha participat àdhuc dels meus estats d'ànim. També he d'incloure-hi als amics Carles Salmurri i Ismael Salvador que m'han donat aquest ajut moral joïós necessari davant un tema tant àrid com és la repressió de la postguerra civil.

El meu agraïment més profund és per Margarida Barjau, la meua dona i companya, sense la qual no hagués tingut a la vora una persona que comprenia la tasca, la criticava, m'orientava des d'una perspectiva propera i la vivia amb un sacrifici i comprensió sense els quals aquesta obra no hagués estat possible.

Barcelona, Agost de 1.981

NOTA

Agraexo l'ajut que, a diversos nivells, m'han dispensat els senyors :

J. Andreu i Abelló, J.M. Ainaud de Lasarte, A. Asensio, B. Alamón, C. Bardera, A. Baldillou, E. Bartrina, G. Botí, A. Campos, Andreu Castells,, J. Cárceles, J. Custodí, Paco Casanova (d.e.p.), Manel Cruells, J.M. Colomer, Joan Cornudella, F. Ciurana, Paco Candel, Josep Clarà, Joaquim Ferrer, R. Fernández Jurado, E. Faraudo, J. Farrerós, A. Fernández Ballet, Emili Giralt, G. Jackson, M. González, J. Guixens, Rudolf Guerra, Manuel Lladonosa, J. Lladonosa, J.M. Jané, Jaume Lorés, Ll. Mas, Jordi Monés i Pujolbusquets, J. Mujalts, J. Morera, A. Mateus, Joaquim Nadal, Jordi Porta, J. Pou, E. Prous, Rafel Nadal, Pere Raluy (d.e.p.), Albert Manent, Joan Manent, J. Quer, E. Pinilla de las Heras, Romà Gol, J. Recasens, V. Ros, Rosa Tur, J. Sobrequès, J. Sans Travé, Pere Solà, S. Sunyer, A. Salvo, J. Subirats, Família Sans, Santiago Romà, V. Sanromà, A. Tubau, F. Viadiu, Isabel Vicente, A. Verdaguer, Josep Vallverdú. J. Aguilà, R. Alberch, D. Azagra, A. Bladé Desembila, J. Cuadrado, R. Aleu, J. Garriga, V. Noguero, M. Prats, G. Xammar, C. Torras, J.M. Jané.

ORGANITZACIONS SOCIALS I POLITIQUES

- A.C. Acció Catalana. També denominat Partit Catalanista Republicà, en fusionar-se pel març de 1931 amb Acció Republicana de Catalunya. Partit nacionalista
- A.C.E. Associació Catòlica d'Estudiants.
- A.S.A. Acció Social Agrària. Sindicat agrícola proper a tesis republicanes i catalanes. En el decurs de la guerra va acostant-se a les directrius del P.O.U.M.
- C.A.D.C.I. Centre Autònom de Dependents del Comerç i de la Indústria.
- C.N.T. Confederació Nacional del Treball. Organització anarco-sindicalista.
- C.R. Comitès Revolucionaris. Foren els Comitès que es forma-

ren arreu en esclatar la guerra civil. (Els hem definit així per diferenciar-los d'altres comitès).

- E.C. Estat Català. Organització nacionalista independentista.
- E.R.C. Esquerra Republicana de Catalunya. Partit majoritari al Principat durant l'existència de la II República. Caràcter progressista i socialitzant. Dirigida pel qui fou el President de la Generalitat, Lluís Companys.
- F.A.I. Federació Anarquista Ibèrica. Significació àcrata.
- F.E. Falange Española. Partit d'inspiració feixista. Dirigit inicialment per José Antonio Primo de Rivera.
- F.E.T. y de las J.O.N.S. Fusió de Falange i Carlistes l'abril de 1937. Única organització política autoritzada a l'Espanya del general Franco.
- F.R.S.E. Federació Republicana Socialista de l'Empordà (reorganitzada el maig del 1930 succeïa la Unió Federal Nacionalista Republicana).
- F.O.S.I.G. Federació Obrera Socialista Indústria Gastronòmica.
- G.M.N. "Glorioso Movimiento Nacional" segons el llenguatge franquista d'aleshores.
- JJ. LL. Joventuts Llibertàries lligades a la CNT-FAI.
- JJ. RR. Joventuts Radicals, lligades al Partit Radical.
- JJ. SS. UU. Joventuts Socialistes Unificades, lligades al PSUC.
- Mb. Cte. Membre del Comitè que es forma on s'indica.
- M.L. Movimiento Libertario.
- P.C.C. Partit Comunista de Catalunya.

- P.C.E. *Partit Comunista de Espanya.*
- P. F. *Partit Federal.*
- P.O.U.M. *Partit Obrer d'Unificació Marxista.*
- P.R. *Partit Radical.*
- P.R.D.F. *Partit Republica Demòcrata Federal.*
- P.S.U.C. *Partit Socialista Unificat de Catalunya.*
- P.S.O.E. *Partit Socialista Obrer Espanyol.*
- Rp. *Republicà.*
- S.A.B. *Sindicat Agrícola de Banyoles*
- S.I.M. *Servei d'Informació Militar.*
- U.C. *Unió Catalanista.*
- U.G.T. *Unió General de Trabajadores.*
- U.J.A. *Unión de Juventudes Antifascistas.*
- U.R. *Unió de Rabassaires.*
- U.S.C. *Unió Socialista de Catalunya.*

I. PART. CRONOLOGIA DE LA REPRESSIÓ

Darrera la victòria s'elevava una acció de gràcies en la que s'ofereien sacrificis als deus i una part del botl aconseguit. La matança de presoners també tenia caracter d'ofrena i resultava una practica d'origen religiós.

Tauleta cuneiforme de la Biblioteca del Palau de Nínive.

L'OCUPACIÓ MILITAR DE CATALUNYA

El dia 15 d'abril de 1.938 en arribar les tropes nacionalistes a Vinaròs, quedava aïllada la major part de Catalunya de la resta del territori de la República.

L'ofensiva s'havia iniciat una vegada ocupada definitivament Terol el 22 de febrer per l'Exèrcit rebel. Així s'inicia el 9 de març un atac a l'Aragó que té com objectiu arribar al Mediterrani i tallar el territori governamental en dos zones.

Una de les fites bàsiques d'aquesta operació era penetrar a Catalunya.

En un progressiu avenç arribaren a Fraga el 26 de març. Lleida estava amenaçada.

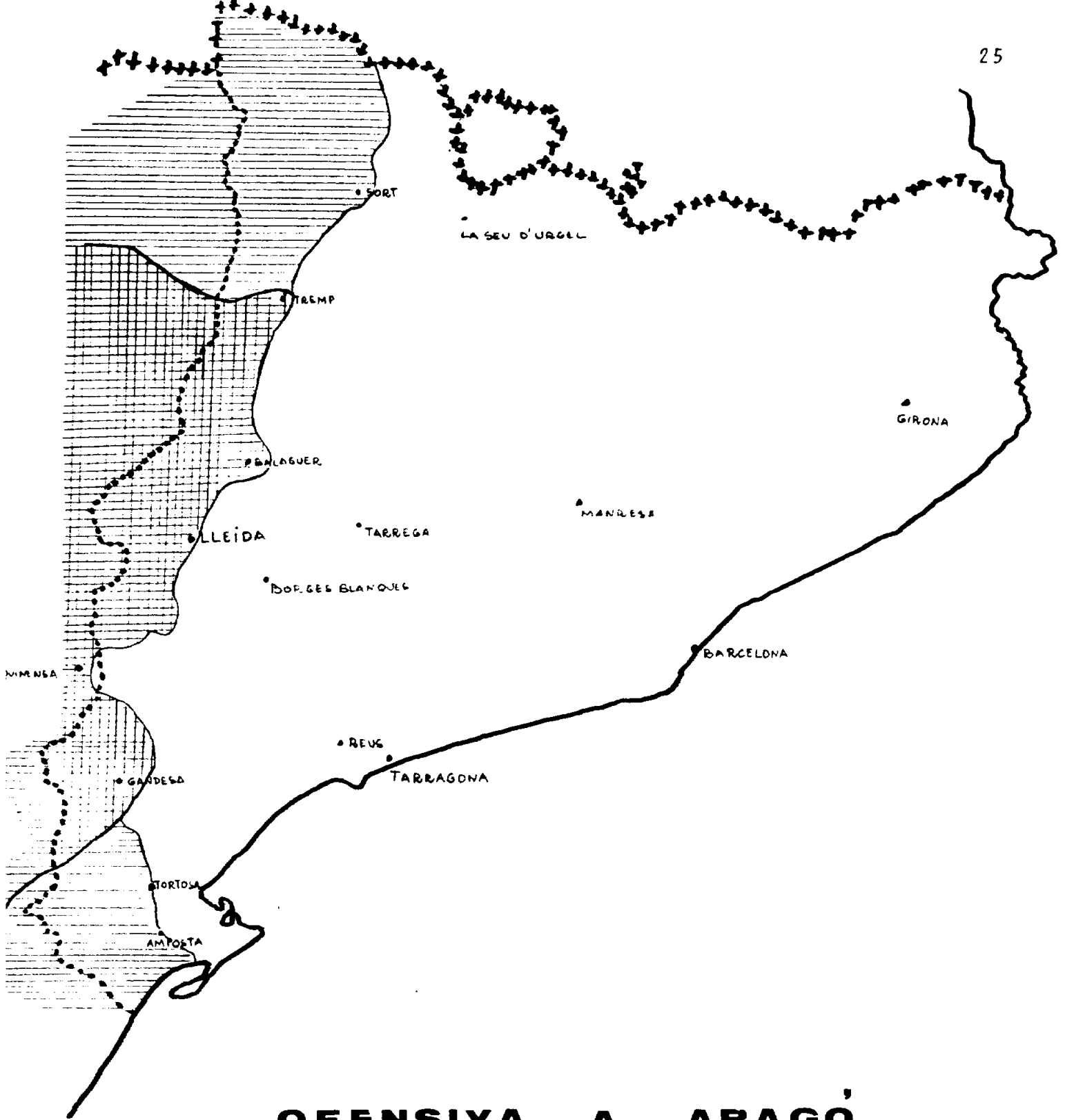
El dia 27 s'ocupà Masjalcoreig, primer poble català d'aquesta zona, fins arribar el 3 d'abril a l'ocupació de Lleida. El 6 serà ocupada Balaguer. Tremp cau el dia següent i el curs alt dels rius Segre i Noguera Pallaresa.

Igualment establiran un cap de front a Seròs i Balaguer. (Vegi's mapa n°1).


Pel Sud de Catalunya l'ofensiva es dirigeix vers l'Ebre. S'aprofondeix cap a la comarca de la Terra Alta. Gandesa és ocupada el dia 2 d'abril. El front no s'estabilitzarà fins mitjans del mes en què tota la riba dreta quedarà en poder de l'exèrcit nacionalista. (1)


Tenim poques referències del procés d'ocupació militar. Testimonis diferents ens han parlat definint-lo com d'una extrema duresa (2). Per fugir de possibles visions apassionades utilitzarem únicament les exposicions efectuades des d'el sector dit nacionalista.

Així sobre l'entrada a les poblacions de Masjalcoreig i Seròs sabem "Era creencia que las habitaciones abandonadas por sus dueños eran propiedad de enemigos de Franco huídos, y por ese motivo muchas veces los soldados, contra la voluntad de los oficiales solían cometer desmanes en ellas" És per aquest motiu que els veïns possessin cartells indicant "vivienda ocupada por sus propietarios" (3).



OFENSIVA A ARAGÓ

 FINS EL 7 D'ABRIL 1938

 FINS EL 20 D'ABRIL 1938

Partícijs militars en l'entrada a Lleida, ens han indicat fets nombrosos de violència a restes d'unitats republicanes. Soldats afusellats en el lloc on foren trobats, actes de vandalisme i similars (4).

Un testimoni excepcional i fàcilment entenedor, és el de Josep Ma. Fontana que participa directament en les operacions militars al Principat, diu "la entrada y liberación de Cataluña fue sensata, aparte de los "lunares" de Lérida" (5). (Així en l'original).

Cal ressaltar el caràcter de l'operació militar en l'ocupació de Lleida, així la "Memoria de la Casa de Lérida" dels jesuitas dona una llarga referència d'aquells dies:

"Reapertura de la Casa de Lérida. El día 27 de marzo, domingo cuarto de Cuaresma de este año, 1.938; por la tarde comenzó a circular la noticia confirmada luego por el parte oficial: rotas las líneas fortificadas del Cinca, nuestras tropas habían penetrado en la provincia de Lérida. Desde el puente de Fraga sobre el Cinca, la distancia hasta Lérida es de unos 30 kms. de excelente camino llano, era evidente que llegarían pronto a la vista de Lérida, se esperaba con toda resistencia apoyada en los dos castillos que defienden la ciudad en los dos extremos. Pero toda resistencia quedó rota ya el mismo día 27, domingo de tristes recuerdos para Lérida. Después de comer, unos 30 aparatos de bombardeo, con entero dominio del aire y sin ser hostilizados, se dedicaron a machacar la ciudad por espacio de dos horas. Los efectos fueron terribles; se habla de 400 bajas; sólo en las cercanías de nuestra casa, a la vista se pueden contar ocho edificios destruidos, en algunos de los cuales murieron familias enteras. Una de las víctimas para más lamentables fue (Sic) nuestro médico y excelente amigo el Dr. José Porqueras. Quedó sepultado, como tantos otros bajo los escombros. Su hijo, voluntario en el ejército nacional; iba en vanguardia con el ansia de encontrar a sus padres y encontró todavía bajo las piedras y ladrillos el cadaver de su padre. Quedan todavía muchos sin desenterrar porque es un suicidio acercarse a los edificios destruidos con vigas colgantes que se sostienen como de milagro. Es un espectáculo triste el que ofrece la mejor calle de Lérida casi toda en ruínas, el grupo escolar de la Normal, el edificio de las Hermanitas de los Pobres, el colegio de la Enseñanza, el Liceo Escolar, la casa de Correos y Telégrafos, inaugurada hace pocos años..." (6).

He reproduït tot el paràgraf per uns elements que crec cal analitzar amb un cert rigor. (*)

El bombardeig de Lleida és poc citat pels estudiosos de la guerra civil i queda enfosquit per la coincidència en l'ocupació de les prímeres terres catalanes i la llei que abolia l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (7).

La intensitat del bombardeig és per acabar amb qualsevol possibilitat de resistència bèl·lica i moral. (Aleshores el convent dels jesuïtes quedava a les afores de la població, el que explica l'exemple que cita el cronista).

Tambe el seus efectes colpiren a les tropes de l'Exèrcit Nacional, on hi havia oficials procedents de medis universitaris, voluntaris, idealistes i també, entre ells, catalans. (8)

Hi ha però, un aspecte encara més important, aquest és la utilització que s'en podia fer dels bombardeigs a Lleida. És durant dos hores que deixen caure bombes sobre la urbs. "Se dedicaron a machacar la ciudad" diu el religiós i els resultats són terribles.

Per l'abril de l'any anterior havia estat el bombardeig de Guernica, pas obligat cap a l'ocupació total del País Basc (9). Sembla que l'esperit de destrucció envers la capital de la Terra Ferma és manifest, alhora que temerosos de les conseqüències propagandístiques posteriors feren el possible per esborrar o treure la importància possible als fets (10).

El que és indubtable és que els nacionals en són conscients de la seva magnitud. En entrar a Lleida anaren al Registre Civil de Defuncions i s'endugueren únicament dos toms: el tom n° 150 i el n° 151 on estaven registrades les víctimes del bombardeig (11).

Encara avui és fàcil comprovar que l'actual tom n°150, era el n°152 però que la numeració ha estat canviada.

Naturalment que la inscripció pot fer-se fora de termini per part dels familiars, però aquesta és una gestió burocràtico-administrativa poc operativa davant el temor, la fugida de la població, les morts de famílies senceres, persones soles, transeunts, etc...

(*) Dec el coneixement d'aquesta "Memòria" a l'historiador i amic Manuel Lladonosa

La quantificació i identificació de les víctimes d'aquest bombardeig efectuat a Lleida per sempre més serà impossible de fer sense un important marge d'error.

Aquest és l'únic cas d'aquesta mena que hem trobat en els arxius dels Registres Civils de Defuncions a tot Catalunya i no creiem que sigui casual.

Els afusellaments de guerra

a) Tremp - Balaguer - Alpicat - Lleida.

Les primeres víctimes que trobem en aquest sector amb Consell de Guerra, són els executats a Tremp - 1 - i Balaguer - 2 - el mes d'abril. Després ja dins la jurisdicció, que està sota la capital de província, "Auditoria del Ejército de Ocupación".

Primerament aquestes execucions tindran lloc a Vilanova d'Alpicat (12). Població veïna de Lleida que durant tot el període que la capital del Segre fou front, acollí els difunts d'aquesta. El cementiri havia quedat a la ribera esquerra del riu, dominat per l'Exèrcit de la República.

El total d'afusellats a Vilanova d'Alpicat (Alpicat) en aquest període abril-octubre de 1.938 són 22 que consten al Tom nº 18 del Registre Civil de Defuncions. La causa de la mort és diàfana "ejecutado". L'hora 5 o 6 de la matinada.

A Lleida (al fossar de Gardeny) foren 17 els afusellats en aquest mateix període en què la ciutat està dividida pel front. L'enterrament ja hem indicat era a Vilanova d'Alpicat. Les execucions en un cas són públiques, les corresponents al 19 d'agost de 1.938. On són afusellades 6 persones al Camp de Mart a les 10 hores del matí, acusades d'espies (13).

Després 11 execucions més és produiran el mes de setembre - octubre de 1.938.

Les xifres d'aquesta època poden semblar poc elevades. Intentarem explicar la raó del per què. Cal tenir en compte que malgrat la franja de terreny ocupada, la població d'aquesta zona no era massa elevada i en el cas de Lleida-capital la població ha fugit.

En avançar l'Exèrcit nacional, la Generalitat i organismes oficials i particulars republicans convidaven anar-s'en a la població. Es posaven tots els vehicles disponibles aleshores per fer-ho. "Llérida quedó poco menos que desierta; no llegarían a dos mil los habitantes civiles" (14). L'estudiós del període es troba que l'Arxiu Municipal de Lleida no té llibre d'Actes "de Nuestra Liberación, desde el mes de Abril hasta la fecha" (11 de novembre de 1.938). Vuit mesos i.

Tenim referències de persones que foren detingudes en aquesta zona i conduïdes al camp de concentració de Barbastro o bé a Saragossa. A partir d'allí no disposem de cap mena de documentació (15).

Quan pel desembre, dia 23, s'inicia l'ofensiva que serà definitiva per a l'ocupació total de Catalunya, altre cop el cementiri serà utilitzat. Allí seran executats i enterrats posteriorment les víctimes del franquisme. Enterrats en una fossa comú que no podra ser adecentada fins ben entrats els anys setanta. (Per tots Sants a Lleida, deia poc a favor del cristianisme del Règim Espanyol, la diferència entre els difunts).

b) Gandesa - Vinaròs.

Tenim aquí un doble lloc d'execucions, correspon a caps de partit judicial. Els Consells de Guerra funcionen amb una autonomia de seu pròpia allà, mentre no estigui ocupada la capital de província. (B.O. del 25 Agost 1.936. "Jurisdicción y Justicia Militar. Artº 2º. En cuantas ocasiones lo consideren conveniente (los Generales Jefes de los Ejércitos de operaciones) podrán delegar su jurisdicción total o parcialmente, en los Generales Ctes. de las Divisiones o en las Brigadas o Columnas que operen en las zonas de su mando... y las asumirán en los territorios que vayan quedando bajo su dominio como resultado de las operaciones del Ejército a sus órdenes. I el 31 d'agost de 1.936. Artº 1º. Todas las causas... se instruirán por los trámites del juicio sumarísimo...)

Artº 3º. Podrán desempeñar los cargos de Jueces, Secretarios y Defensores... Todos los Jefes y Oficiales del Ejército y sus asimilados aunque se hallen en situación de retirados".

Els primers afusellaments corresponen al sector més aviat ocupat militarment, Gandesa. Així el 18 de maig comencen a constar les execucions al Registre Civil, també n'hi haurà pel juliol. En total la xifra és de 15. Totes les víctimes són persones veïnes de la mateixa capital comarcal (16).

El grup de persones que seran executades a Vinaròs és força més nombros. D'elles 31 són veïnes del Principat (Però n'hi ha una xifra força major que per circumstàncies diverses no vaig poder recollir). Hi ha una legislació específica que ho explica:

"Ord. 2 Nov. 1.936. B.O. 4 Nov. Artº 2º. Cuando se tome un pueblo cabeza de partido y esté la capital de su provincia en poder del enemigo, quedará sometida la parte ocupada del partido a la Audiencia provincial instalada en la población ya conquistada más próxima a la capital".

Tots ells són veïns dels pobles de Catalunya de les terres de l'Ebre (Jesús, Tortosa, Xerta, Alcanar, Santa Bàrbara, Mas de Barberans, Amposta, Roquetes, La Galera, Ulldecona, El Godall, La Cenja).

La notícia de la seva mort serà un estímul per a la fugida i l'exili de molts. Entre les víctimes no hi ha grans personalitats polítiques locals i el seu traspàs atemoritza altres que tenien un passat més destacat.

He rebut explicacions dantesques del que passà a Vinaròs, des de l'armutegament d'homes a la presó, a uns judicis que ni tant sols de formals se'ls pot qualificar. D'actuacions militants i gairebé militars de religiosos. Però la documentació oficial és prou explicativa. Així el dia 2 de juliol de 1.938 a l'acta de defunció de Baptista Querol Vericat d'Ulldecona, afusellats a les 2,30 hores, consta

"muerto junto con 8 cadáveres, enterrados en el suelo en grupos de tres".

Les dades corresponen amb la xifra d'afusellats d'aquell dia, i la comprovació amb supervivents de l'època és correcta.

Els afusellaments tindran lloc del juny fins al desembre. En ells consten 2 executats amb garrot vil, el 9 de juliol de 1.938. (Vegi's llista nominal).

Legislació repressiva

L'ofensiva de finals de desembre de l'any 1.938 no es completarà fins el 12 de febrer de 1.939, quan tots els llocs fronterers amb l'Estat Francès siguin controlats. Llavors l'ocupació militar de Catalunya és total. (Vegi's mapa n°2).

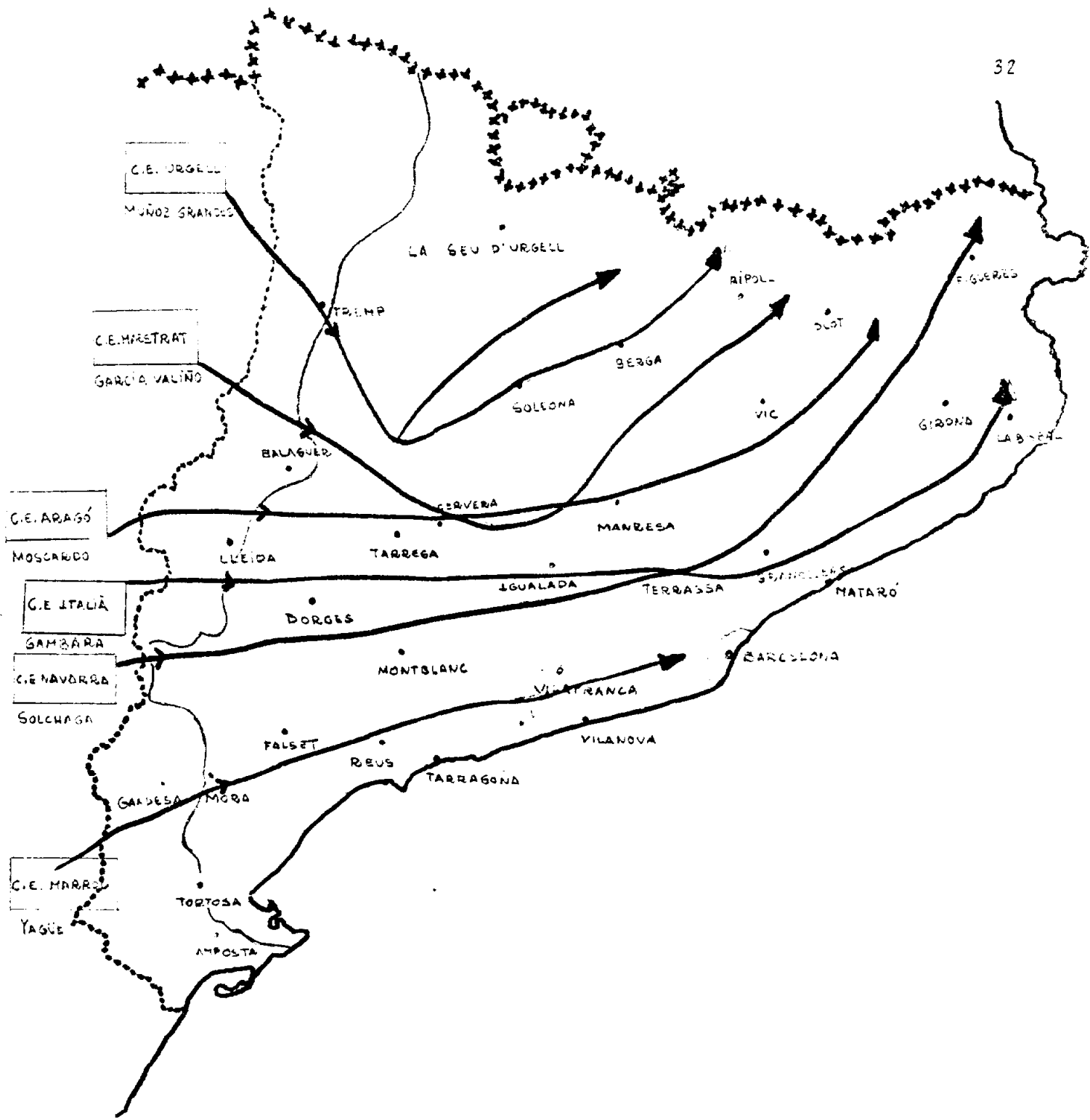
Les forces d'avencs Cuerpo de Ejército de Urgel, Maestrazgo, Aragón, Legionario, Navarra i Marroquí anaven seguides per un veritable exèrcit d'ocupació que posava en funcionament l'aparell burocràtic-jurídic-administratiu. (17)

Els ajuntaments són nomenats per l'Exèrcit a mida que són conquerits els pobles i les ciutats (Vegi's foto n°2 i n°3 i Documentació n°1), s'estructura la vida quotidiana a partir de bans militars i civils que tenen com a finalitat el control de la població de les noves zones dominades per l'Exèrcit franquista. (Vegi's documentació adjunta, fotografies n°4 i 5 signades pel General Vague i General Dávila i fotografies n°6,7,8,9 i 10).

Amb un mes i escaig s'havia posat fi a la campanya de Catalunya, les unitats militars havien posat sota seu un important sector de població que tindria que passar pel sedàs de les lleis que s'anaven dictant. Però molt possiblement fins l'u d'abril de 1.939 no estés bé organitzada la repressió.

Les característiques que sofrirà Catalunya no són iguals que altres zones de l'Estat. La repressió franquista durant la guerra depèn del període en que cau sota control seu.

Sembla força vàlida la distinció de que la repressió franquista cobreix en el període de guerra "tres tiempos" com diu Dionísio Riu-drejo. Conclusions a les que arriben la "vox populi" i els que ens han deixat testimonis directes.



OCUPACIO CATALUNYA

LINIES AVENÇ MILITAR - 24 DEL XII DE 1933 F NSAL 3 DEL III 1939

A. Bahamonde y Sanchez de Castro que com delegat de Premsa y Propaganda recorria el territori dominat per la Segona Divisió (Sevilla, Màlaga, Còrdoba, Huelva, Cádiz, Granada i Badajoz) raona:

"En la represión hay que señalar tres etapas bien definidas:

Primera: Fusilamientos en las calles, a las salidas de las carreteras y en las tapias de los cementerios, sin expediente ni trámite de ninguna clase, ... Esta época duró hasta principios de octubre de mil novecientos treinta y seis. Segunda: En la que se instruía expediente a los detenidos, sin ser oídos la mayoría de veces. Las sentencias de muerte las firmaban las diversas autoridades encargadas de la represión, ya que ni aún para eso había unidad de criterio. Esta época duró hasta febrero del treinta y siete. Y la tercera que rige en la actualidad, en la que la parodia de unos Consejos de Guerra, ya prejuzgados de antemano, quieren dar la sensación de justicia para acallar el rumor, cada vez más denso, que en torno a tantas vidas segadas se está levantando". (18)

Aquesta repressió franquista massiva que podem qualificar de "aplastante, cuantitativa y cualitativamente" (19) no serà la que es coneixerà a Catalunya, encara que sí de forma esporàdica, que únicament la podem incloure en la tercera etapa amb el funcionament dels Consells de Guerra.

Desde el 28 de Julio de 1.936 la Junta de Burgos havia decretat l'Estat de Guerra total al territori d'Espanya - Boletín Oficial de la Junta de Defensa Nacional. 29 de Julio de 1.936. (B.O.J.D.N.). Per la qual cosa tots els delictes civils i militars quedaven sotmesos al codi de Justícia Militar.

Les disposicions aniran desgranant-se. Les promulgades per la Junta Militar el 31 d'agost i 8 de setembre ordenen als Tribunals de l'Exèrcit i la Marina que procedissin en *oers* judicis amb la major rapidesa possible i que suspenguessin el procediment de jurats en els casos civils (B.O.J.D.N. 1 i 9 de setembre 1.936).

El "Alzamiento" tenia d'assentar-se fermament a partir de la zona on triomfa per anar conquerint la que havia fracassat. Abans caldrà un pas previ "Para la consecución de esos dos objetivos (Seguridad y fortalecimiento) el poder constituido en el Alzamiento tomó a su cargo la función ... de organizar la represión". (20)

La xarxa de disposicions repressives comença ser teixida el dia mateix d'iniciada la rebel·lió militar. "Con el curioso artificio, tantas veces denunciado ... de acusar de rebelión militar los rebeldes a las víctimas de su rebelión, en la más profunda subversión desde ética a semántica de la historia". (21)

El judici jurídic es denuncia pel propi Serrano Suñer "Sobre esta base de la "justicia al revés" - sistema insólito en la historia de las convulsiones político-sociales- comenzaron a funcionar los Consejos de Guerra." (22) que jutjaven hom qui s'oposava a l'Alzamiento Militar i defensava el Govern del Front Popular i per conseqüència a tots els qui havien estat dirigents o militants de partits polítics o centrals sindicals o simplement qui s'estimava d'ideologia esquerrana.

Les lleis anirien construint tot l'entramat que afavorís la "Seguridad y fortalecimiento" del nou Règim. (23)

El 25 d'octubre de 1.936 un decret oficial suprimeix tota activitat política i sindical. El 19 d'abril de 1.937, el decret de la Unificació que crea el partit únic Falange Española Tradicionalista y de las JONS amb la pretensió que allí, volens nolens, tendrien de confluir les aspiracions civico-polítiques dels habitants de l'Estat.

En formar-se el 3 de gener de 1.938 el primer Govern regular, mirall de les corrents polítiques de l'Espanya nacionalista continuarà el rosari de decrets i lleis que aniran definint el caràcter autoritari, dictatorial i classista de l'època de guerra i immediata postguerra del nou Poder.

El 9 de març de 1.938, el "Fuero de Trabajo". Instrument que completa l'aparell restrictiu vers el món laboral, disposant els sous i condicions de treball en la indústria i protegint els propietaris agrícoles.

El 22 d'abril del mateix any es publica una Ley de Prensa que substancialment esposava les seves pretensions:

"Art. 1º Incumbe al Estado la organización, vigilancia y control de la industria nacional de la prensa periódica. En este sentido, compete al ministro encargado del Servicio nacional de Prensa la facultad ordenadora de la misma".

Una llei que cal jutjar per les seves conseqüències posteriors és la del 1er. d'octubre de 1.938 que estableix per a tots els empresonats per motius polítics en zona republicana l'accés automàtic a la condició de militants de la F.E.T. (B.M.F.E.T. 10. octubre. 1938) el que caldrà lligar amb la idea de "Estado-botín" per als guanyadors que algú estudiós ha vist intrínseca amb la informació i formació del nou Estat. (24). (Tornarem a tractar aquest aspecte en parlar de les depuracions).

El 9 de Febrer de 1.939 es publica la "Ley de Responsabilidades Polítiques" que serà l'origen i causa de la majoria dels processos que es duren a terme en la postguerra.

L'enunciat és diàfan:

"La magnitud intencional y las consecuencias materiales de los agravios inferidos a España son tales, que impiden que el castigo y la separación alcancen unas dimensiones proporcionadas, pues estas repugnarían al hondo sentido de nuestra Revolución Nacional, que no quiere ni pensar con crueldad ni llevar la miseria a los hogares."

Art. 1º Se declara la responsabilidad política de las personas, tanto jurídicas como físicas, que desde el 1º de octubre de 1.934 y antes del 18 de Julio de 1.936 contribuyeron a crear o agravar la subversión de todo orden de que se hizo víctima España y de aquellas otras que a partir de la segunda de dichas fechas se hayan opuesto o se opongan al Movimiento Nacional con actos concretos o con pasividad grave".

La "justicia al revés" que deia Serrano Suñer agafa aquí un caràcter esperpèntic. S'exigeix responsabilitats per activitats legals l'any 34. (25)

Aquest és el despertar amarg de les poblacions catalanes de l'any 1.939. Ocupació i lleis militars, organismes civils que col·laboren amb ells per complir el que marcaven les disposicions oficials. Barcelona seria sotmesa a un règim especial d'ocupació fins l'1 d'agost de 1.939 únic territori conquerit per les tropes del general Franco que ho sofrí. (26)

Centres de Reclusió

Organitzat tot el conjunt de lleis que anaven conformant el nou sistema socio-polític que s'anava implantant, era l'hora d'apartar de la vida cívica als qui s'hi havien oposat o poguessin oposar-s'hi.

Aquest apartament tindrà un caracter doble a) El lligat directament dels fets bèl·lics, això és, de les unitats militars o tropes republicanes fetes presoneres. b) El que s'origina de la personalitat política del vençut.

En el primer cas els centres on estaran recluïts seran llocs temporals, uns Camps de Concentració (27) que acolliran per un període de temps (guerra i un període normalment breu de postguerra), unitats republicanes derrotades per la sublevació militar. Després seran sotmesos a un procés de classificació. En el cas de la personalitat política l'aplicació de les lleis dictades durà a la reclusió permanent en presons i penals escampats arreu de l'Estat.

Camps de Concentració

Durant la guerra els camps de concentració a Catalunya, venen determinats pel teatre d'operacions militars.

D'una forma genèrica pot afirmar-se que és el Front del Ebre i Segre el que proporciona els contingents més importants de soldats de l'Exèrcit de Catalunya cap als Camps de Concentració. Això no significa que altres unitats catalanes destacades a altres punts no haguessin perdut combatents fets presoners.

Inicialment els soldats fet presoners a Catalunya, abril-novembre de 1.938, són concentrats a les poblacions on són copats i enviats a diversos camps de l'Estat. (28)

Serà força important la presència de persones catalanes als camps de concentració de:

Miranda de Ebro (Burgos), Deusto (Bilbao) i principalment als de Barbastro (Osca), Saragossa i als de la ciutat de León - San Marcos, Pica-dero y Santa Ana- . (29)

Fora del territori del Principat, l'ofensiva final de la guerra durà a la majoria dels soldats catalans als Camps de Concentració situats al País Valencià (Almendros, Albaterra, Plaça de Braus (Alacant), Portacoe-li, Moncofar i Plaça de Braus de València).

Les referències documentals que tenim d'aquest Camps són migrades, però nombroses experiències personals. Aquestes coincideixen en el record que tenen del constant adoctrinament ideològic franquista, d'un cert descontrol administratiu dins d'un ordre rigorós i sovint sever, d'una absoluta manca de respecte humà i personal al soldat pres, també en una no homogeneïtat vers la duresa dels camps i dels malts tractes que en alguns d'ells es produïen a mans dels "cabos de vara" (penats també, però col·laboradors amb la direcció). La severitat dels càstigs exemplars que podien arribar a execucions (30). És obvi que a l'acabament de la guerra les condicions empitjoraren d'una forma increïble (31). Una experiència que es vivia als camps era el temor d'anar als serveis (?) per la nit, pel temor de què el reclam a permisos i gratificacions que es donaven als vigilants que agafaven gent que intentés fugir els dugués a disparar contra "fugitius".

De la relació de detinguts als Camps durant la guerra s'en feia l'exposició pública a totes les Caixes de Reclutes de l'Espanya nacional (32). L'objectiu era doble, identificar-los per possibles avals facilitant el seu alliberament o bé denunciar-los pel seu passat (ideològic, polític, personal, etc...). (Vegi's foto nº11).

El Ministeri de l'Exèrcit Nacional, dins la Direcció General de Serveis va crear una "Inspecció de Campos de Concentració" per a la classificació dels presos. (Vegi's documentació adjunta, fotos nº12-13). També sabem per documentació oficial indirecta, la resposta del requeriment del destí d'un soldat que dona l'Ajuntament de Tarragona "... y no habiendo podido efectuar antes su presentación por estar en Madrid, a disposición de las Autoridades Nacionalistas, como agente de información en el Campo de Concentració de Perales de Tajuña, para la depuración del personal de la Bgda. a que pertenecía... (33), el que confirma les sospites que se'ns ha manifestat de l'existència de confidents dins els camps. El que explica la desconfiança que vers qualsevol estrany o desconegut es produïa.

Uns altres elements apareixen que són propis de passar als Annals de l'Espanya negra. Són les comissions de vídues.

És un tema poc conegut de la repressió que es produeix als Camps de Concentració, és un retrat grotesc i definitiu per a comprendre fins on podia arribar l'esperit purificador i venjatiu enfront l'enemig ideològic.

El procés era el següent, un grup de vídues que havien perdut marit (o fills o familiars), a causa d'assassinat, eren conduïdes a un camp perquè allí intentessin reconeixer algun "culpable" que pogués estar empresonat.

Les figures endolades reviurien uns moments tràgics, cal imaginar la tensió a que se les sotmetia mentre esperaven "Los desfiles de presos, en fila india, por delante de comisiones de viudas... Nadie podía estar seguro de no parecerse al culpable". (34)

La heterogeneïtat de presos a tots els Camps era total. Agreujat aquest tret al final de la guerra. Ho demostra la resolució de l'Ajuntament (Nacional) de la Seu d'Urgell on observa "el gran número de personas de derecha que están en los Campos de Concentración y a fin de coadyuvar a la acción clasificadora de la Junta del Ramo propone ... los avales de referencia y analizar las gestiones pertinentes para lograr la libertad de los detenidos" (35).

En concret a Catalunya als Camps de Concentració que hi hagué foren aquests:

a Lleida C.C. Convent de les Penedides.

C.C. Seminari Vell - després Presó.

C.C. Convent de les Esclaves de Maria.

C.C. La Seu Vella (Catedral Vella del Castell).

a Cervera (provinents majoritariament dels llocs de detenció generalitzada de soldats de Vic, Manresa, Igualada i Puigcerdà).

C.C. Ciment, de forma molt provisional (magatzems de ciment prop de l'estació).

C.C. Universitat. (36)

- a Tarragona C.C. (Habilitat) Convent de la Salle (Vegi's llista de morts presons de Tarragona).
 C.C. (Habilitat) Convent de la Vetlla.
 C.C. Hermanos de la Doctrina Cristiana.
 C.C. "Cuartel" Almansa.
 C.C. de les Oblates.
 C.C. del Seminari.
 C.C. Pilats (breument) - després presó.
- a Reus C.C. Dipòsit Presoners (que en rebia provinents de l'exili i classificats a Figueres entre altres). (37)
- a Barcelona C.C. Poble Nou (Cànem del Carrer Enna)
 C.C. Horta (St. Joan d'Horta a la Vall d'Hebrón).
 C.C. Montjuïc (Palau Missions). (38)
- a Girona Inicialment foren detinguts al Seminari, que esdevindria presó.
- a Figueres "La Carbonera", antic magatzem, a l'aire lliure, de carbó (lloc on es rebien les expedicions que de 1.000 a 1.500 homes retornaven dels Camps de Concentració del Sud de l'Estat Francès, essencialment de Barcarès). (39)

L'elevat nombre de reclosos en els Camps de Concentració superava l'organització de les autoritats franquistes, la qual cosa feia que toleressin visites i entregues de menjar. Els camps es veien continuament voltats de familiars per tal de donar qualsevol cosa que alleugís la situació. La classificació de cada pres el duia a altres centres de reclusió permanents (presons o batallons de treballadors) o bé se'ls alliberava mitjançant avals.

Però seria erroni el creure que hom alliberat després no era denunciat, detingut de nou i després jutjat.

El funcionament dels Camps de Concentració a Catalunya són molt interrelacionats, els cossos militars fets presoners eren concentrats normalment en places importants, per a ésser posteriorment enviats als llocs on hi havia Camps.

D'allà a les presons o centres de reclusió permanents que fossin, la capital provincial on pertanyia jurídicament cada detingut.

Després els Camps s'anirien tancant, habilitant-se presons quan l'elevat nombre de presos feia insuficient les existents. (40)

Les Presons

Paral·lelament als Camps de Concentració que acollien soldats i militars, funcionaven els organismes oficials de detenció, això és, les presons. Però l'elevat nombre de presos va fer que es tinguessin d'habilitar llocs per a poder recloure tota la població que era inculpada.

Normalment s'habilitaren també com a Camps de Concentració centres religiosos o locals grans per les possibilitats d'espai que oferien. També llocs que durant l'època republicana havien servit de presidi.

El procés però serà diferent. Les persones que foren detingudes al final de la guerra de Catalunya, pel gener - febrer de 1.939, procedien d'una primera i inicial roda de detencions que continuaria al final de la guerra a tot el territori de l'Estat, quan la repressió ideològica i política del nou Regim s'estabilitzés amb l'aplicació de les lleis que anaven decretant-se per la permanença del nou Poder.

En aquest primer període del primer mes i escaig de 1.939, els qui ompliren les presons seran provinents de sectors molt diferents però d'una denúncia directa i gairebé sempre a conseqüència del avenç militar. Persones significades de la vida cívica (presidents d'entitats, de centres socials, escriptors, advocats, músics, autors...) o bé política (alcaldes, secretaris, municipals, presidents de comitès ...).

Ja hem indicat que la repressió sistemàtica i organitzada no es reglamentaria legalment fins l'ocupació total de Catalunya i possiblement fins el fi de la guerra. Però ara resta sota Control "Nacional" la zona de l'Estat més densament poblada i republicana, teòricament la més insegura, d'aquí ve el rigorós control sobre la població. (vegi's documentació adjunta: foto n° 14 i Documentació n° 2 i n° 3).

Les presons judicials i locals nutririen les oficials i habilitades que funcionaven aleshores a Catalunya.

Aquestes foren:

LLEIDA Durant la guerra i l'època de front (abril-desembre 1.938) els presos estaven detinguts a la Presó Vella (Província) allí hi havia a) un sector majoritari per als homes b) unes sales habilitades per dones.

L'any 1.939 la Presó Vella (Província) és insuficient i tanca solament població reclosa masculina.

És habilitat el Seminari Vell i altre cop allà temporalment és acondicionat per a la població reclosa femenina, que altre cop l'any 40 tornen a la Presó Vella (Província). (Allà veïna hi ha l'església dels Dolors on en un annex hi hagué un centre d'interrogatoris).

TARRAGONA La Presó Pilats (Província) era la oficial, però s'habilità una presó que serà anomenada de "La Punxa", per la forma de l'Església. En el cas de la Punxa tenim una font d'un valor absolut, la de l'Ordre religiosa propietària de l'edifici: "Tan pronto como se logró la liberación [15. Enero. 1939], el Padre Jaime que continuaba refugiado en Reus, se trasladó a Tarragona y el 20 del mismo mes presentó a la Comandancia Militar una instancia para la recuperación de la iglesia y del convento. Recogida la autorización ... procedió a la limpieza de la iglesia y del convento que contenían grandes montones de escombros (*) ... Cuando el 5 de febrero se le presentó el Delegado del Cuerpo de Prisiones pidiéndole por humanidad toda la finca para cárcel provisional. Cedió (?) el convento pero la iglesia pudo ser recuperada" (41). Sabem per testimonis del'època que la solució fou imposada (Fins sembla que als altres llocs de Catalunya i de l'Estat les "cessions" serien semblants). (41 bis).

La presó de dones que s'habilita fou el convent de les Oblates . (Vegeu's relació nominal morts a les presons de Tarragona).

(...) A conseqüència dels bombardejos hi van caure 2 bombes. Informació re-
rica

BARCELONA Les presons de Barcelona estaven en funció del pes de població de la ciutat i "província"; encara que cal diferenciar el que eren comisaries o llocs de detenció provisional a centres de reclusió definitives.

A més a més de la Presó Model de Barcelona, que era la oficial, hi havia al soterrani de la Banca Tusquets (Urquinaona-Via Laietana) la "Brigada Política de Ocupació". (42) La Presó de Sant Elies (habilitació de l'Església i claustre de l'Església de Sta. Agnes al carrer de St. Elies) que continua la funció que tenia durant la guerra.

Edifici de la Diagonal -on ara és Plaça Francesc Macià- estava situada la "Jefatura de Policia" que degut a l'elevat nombre de detinguts tenia un gran calabòç-sala al carrer Urgell, entre Buenos Aires Paris, en un antic garatge. (43)

La Presó de Montjuïc que tenia una funció de presidi militar, encara que hi hagué empresonats que no ho foren.

Hi ha el cas del Palau de Missions que d'inicial Camp de Concentració passara a ser presó el mes de gener de 1.940. (44)

GIRONA Inicialment el Seminari Vell de la ciutat era la Presó Provincial tant per homes com dones. Elles ocupaven una sala especial al Cor de l'Església del Seminari; un altell. Després, principis de l'any 1.940, són traslladades al convent de les Religioses Adoratrius, habilitat en Prisió Central de Mujeres (El Pirineo 12, desembre de 1.940)

Els primers mesos de 1.942, una vegada preparada una presó a Salt (era un antic convent de monges que fou acondicionat, pels propis presos) són traslladats tots els reclusos allà. (45)

EL TERROR BLANC (1.939 - 1.943)

Persecució Ideològica i Política

Pel febrer de 1.939 el territori del Principat està tot ocupat i la derrota final de l'Exèrcit de la República s'albira. Es llavors, quan iniciat el procés de consolidació s'intenta fer taula rasa amb l'enemic vençut d'una manera que difícilment l'història havia conegut. Amnesty Internacional en parlar de les presons espanyoles l'any 1.973, qualifica la voluntat dels règims autoritaris d'acabar amb els seus oponents amb el terme "exterminació" però l'important és l'explicació que dona per fer-ho comprensible a tothom, llavors diu:

"La expresión más clara de esto fue en la reciente historia de España en la guerra civil. Pero lo característico de dicho acontecimiento no lo constituye el relato de los hechos cometidos, a pesar de la ferocidad y ensañamiento que les ha marcado un puesto entre las guerras más crueles de carácter civil. Lo importante ha sido que en los años posteriores al fin de la guerra el espíritu de victoria se ha llevado a sus últimas consecuencias". (46)

Les lleis generals publicades fins aleshores es veuran completades en las que la més immediata postguerra aplicà a nivell local o provincial: Bèns, or les disposicions provincials disposaven de qualsevol voluntat política del ciutadà. El record propagandístic de la guerra i la permanent voluntat de continuar vencedors estructura un teixit social que arriba a tot i cada una de les parcel·les de la vida ciutadana. (Vegi's documentació adjunta, Documentació n°4 i fotos n°15, 16 i 17).

La "pacificació social" (47) té alt cost per la majoria de la població, baixos sous, hores suplementàries de treball, reconstrucció econòmica basada en la població derrotada. El clima de postguerra no és precisament idíl·lic.

Al final de la guerra "cal" purificar Espanya dels enemics interns duent al país cap una identitat absoluta d'ideals. L'afiliació a F.E.T. era gairebé obligada vers aquest camí. Vint afiliats constituïen una Secció local i aleshores gairebé n'hi havia a tots els pobles d'Espanya. (47)

També a les ciutats era igual el procés, "la Falange nombra jefaturas de distrito, de barriada, delegaciones de calle, de manzana, de casa, para pasar por el tamiz a todos los habitantes". (48)

No era un període d'interinitat, era la voluntat de romandre en aquest sistema.

El diari de Girona, El Pirineo, (29 de Juliol de 1.940) deia sobre l'afiliació a F.E.T. i de las J.O.N.S. "Sepan todos, que no son adictos a la Causa Nacional y su Movimiento, quienes no forman en sus filas. Los rezagados que aún no pertenecen a F.E.T. y de las J.O.N.S., actualmente se les podría clasificar de indiferentes y dentro de poco contrarios al Nuevo Estado", (aquest escrit el signava "El Secretario Local de F.E.T. y de las J.O.N.S.")

El testimoni amarg i viscut de Ridruejo és punyent en aquest sentit: "Todo era insatisfactorio; el Partido era una comparsaria; la Jefatura del Estado y el Partido - una en la persona -- nada tenían que ver entre sí; los Sindicatos deberían ser una ficción; el Ejército imponía su poder; la Iglesia tiranizaba la política cultural con criterios calomardianos y proyectaba una autoridad ejecutiva inaceptable sobre la sociedad laica y las reformas sociales en la Banca, en la tierra, en la industria, no se barruntaban ni de lejos; la represión misma - regulada ya - era antipopular y abría entre los falangistas y su zona de clientela obrera un abismo sin fondo". (49)

No solament era la pressió que sobre la massa social exercia el nombre d'executats o condemnats a llargs anys de presidi, era també la que s'exercia a partir de les depuracions, de les situacions personals que rebaixaven drets i podian arribar a desqualificar la vida quotidiana. (50)

Tot el que era senyal de Catalanitat, democràcia, progressisme era esborrat. (51) Vegi's també documentació n° 5, 6, 7, 8 i 9).

No es deixaria res sense perseguir i s'arribaria inclús al món dels difunts denigrant o silenciant el seu nom, i això ho seria fins èpoques ben llunyanes de la guerra. (52)

El franquisme és enemic de Catalunya, aquesta serà discriminada fins gairebé la dècada dels seixanta (53), la vida cívica dels qui podien representar d'alguna forma facetes de la seva personalitat nacional seria impossibilitada totalment.

Les autoritats locals que es nombren estan identificades totalment amb el nou règim i la majoria d'elles és absolutament bel.ligerant amb els vençuts, en molts casos el fet s'agreuja per les relacions familiars que hi ha entre elles i repressaliats durant l'època republicana.

Qualsevol pot ésser acusat haver estat "rojo - separatista", hom treu aquest qualificatiu i el temor serà l'estat habitual.

La premsa recorda continuament "els crims" comesos dins el període esmentat i el nou poder imposat burxa dins les nafres per tal de rebre col.laboració i ajuda en la captura de culpables.

Es fàcil preveure el resultat: S'acusarà per eliminar competidors comercials o professionals. Es denunciaran les persones per les idees. Els actes es magnificaran perquè esdevinguin delictes. L'apetència dels béns actuarà de catalitzador. Es trobaran fàcilment testimonis. Al camp la recuperació de les terres gairebé sempre va acompanyada de denúncies que cauen sobre llurs ocupants. Hi ha també la possibilitat de millorar condicions temporals contractuals, d'engrandir el patrimoni o bé de millorar-lo.

Cal acallar veus que puguin explicar la vida econòmica d'aquests anys de guerra. Tenim constància de deutes que "desapareixen" i altres que "apareixen" de forma paral.lela a la vida de persones empresonades o condemnades.

En preguntar si hi havia alguna raó especial que expliqués l'elevat nombre "d'afusellats" amb referència als repressaliats del període roig, als llocs on s'ha produït aquest fenomen, se m'ha donat sempre una resposta similar: Venjances, odis i envejes.

"La tràgica dialèctica entre els avals i les denúncies forma part, durant anys, de la normalitat ciutadana ... (53 bis)

Les persones per tot arreu seran controlades.

Tot hom serà analitzat pel seu passat i les seves idees. On visqui les autoritats locals passaran informes d'ell. Si transita serà detingut fins comprovar la seva documentació. Si estaprés s'esperarà la comunicació que s'ha sol·licitat d'ell. (Vegi's documentació adjunta fotos nº 18, 19, 20, 21 i 22).

A més a més hi ha centres de denúncia. Els ajuntaments acolliran denúncies als pobles, els Jutjats a les poblacions on n'hi hagi i s'habilitaran els locals que calgui per poder-ho fer a les ciutats. (54)

Les denúncies seran anònimes, per l'acusar no cal aportar proves, només cal senyalar amb el dit acusador, i en el cas de ser un repressaliat o familiar d'un caigut s'arribarà al límit d'amenaques perquè s'acusi. (A gairebé tot arreu hi hagué alguna veu que intenta oposar-se a la repressió, sempre fou silenciada).

La tasca inquisitorial i Torquemada semblen reviure. Així ho veiem en aquest comunicat publicat a la premsa:

"Justicia Militar. Instalación de Juzgados para la recepción de denuncias de los diez distritos policiales de la capital.

La Auditoria de Guerra, con el fin de facilitar al público la presentación de denuncias por hechos delictivos, ha ordenado la instalación de otros tantos Juzgados en los diez distritos policiales de esta capital, ante los cuales deberán presentarse aquellas, teniendo en cuenta que ha de verificarse en los Juzgados del distrito donde radique el denunciado, a fin de que se invierta el mínimun de tiempo en las diligencias aclaratorias.

Los Juzgados han quedado instalados así:

Distrito primero: Llull 266, primero.

Distrito segundo: Píno, 11.

Distrito tercero: Conde del Asalto, domicilio del Conde Guel

Distrito cuarto : Plaza de Urquinaona, 5, primero, primera.

Distrito quinto : Pelayo, 9.

Distrito sexto : Córcega, 325.

Distrito séptimo: Diagonal, 411, primero.

Distrito octavo : Mallorca, 505.

Distrito noveno : Cortés, 420.

Distrito décimo : Muntaner, 217." (55)

Però la tasca policial no serà acabada amb el seguir les "diligències aclaratorias", intervendran també voluntaris que completaran la recerca oficial. Escamots voluntaris de falangistes que detindran o alligaran la població per a la conducta a seguir (56), aquests actuen a nivell de seccions locals o barriades.

Un caràcter força diferent té el "Rondín Anti-Marxista" a Barcelona, que aleshores actuava com policia paral·lela en la detenció de persones buscades. El dirigia el capità de la Guardia Civil (57) Manuel Bravo Montero i pel que la premsa informa era considerada elogiosa la seva actuació. (58) La versió a Tarragona i Girona del Rondín és la "Brigadilla", lògicament de molta menys importància.

La forma d'actuar del "Rondín" sempre fou fosca i sembla que el que posa fi a la seva actuació és un episodi difícil d'esbrinar. (59)

Les detencions les duïen a terme la Policia, (a Barcelona n'era el cap superior el Marqués de Rebalso), la Brigada - Político Social, la Brigada d'Investigació Criminal i la Guardia Civil.

Si alguna persona o grup el consideraven prou perillós el seguien inclús fora de la pròpia jurisdicció, com pel juny de 1.939 que la brigada político-social es desplaça a València per a proseguir investigacions. (60).

Els presos que a tot arreu es detenien eren ingressats a la presó. Des d'allà es demanaven els expedients a les poblacions d'origen. Analitzaven aquests els Ajuntaments. Malgrat ser ells, molt sovint qui havien fet o acollit les primeres delacions.

Fos per districtes o per pobles s'enviava una "Relación de PERSONAS DESTACADAS POR SU SIGNIFICACION IZQUIERDISTA DURANTE LA DOMINACION ROJA" que detallava els aspectes polítics de l'inculpat.

Hem tingut accés a una còpia d'una relació de l'Ajuntament de Falset (Priorat) (61), allí s'indica: La llista nominal del primer comitè revolucionari i una altre relació de 96 persones "igualmente destacadas".

Del gener de 1.940, existeix un altre "Informe político social" amb altres noms, va signat per l'alcalde i "Jefe local de F.E.T. y de las J.O.N.S."; cal analitzar-lo per veure com s'elaboraven els informes.

Són acusats de la forma següent:

- 2 - Afiliados J.S.U. Comisarios Ejército Rojo.
- 28 - Partido Izquierdista. Voluntarios Ejército Rojo.
- 2 - Partido Izquierdista. Comité Revolucionario. Tomó parte asesinatos. Comisario. D'un d'ells especifica "asesinó a...".
- 2 - Partido Izquierdista. Se ignora tomara parte en ningún acto.
- 3 - Partido Izquierdista. No tomó parte en ningún acto.
- 3 - Muerto guerra.
- 1 - Partido Izquierdista. Voluntario Ejército Rojo. Presidente de las Juventudes Libertarias.
- 3 - Partido Socialista. Tomó parte activa en robos, saqueos y asesinatos. " xxx hizo de cabezilla xxx".
- 6 - Sentenciado en Tarragona.
- 8 - Partido Izquierdista. Destrucción Iglesia, apoderó piso habitación. Cooperó en robos y desmanes.
- 1 - Partido Izquierdista. Huyó durante periodo rojo por temor a represalias.
- 6 - Partido Derechas. Huyó durante periodo rojo. Adicto G.M.N.
- 3 - Ingresó Ejército Nacional. Adicto G.M.N.
- 1 - Se ignora dirección y domicilio. (62)

El que impressiona d'aquest informe és que a un any de finalitzada la guerra, servirà per a fer la causa suficient per a que de les persones relacionades en siguin afusellades dos més (Vegi's llista nominal de Falset).

Tots els informes personals que s'enviaven de l'Alcaldia es completaven amb els del Cap Local de F.E.T. y de las J.O.N.S. (a gairebé tots els pobles rurals de Catalunya els càrrecs coincideixen en la mateixa persona), informe del Comandant en cap de la Guardia Civil i la referència del capellà.

Val a dir que les valoracions més equànims eren las de la Guardia Civil i les que sovint acabaven de decantar el fidel de la balança per a una major o menor gradació de la culpabilitat era les que podia fer el sacerdot o religiós consultat.

El control i vigilància sobre qualsevol es feia present en totes les facetes de la vida quotidiana. (Vegi's documentació adjunta. Fotos nº 23 i 24 i Documentació nº 10 i 11).

Així tampoc faltarien en l'activitat laboral, "En todas las facetas profesionales en efecto, hubo minorías de celantes, dispuestos a ir más lejos de lo que las mismas normas oficiales exigían, para aprovechar el río revuelto eliminando competidores ilustres o afortunados enemigos personales o miembros de capillas rivales" (63).

La ideologia ha de ser una. La única i veritable és la dels guanyadors. Els nens seràn educats amb aquest criteri i tot el que pugui oposar-s'hi cal que sigui arrancat de rel (Vegi's documentació adjunta: Documentació nº 12), i s'arribarà a oficialitzar la censura dels llibres escolars o pedagògics que no poden estar a les escoles. (64)

Una anàlisi de la llista del per què han estat censurades aquestes obres explica encara més el sentit restrictiu en què fou feta. Tant se censura el contingut de l'obra com l'autor (65).

Els nous educadors han d'esser beneïts per l'aigua beneïda de la guerra i els seus mèrits aniran paral·les als seus horrors (Vegi's les qüestions semblen irreals condicions per a ocupar places per a aspirants a mestres a la Província de Barcelona. Documentació nº 13 i el nou ideal de l'escola Espanyola. Documentació nº 14).

Se censura la cultura. Es tanquen biblioteques i es fan focs sacramentals amb els llibres (66).

La tasca de reconstrucció econòmica es fa a espatlles de la població treballadora. Ella pagarà aquest fet esperpèntic que serà el "Día del plato único y sin postre" (67) de caràcter obligatori. (Vegi's documentació nº 15). També el racionament, les taxes i els controls de producció (Vegi's fotos nº 25 i 32) seran un medi de repressió indirecta de tipus econòmic que atemoritza la població en aquells moments de general carestia (68).

Tot conjuminaria per crear la por a la població: llistes de multats pel tribunal de Responsabilitats Polítiques, de persones depurades, de detinguts, de desterrats, d'alguna sentència d'execució cumplida i fulls de propaganda amenaçadora i per damunt de tot això, l'encapçalament que dóna un apolegèta del Règim "Franco escogí la venganza" (70).

El més greu de la repressió és el que no hi hagués entre els guanyadors de la guerra civil, cap veu que de forma pública i notoria s'oposés a ella.

El cardenal Gomà, que hostil a la República i en esclatar la guerra civil fou representant oficiós de la Santa Seva prop del govern de Salamanca, que contribuí decisivament al reconeixement de la causa del Movimiento Nacional legitimat per la Carta Colecctiva del episcopado español (1937), escrita per ell mateix, que no aconseguí, malgrat les pressions, la signatura del Cardenal Vidal i Barraquer i s'adreça públicament a José Antonio Aguirre per excusar l'afusellament de capellans bascs pels franquistes, que en un acte religiós a Madrid (1939) rebé l'espasa victoriosa de Franco, fou l'única personalitat destacada que aleshores tingué una actitud crítica, davant la seva situació.

El cardenal Goma en la carta pastoral "Lecciones de la Guerra y deberes de la Paz", que va ser PROHIBIDA expressament, la seva difussió pública pel Govern i solament fou repartida "a escala eclesiástica, pero no llegó a los feligreses" (72); deia:

"LECCIONES DE LA GUERRA Y DEBERES DE LA PAZ"

La paz no será durable ni verdadera si cada español, si todos los españoles no abrimos nuestros brazos de hermanos para estrechar contra nuestro pecho a todos nuestros hermanos. Y lo somos todos, amados diocesanos, los de uno y otro lado. Quiere ello decir que tenemos el deber de perdonar y de amar a los que han sido nuestros enemigos ... Insistimos en ello, amados diocesanos, porque nos consta, por conductos autorizados y múltiples, hasta por nuestras conversaciones con vosotros, que se mantiene vivo el odio en muchos corazones por el recuerdo de los lamentabilísimos hechos pasados. Sabemos que se mantiene vivo el espíritu de desquite entre los bandos de algunas localidades y que en otras los agraviados se han tomado la justicia por su mano.

Esto, si queréis, es natural, pero, fijaos en ello, no tiene nada de sobrenatural. Es decir, que la voz de la sangre halló siempre en el corazón del hombre un eco terrible de venganza antes de Jesucristo. Pero hoy, cuando la sangre de Jesucristo nos ha sellado con la marca de una nueva fraternidad, no podemos odiarnos sin profanarla y hacerla inútil en nosotros. Más: somos españoles; queremos toda la grandeza de la patria; pero ésta no se logrará sino en la medida en que se logre el espíritu de concordia y el sentido de unidad. Los rencores entre los ciudadanos son el mayor corrosivo del patriotismo.

ISIDRO GOMA, arzobispo de Toledo (8 de agosto de 1939). "

Aquest perdó i concòrdia no arribaria, ans al contrari el seguit de lleis s'encadenarien amb les ja promulgades.

L'1 de març de 1940 la "Ley de Represión de la Masoneria y el Comunismo", veritables i eterns fantasmes de tota la historia del Règim Franquista. Entre el seu articulats més notable destaca; dins l'article 1º "El gobierno podrá añadir a dichas organizaciones las ramas o núcleos auxiliares que juzgue necesario..."

No podia mancar el problema dels béns i la seva confiscació en l'article 2º, sense saber exactament on podien anar aquelles fructíferes disposicions. L'article 3º abasta a qui fagi propaganda o "siembre cóleras disolventes contra la religión, la Patria y sus instituciones fundamentales y contra la armonía social. L'article 4º És definitiu per saber quin era el criteri que mereixia les diverses opcions ideològiques, "A los efectos de esta ley se considerarán comunistas los inductores, dirigentes y activos colaboradores de la tarea o propaganda soviética, trostquistas, anarquistas o similares". L'article 7 obligava a la retratació, s'exigia l'obligació de denunciar a masons o aquell o aquells que haguessin iniciat al signant la masoneria i el 8 exposava la separació definitiva, la privació de confiança i la inhabilitació perpètua i el seu confiscament o expulsió de "cualquier cargo del Estado, Corporaciones públicas u oficiales, entidades subvencionadas y empresas concesionarias, gerencias y consejos de administración de empresas privadas". (73)

És una tal quantitat de gent que és detinguda per estar involucrada en alguna de les lleis decretades, que la xifra de detinguts minvarà encara més la població adulta autòctana del que la guerra havia ocasionat. (Crec que és un tema en què cal aprofundir).

Les denúncies anònimes i individuals aniran acompanyades de la detenció global de tots el membres d'entitats culturals, socials o cíviques diverses.

A més a més de la informació sobre detencions d'individus considerats perillosos i amb els quals la premsa de les capitals farà autèntic sensacionalisme amb ànim d'exemplaritat; hi ha la que es produeix en aquesta legió de persones sense relevància política especial i als que els hi caurà tot el pes de les feixuges lleis. Lleis en mans d'autoritats i centres de poder local que podran arribar a prendre venjança contra gent de la mateixa corda política en absència dels qui voldrien veritablement agafar i castigar.

Disposem del Registre de Reclusos de Falset (Dipòsit Municipal - Arxiu) del període 15 de gener de 1939 a 14 d'octubre de 1940. En ell s'indica per pàgines numerades la data d'ingrés d'un pres, el veïnat i la circumstància de la seva partida.

Un còmput dels empresonats que passen per ella ens dóna els següents resultats:

Presos:	987	(933 homes- 54 dones)
Són traslladats a Tarragona:	731	(74,06%)
Gandesa	: 143	(14,40%)
Lleida	: 31	(3,10%)
Reus	: 10	(1,01%)

Un total de 32 (3,2%) obté la llibertat (en dos casos és provisional).

Un mort i un altre es traslladat a l'Hospital de Tarragona i de 35 (3,5%) no s'indica on van. Si ho analitzem per intensitat d'empresonats veiem que el 92,9% del total (867 detinguts) ho és fins el novembre de 1939 (contabilitzem en aquest cas només la xifra de reclusos masculins per ser la femenina poc important sobre la xifra total) i encara més, poc més de la mitat (53,1%) de tots els detinguts per fets de guerra ho són fins el maig de 1939.

Per testimonis de l'època sabem que gairebé tots els detinguts són de Falset i la comarca del Priorat. Si pensem que el total dels detinguts per la Justícia és de 987 i el total de la població de la comarca era l'any 1936 d'una xifra de 18.040 habitants, fàcil és treure conclusions. (Representa el 54,7% i).

Aquesta norma de detencions seria l'habitual arreu de Catalunya així com a la resta de l'Estat.

A més de la documentació de Falset posseïm la informació de detencions que es produeix al Partit Judicial de Sabadell. Així el periòdic que aleshores publicarà els organismes oficials de la capital vallesana "Tribuna", dona relació de les detencions que hi haurà fins el 13 de juny de l'any 1939 i la suma total de detinguts és 126 (dels quals s'especifica que 4 són dones).

Al d'Arenys de Mar des d'el febrer fins l'agost de 1939 són detingudes 263 persones, de les quals seran baixes 155 entre trasllats, llibertats i altres sense especificar (74).

El "Diario de Mataró" (al servicio de la Falange Española y de las J.O.N.S.) ens informa palesament del seguit de detencions que es produiran a la Presó del Partit Judicial, donant raó del veïnatge i adreça del detingut.

El 9 de Febrer anuncia que "La Justicia de Franco necesita y pide la cooperación de todos los españoles" i ell mateix el dia 14 avisa "Lealmente advertimos a todos, que se abstengan de salir valedores de ciertas personas poco asimiladas aún al nuevo régimen. Su ayuda en nada beneficiaría al protegido, y en cambio, podría poner en entredicho la conducta del valedor"; acompanya a la primera relació de detinguts l'adreça del Jutjat Militar (75). I en la cloenda explicativa afegeix: "Nota.- Se recuerda y encarece a todas las personas, la obligación de coadyuvar a la acción de la Justicia, en la labor de depurar y sancionar a los verdaderos culpables de toda clase de delitos, saqueos, profanaciones e incendios de Conventos e Iglesias, etc. y asesinatos cometidos en las personas en que los rojos saciaron sus inhumanos y crueles instintos.

Se requiere para ello a todos aquellos, que teniendo conocimiento de tales delitos, puedan dar razón de los verdaderos culpables, en los diversos conceptos de autores, cómplices, encubridores, formulando las denuncias y cargos correspondientes, pasando al efecto por las oficinas del Juzgado Militar, calle de San Agustín, 25.

Para mejor conocimiento del público, y a los fines indicados, se fijarán la lista de los individuos encartados, y a disposición de este Juzgado Militar, en los sitios públicos de costumbre, publicándose las mismas además en la prensa local".

La relació de detinguts que anuncia fins el 25 d'abril de 1939 és la següent especificada per poblacions:

Maçaró-47, Canet-2, Dosrius-9, Vilassar-8, Teià-20, El Masnou-16, Sant Genís Vilassar-13, Premià-30, Òrrius-10, Cabrera-9, Sant Andreu Llavaneres-7, Argentona-14, Caldetes-2, Sant Pere Premià-4, Tiana-3, Sant Vicenç Llavaneres-2, Cabriels-16, Caldes d'Estrach-2, La Bisbal-1, Barcelona-1. Total: 216 detinguts a disposició militar i que se seguia amb ells un "Sumarísimo de Urgencia" (76).

Finalment coneixem que la xifra d'empresonats de Vimodí (Conca de Barbera) fou de 18 "amb una mitjana d'uns tres anys" (77).

Cal repetir doncs la idea de que la repressió no solament s'exerceix directament contra qui és perseguit per la justícia nova que s'imposa sinó que indirectament abasta tota la societat. L'ambaixador francès captava, encara que estranger, que "Il y avait alors deux ans que cette terrible page de ses annals était close, et le pays respirait encore, parmi les décombres a peine éteintes de ses cités, un air chargé de raucunes et de deuils" (78).

Sir Samuel HOARE (Lord Templewood) ambaixador anglès també ho jutjava durament: "Loin de la saisir, il avait gardé des milliers d'adversaires politiques en prison et autorisé ses tribunaux militaires a prononcer des sentences de mort sans nombre, bien que la lutte fratricide qui avait ensanglanté la Péninsule fut finie depuis des armées. A mon arrivée a Madrid, plus d'un an apres l'entrée triomphale de France, il y avait en prison aux moins deux cent cinquante mille républicains dont on laissait souvent les familles mourir de faim dans le démeurent le plus complet" (79).

Consells de guerra

Els detinguts definitius anaven a parar finalment a la presó "Provincial". Allí serien jutjats en Consells de Guerra en un període de temps que podia ser molt breu o molt llarg.

Els Consells de Guerra contra personalitats destacades s'apressaren i es resolgueren aviat, però hi hagué expedients i acusats que estigueren 3 i 4 anys a la presó sense que mai no sabessin ni l'acusació que tenien ni el per què de la tardança del seu procés (80).

Els Consells de Guerra se celebraven a les delegacions que tenia l'Auditoria de Guerra de Catalunya. Hi havia dos auditors, un per Barcelona i Girona i un altre per Lleida i Tarragona.

Els Consells de Guerra se celebraven també en els llocs on els judicis i les acusacions eren més fàcils per a la presència de públic interessat (això es dona sobretot a la província de Barcelona), però el més comú és l'existència de Jutjats Militars.

Dins del sector que comprenia la "província" de Barcelona n'hi hagué a més de Barcelona a:

Arenys de Mar, Manresa, Mataró, Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, Granollers, Terrassa, Canet, Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès, Igualada, Badalona, Hospitalet, Vic i Sant Feliu de Guixols. A Barcelona a l'Hospital Disciplinari del carrer Tallers (L.Vanguardia 28 de Novembre de 1941) hi hagué Consell de Guerra.

A més de la capital, a Tarragona, s'en feren a Tortosa, Reus i Falset. A la de Lleida a Balaguer i Solsona i a la de Girona també n'hi hagué a Figueres (81).

Quantes persones foren jutjades en Consell de Guerra?. Suposem una xifra molt important. Però quantes d'elles foren condemnades a mort?. Suposem que la xifra també serie força important. Però sabem que no totes foren executades.

Cal analitzar els Consells de Guerra. Paraula que encara avui aixeca temor per tothom.

Les persones que el *Diario de Mataró* ens deia estaven "a disposició del Juzgado Militar" cal suposar que serien totes jutjades en Consell de Guerra. Altre cop lamentem no tenir accés als arxius.

Tenim, però, una font d'informació òptima, que encara ara és possible consultar per tothom i hom pot allí avaluar l'abast de la repressió i que ens cobreix a bastament la xifra de Consells de Guerra que hi hagué a la "província" de Tarragona. És la llista que gairebé diàriament, dona per a informació pública el "*Diario Español*" de Tarragona des d'el 16 de Febrer de 1939 fins el 24 de Juliol de 1940.

El periòdic indica que les causes se celebraven a l'Audiència Provincial i assenyala del partit provincial que procedeixen. La vista és pública i els judicis són normalment al matí de 10 a 11 hores i de les onze a les dotze. Fent-se cada hora la vista de 10, 12 persones, de vegades 15 i inclús algú cop 16 (82) i s'arribarà a fer judicis matí i tarde.

Pensem que això vol dir que dotze persones o més, eren jutjades sobre fets que suposaven molt sovint la seva condemna a prolongada presó i en molts la pèrdua de vida, en 1 hora de temps.

El total de persones que, segons el *Diario Español* de Tarragona, serien jutjades en Consells de Guerra en el curs d'aquest any i mig serien de 4.305 l'any 1939 i de 1.016 fins el juliol de l'any 1940, és a dir 5.321 persones; (83).

La proporció d'aquestes xifres seria més o menys similar a tot Catalunya sempre amb referència al nombre d'habitants, el que explica la multitud de persones que viurien l'amarga experiència dels judicis i les seves consegüents peticions fiscals (84).

Si suposéssim que no hi ha Consells de Guerra a partir del juliol de l'any 1940, tenint en compte la població de la "província" de Tarragona l'any 1936, veiem que el 15,2% de la població va ser jutjada en Consell de Guerra. I els afusellaments a l'Oliva de Tarragona no acaben l'any 1940...

Segons el Codi de Justícia Militar (85) pels articles 237 "Rebelión Militar", article 283 (Paràgraf segon) "Adhesión a la rebelión militar" i article 240 "Auxilio a la rebelión militar" queden subjectes a les penes que els tribunals militars imposin.

La tipificació que es feu d'ells fou sota aquests conceptes:

Auxili rebel.lió militar	- de 6 anys i 1 dia a 12 anys.
Rebel.lió militar	- de 12 anys i 1 dia a 20 anys.
Adhessió a la rebel.lió militar	- de 20 anys a 30 anys o pena de mort.

D'una forma senzilla podria explicar-se que és l'Auditor qui dóna l'ordre de procedir amb els expedients; llavors, es formaran els Consells de Guerra nomenats per la Capitania General de la Regió Militar. El Tribunal quedava format per un President, dos assessors i un procurador. (Decret del 8 de Novembre de 1936, Artº 2º "Se nombran alfereses provisionales del Cuerpo Jurídico-Militar... a los aspirantes de las carreras judicial y fiscal, designados como jueces militares a fiscales, para actuar en los Consejos de Guerra Permanentes").

Enfront dels expedients era el Ponent, procedent normalment del Jutjats d'Instrucció i Magistrats i assimilats a Capità Jurídic, l'únic que realment tenia coneixements jurídics.

Els defensors eren persones lligades al dret i alhora oficials d'armes que foren destinats, sobretot en capitals petites, als Consells de Guerra.

Els atestats i expedients que havien estat elaborats a partir dels informes de Alcaldia, cap local de F.E.T. y de las J.O.N.S. i Comandant de la Guardia Civil del lloc (de vegades se sumava l'informe del capellà) no eren cap garantia jurídica (87). D'aquí el Fiscal sollicitava les penes més dures, el defensor demanava clemència al tribunal i si se li inquiria a l'inculpat "tiene algo que alegar?" i aquest s'extenia en explicacions, se l'ordenava: "LIMITASE A CONTESTAR SI O NO" (88).

Sovint la defensa en "delictes polítics i col·lectius" es basava en la no responsabilitat individual, sinó fruit d'un rebombori general i tumultuós, però era gairebé impossible on hi havia acusacions de sang i on l'acusat no coneixia exactament el què ni el quí de la denúncia (89).

Quan el Tribunal es retirava a deliberar el Ponent assessorava sobre les lleis que cada cas exigia i la pena que s'imposava (90). D'aquí prové que moltes persones ignoressin força temps que la condemna que se'ls havia dictat era inferior (en alguns casos superior (?)) a la que s'havia sol·licitat, això explica molts dels drames que es visquen dins la vida tràgica que eren les presons.

Les referències dels judicis que posseïm de la premsa són il·lustratius i donen la raó a qui considera "No se satisfacian con matar, querían también vejar" (91), d'aquí el caràcter que rebien els judicis i que es traslladessin de vegades al lloc dels fets; els judicis fóra de la capital provincial o delegació de l'Auditoria de Guerra.

Les catalogacions són d'un tractament semblant sobre els acusats: "Izquierdista, extremista, delincuente, atracador, malhechor, individuo (o sujeto) de pésimos antecedentes, asesino, perverso, separatista, rojo, sacrílego... etc." (92).

En alguns casos la informació de la premsa és completa. Així ho és en el que inicia la sèrie de Consells de Guerra a Barcelona, el d'Eduardo Barriobero (93), però normalment són notícies breus donades dins la secció de Justícia Militar. Sempre, però, hi ha un judici polític de l'inculpat, són el adjectius que l'acompanyen:

El Pirineo (de Girona), nº 5, del 21 d'abril de 1939, dona notícia de que "Ha sido fusilado el traidor Aranguren" (Vegi's llista militars afusellats) i el nº 10 del 27 d'abril de l'any 1939, ens diu: "Esta mañana, en la antigua Sala de Recepciones del Palacio de la Audiencia, se ha reunido el Consejo de Guerra de Oficiales Generales para ver y fallar la causa instruida contra los componentes del tribunal que condenó a los generales Goded y Fernández Burriel... Los procesados han ocupado el banquillo guardando el mismo orden con que lo hicieron al formar el tribunal que condenó a los malogrados generales". El Diario de Mataró (21 de Abril de 1939) anuncia simplement la seva execució.

Els diversos Consells de Guerra que es formaren estaven en funció del nombre de persones que serien jutjades. D'aquí la raó del número que acompanya al del Jutge Militar que va junt la Notificació Oficial (N.O.). (Vegi's apèndix llista afusellats).

En el cas dels militars de carrera es nomenarà un jutjat especial pel seu cas: "Juzgado Especial de Oficiales Generales". El criteri judicial sobre la seva actuació fou postergació pels militars que no secundaren l'Alzamiento i pena capital pels qui el sofocaren o ajudaren a fer-ho. (94).

La norma habitual és el silenci. S'intenta dissimular i amagar la repressió. (95).

Tenim una referència del funcionament d'un Consell de Guerra de mitjans de l'any 1940, "c'est donc a Barcelona que je le verrai fonctionner... tous militaires, mais il est necessaire que l'un d'eux appartienne au corps juridique... Des bancs au centre de la salle leur sont réservés (als acusats). Leur membre reste si grand, malgré tant de mois passés a la besogne, qu'on les juge par fournées de douze a quinze, à moins qu'il ne s'agisse de très grands coupables... (96).

L'interès de l'anàlisi d'aquest autor pro-franquista rau en la sèrie d'elements que apunta "Avec quelle finesse le Fiscal amène ces misérables à se contredire... Au fond de la salle, derrière la grille qui maintient le public... Le requisitire est dur. Plus ieurs condamnations à mort sont réclamées. Mais se levant après le Fiscal le petit avocat, un lieutenant qui n'a cessé de guiffonner des notes, pren la parole avec seu. Et d'abord il met les juges en garde contre les dénonciations et les vengeances locales: "En tenir en compte serait indigne de la justice rendue par notre sainte cause..." (97).

Si pot avaluar-se el valor de les lleis per la confiança que té l'inculpat en les mateixes, pot afirmar-se que les que s'aplicaren en la postguerra espanyola eren no solament la "justicia al revés" que deia el propi Serrano Suñer, sinó l'extermini de l'oponent mitjançant els Consells de Guerra. El Consul de l'ambaixada de Paraguai ho jutjava com "Allá el contrario no es un hombre llevado por el extravío, o por la convicción sincera, a pensar de distinto modo que el nuestro, sino una fiera, un ser inferior, un paria del civismo, a quién no hay que conceder derecho alguno, ni de vida ni de propiedad, y al cual hay que

exterminar sin misericordia. Las pasiones -tan humanas siempre- adquie ren así la tonalidad de un odio profundo, irreductible, de un rencor sin término ni tregua, de un afán histérico de acabar con el adversario cuanto antes y de la peor manera" (98).

Les condemnes a llargs anys de presó i les execucions és el producte elaborat pels Consells de Guerra. Però aquestes presenten una particularitat que ja des de l'any 1941 fins els darrers moments del franquisme es manifestarà. És la condemna a "garrot vil".

Va ser introduït a la legislació per "Real Decreto" de 24 d'abril de 1828 i "Real Cédula del dia 28 del mateix any (99). Aquest increïble procediment d'anulació de la vida d'una persona va ser abolit juntament amb la pena capital del Codig Penal l'any 1932 sota la II República i va ser restablert per la llei de 5 de Juliol de 1938 (100).

Tots el executats a "garrot vil", són acusats de fets d'armes amb violència sobre les persones (101) i considerats atracadors i sovint assassins. En molt casos intervé com a víctima forces de l'ordre públic (102) i sembla que aquesta fos una de les raons de la seva aplicació. El cert és que en algunes víctimes (103) hem pogut elaborar una relació de la seva militància el que ens duu a l'opinió que fins que no comença una lluita armada d'envergadura enfront el franquisme, els primers casos de grups armats que actuaren amb fets diversos d'armes foren tractats i catalogats únicament com a delinqüents (104).

Sembla haver-hi un voluntari paral·lelisme entre fets armats que s'atribueixen als maquis i execucions a garrot vil. (*)

(*) En Carles Salmurri m'ha fet veure aquesta sovint concordança.

El món penal

Seran legió el nombre de sers que viuran tancats en les presons escampades per a tot arreu de l'Estat en la postguerra civil espanyola o estaran en destacaments forçats. Ara comença a ser conegut el seu cas per sectors de l'opinió pública que ignoraven (?) àdhuc la seva existència.

De les presons comencen a sortir testimonis per tot arreu. En ells malgrat els anys passats pot veure's l'ampli abast repressiu.

La vida a les presons

Passat el primer temps de postguerra en què es duu a terme les més massives execucions, "la presó serà l'eix de la repressió per al règim franquista" (105).

Les lleis penals republicanes seran anul.lades pel Decret del 22 de Novembre de 1936 que restableix el Reglament de Presons anterior a la II República. (reglament de 14 de Novembre de 1930) (106).

Tota la normativa s'adequa segons les conveniències del moment, així el 7 d'octubre de 1938, es crea el Patronato Central para la Redención de Penas por el Trabajo que amb data del 27 d'abril de 1939 va ser posat sota l'advocació de "Ntra. Sra. de la Merced" com Patrona dels Captius (107), les empreses tenien opció a demanar destacaments penals que serien utilitzats com mà d'obra barata (108). El 8 de setembre de 1939 es publica la llei sobre colònies penitenciàries militaritzades. (109)

Es dona força valor decissiu al Patronat Central de Redenció de Penes i a les autoritats locals en el decret de 9 de Juny de 1939, donant-los poder per seleccionar propostes o beneficis i alhora apareix l'estranyament o desterro de la població d'origen.

Les condicions del pres dins del penal serien terribles, derivades del "número de presos, por las condiciones materiales, por las condiciones históricas del fin de la guerra civil" (110) i per l'arbitrarietat que suposa la interpretació de les lleis per qualsevol amb una engruna d'autoritat.

Pensem que PEREZ del PULGAR, home clau sobre la configuració del món penal de postguerra, deia:

" Yo entiendo que hay, en el caso presente de España, dos tipos de delincuentes; los que llamaríamos criminales empedernidos, sin posible redención dentro del orden humano, y los capaces de sincero arrepentimiento, los redimibles, los adaptables a la vida social del patriotismo. En cuanto a los primeros, no deben retornar a la sociedad; que expien sus culpas alejados de ella, como acontece en todo el mundo con esa clase de criminales. Respecto a los segundos, es obligación nuestra disponer las cosas de suerte que hagamos posible su redención. ¿Cómo?. Por medio del trabajo. Eso implica una honda transformación del sistema penal, de la que espero mucho" (111).

L'aglomeració era tanta que esdevenia malaltissa. "El peor tormento de los presos era la falta de espacio, problema que no quedó relativamente resuelto hasta el año 1945" (112).

De les condicions mèdiques en presentem el llistat de presos morts a les presons a Catalunya i l'estudi etiològic de les causes clíniques, cal afegir encara alguna cosa més del molt que podria dir-se. Una ordre ministerial del 18 d'abril de 1940 sobre malalties infeccioses a les presons indica en l'article 10:

"Queda subsistente la prohibición de enviar reclusos a los hospitales y tan sólo en casos de intervención quirúrgica urgentísima, tales como apendicitis aguda antes de las 12 horas, hernia estrangulada, laparatomía, trepanación craneana y traqueotomía y siempre que en la prisión no haya medios para practicar tales intervenciones, queda autorizado el director o jefe de prisión para que ordene el traslado del enfermo correspondiente al hospital" (113).

Inclús dins la pròpia presó, pels que estaven condemnats a mort, era una químera il·lusió: "Se habló de trasladarme a la Enfermería, pero en mi situación, aquello era algo que sólo podía conseguirse estando prácticamente muerto" (114).

La millor informació que existeix sobre el món penal, prové de Martín Torrent (Presbítero) que va ser capellà de diverses presons de l'Estat i l'any 1942 va escriure una obra cabdal sobre els seus tres primers anys com a capellà de la Presó Celular de Barcelona, La Model.

El títol ¿Qué me dice usted de los Presos?, respon a la voluntad d'explicar la vida de "la población penitenciaria más importante de España y seguramente (por las consecuencias naturales de la oposición a la Cruzada Nacional Española) la más numerosa del mundo" (115).

D'ella podem saber quina era la quotidianitat des de que els presos s'aixecaven, netejaven i ordenaven la cel.la, baixaven al pati, pujaven a menjar, formaven pel cant dels Himnes, sopaven, desfeien els petates i s'allitaven. Els recomptes eren tres, un pel matí, abans d'esmorzar; un altre a les 9 hores a càrrec de l'oficial que entrava de guàrdia, i un altre després de sopar. Després "a raiz de una fuga, se implantó otro recuento a mediodía, después de la comida" (116).

Totes les presons es veien saturades per l'allau de detinguts això explica el que a la Model de Barcelona, hi arribés a haver "en septiembre de 1939, una población reclusa de 13.000 hombres" (117) i normalment una "que oscila entre las ocho y diez mil almas" (118).

Xifres extraordinàries a tot arreu (119), si tenim en compte que la presó Model de Barcelona estava habilitada per 1.000 reclusos, cal suposar els resultats: xifres de 13 i 15 persones pel cel.la que eren individuals, els xinxes com hostes permanents, l'any 40 sarna, l'any 41-42 "poll verd" (120).

Creiem que el poder consultar els Arxius de les presons permetria entendre molt millor el que el Capella Martí Torrent vol dir quan demana "Y haceos cargo, finalmente, de lo que necesariamente han de representar unas oficinas de régimen por las que han pasado 77.705 expedientes, que suponen, por lo menos, unas 700.000 notas que ha habido que consignar en ellos" (121).

Entendre el món de qui viu aleshores a l'ergàstula és fa difícil de comprendre per qui no té de viure en una cel.la de 3,80 metres per 3 amb 12 o 13 persones més. On "nada menos que... 35.000 individuos han pasado en estos tres años por la Celular de Barcelona" (122), on hi ha individus, segons el sacerdot, que "pudieron pasar inadvertidos por entre las redes de la Justicia en las aguas un poco revueltas de los grandes enjuiciamientos colectivos de la primera hora" (123), on hi ha "exámenes de religión, requisito previo para la concesión del beneficio de libertad condicional" (124), on a més hi ha condemnats a

mort que "tenían reservadas las plantas de las galerías cuarta, quinta y sexta, un total de 100 celdas aproximadamente (...) en las celdas de muerte el promedio de ocupantes era de ocho, sin que en ningún caso pasara de diez" (125), on als detinguts se'ls recordarà continuament la seva situació de vençuts per una "Cruzada" que té un "Destino Imperial".

La vigilància exterior corria a càrrec de l'Exèrcit i la interior de funcionaris del Cos de Presons i uns altres de provisionals. Aquests darrers vestien de camisa blava i boina roja; (126).

El "Patronato de Redención de Penas por el Trabajo", que va ser la neta dels ulls del sistema penitenciari espanyol, estava constituït per President: Director General de Presons; Secretari: Un funcionari de la Direcció; Vocals: Un Inspector de Presons. Un membre de la Secretaria Tècnica de la Direcció. Un Delegat del Servei Nacional de Premsa i Propaganda. Un sacerdot o religiós nomenat a proposta del Cardenal Primat. Un Auditor General de l'Exèrcit. Un Auditor General de l'Armada. Un Auditor General de l'Aire. Dos representants femenins.

Les Juntes locals estaven formades per tres membres: President: Un delegat de l'Alcalde, afiliat a F.E.T. y de las J.O.N.S.; Secretaria: Una dona de "reconocida caridad y celo". Vocal: El capellà o Sacerdot delegat per aquest.

La seva funció es concreta en l'actuació sobre:

- 1º Llibertat condicional dels reclusos.
- 2º A la redempció de les penes pel treball.
- 3º A la guarda moral i espiritual dels reclusos i llurs famílies. (127)

La redempció de pena pel treball (suposava un dia de llibertat per cada dos de treball, al principi va arribar a cinc de llibertat per cada un de treball) podia complir-se dins dels Establiments o Destacaments Penals, per a reus condemnats a cadena perpetua. O en aquests centres o camps de concentració per a reus condemnats a penes de reclusió temporal. Els condemnats a penes de menor gravetat podien treballar en un règim fora d'establiments o controls estrictament penitenciaris i amb contacte amb població lliure.

La llibertat condicional

Hem vist que el Patronat informa sobre la llibertat condicional després de rebre l'informe de la Junta Local i el corresponent examen de religió dins les presons.

El qui hagi complert normalment les 3/4 parts de la pena, té la possibilitat d'accedir a la llibertat condicional i aleshores caldrà que visqui sotmès a un continu control. Aquest serà exercit a cada província i depenent del Ministerio de Justicia per la "Delegación Provincial de Libertad Vigilada". El 22 de maig de 1943 (B.O.E. de 10 de Juny), l'article 7º del Decret del Ministeri de Justicia va establir la constitució en tots el municipis d'Espanya d'una "Junta Local de Libertad Vigilada con objeto de observar y tutelar la conducta y actividades de cuantos se hallen en este término gozando de libertad condicional".

Les obligacions que tenia (Vegí's Documentació nº16) venien augmentades per la necessitat de que algú respongués per ell (Vegí's documentació nº17 jany;), el tenir treball, el no sofrir estranyament de la població i el que podia significar el tenir que viure a més de 100 km. o 250 km. de la població d'origen de l'interessat. Sempre suposant que se salvés l'informe emés per obtenir la llibertat condicional (128), els Jutjats de pau de cada poble enviaven al Partit Judicial (Junta de Llibertat Vigilada) una relació mensual de fets o variacions que poguessin produir-se.

En motiu dels "25 Años de Paz", l'any 1964 va posar-se fi aquest expedients, la documentació que posseïm de Vilafranca del Penedes és un resum alligador de tot el que hem dit fins ara del món de les presons (Vegí's Documentació nº18).

El treball forçat

Hi haurà destacaments penals, colònies militars penitenciàries, batallons de treballadors, batallons penitenciaris; que tenien com objectiu l'explotació de la força del treball del pres en benefici de l'Estat.

Els qui tenen "destí" dins la presó, redueixen pena pel treball i no reben cap remuneració. Hi ha presos que a més de redimir, cobren remuneració. Són els qui treballen dins els tallers penitenciaris o fan feina laboral a la presó i els qui treballan per l'Estat o en una empresa particular.

L'Empresa que contracta un pres li paga el mateix sou que als homes lliures (129) i la distribució dels diners és la següent: Dos pessetes per l'Estat per a la manutenció del pres. Dos pessetes a la muller del reclús. Una pesseta que es dona, aquesta per cada fill menor de quinze anys que visqui amb ella. Una pesseta i trenta-i-cinc cèntims, com plus de sobrealimentació que es donaven als reclusos treballadors. Les hores extraordinàries, anaven directament a la família del pres. Si resta quelcom, passa íntegrament a benefici de l'Estat. (130)

El número de destacaments penals és l'any 1942, de 68 i en ells treballaven 5.401 reclusos. Els destacaments estaven dins les següents empreses i treballs: a) Fundació Generalísimo Franco o Industries Artístiques Agrupades; b) Regions desvastades (reconstrucció de Belchite, Brunete, Oviedo, Terol, Potes, Quinto, Mediana de Aragón, Puebla de Albornón, Boadilla del Monte i Lleida); c) Mines (Almadén, Durro Felguera, Sociedad Minero-Siderúrgica de Ponferrada, Lignitos de Utrillas, Carbones Asturianos, Antracita de Moro i Estany de Silleda). d) Obres Públiques (Directe Madrid-Burgos, Pantà del Generalísimo, Casernes de Lleida, Ponts i Camins de Catalunya, Hospital Militar de Carabanchel, Academia de Caballeria de Valladolid, Catedral de Vic i Túnel Internacional de Viella); e) Metalurgia (Babcock Wilcox, Trefileria, Plasencia de las Armas, Múgica y Arellano, Maquinista y Fundición del Ebro, Esperanza y Cia. S.A., i Parque Móvil de los Ministerios Civiles.

Existien tres colònies militaritzades que tenien relació amb obres hidràuliques: Canal del Bajo Guadalquivir, Real Acequia del Jarama i Canal del Bajo Alberche.

Existien presos que sortien a treballar i diàriament tornaven a la presó. No es formava un destacament quan el nombre de reclusos obrers sol·licitat per una empresa era inferior a 100.

L'any 1942, segons les fonts oficials que disposa Martí Torrent els obrers en destí, Tallers Penitenciaris, Destacaments penals i Colònies Militaritzades i indústries particulars era de 18.375 (131).

Els Batallons de Treballadors a Catalunya

Els primers es van crear en el curs de la guerra i foren normalment el resultat de la transformació de presoners de guerra a treballadors que feien fortificacions o auxiliars diversos per a infraestructura de les activitats bèl·liques.

Estaven manats per oficials que estaven en situació de reserva i havien sigut reclamats.

Acabada la contesa bèl·lica els batallons procedien de reclusos que tenien poca pena per complir. En casos perillosos s'en crearen uns especials, sobretot amb gent amb edat militar o que no l'havia complert en l'Espanya nacional, s'anomenaven Batallón Disciplinario de Soldados Trabajadores.

N'hi hi hagué en dos zones de l'Estat. Andalusia amb comanament Algecires i Àfrica on es coordinaven des de Ceuta i també Melilla.

De batallons de Soldados Penados (uniforme gris, gorra rodona, i una P damunt el cor i a la gorra) n'hi hagué per tot arreu, principalment treballaven en pedreres i en fer balast pel ferrocarril. Eren resultat, molts d'ells, de la classificació de quintos efectuada a cada població per la "Comisión Clasificadora de Quintos" formada per l'Alcalde, Cap Local de F.E.T. y de las J.O.N.S. i Comandante de Puesto de la Guardia Civil (132).

Finalment els Batallons Disciplinaris de Treballadors resultat de presoners de guerra, reclusos amb poca pena per complir i barreja dels casos anteriorment citats es dedicaren a tasques més diverses: Construcció, reconstrucció o aplanaments dels camins. Treballs en esglésies. Buidats de terra per a canals. Reparació de ponts. Recuperació material divers. Reparació maquinària. etc...

Cal veure que l'òptica del seu funcionament és estatal, el que explica la gran quantitat de treballadors d'aquests batallons que són aliens absolutament al lloc que estan.

Hem recollit testimoni d'on n'hi hagué, en molts casos acompanyem el número que tenien degut a que en una relació de presos en Batallons de Treballadors hi consta a l'Arxiu Municipal de Tarragona (133).

També la premsa anuncia sovint la inauguració d'alguna d'aquestes obres, on a més del Capità General, aleshores general ORGAZ, hi assisteix el "Jefe del Servicio Militar de Puentes y Caminos, general La Llave" (134).

A la Regió I en trobem;

Comarca del Barcelonès: 18 Batallón a Barcelona
 140 Batallón a Barcelona
 43 Batallón a la Caserna de Sant Agustí (Barcelona) carrer Comerç
 Sant Adrià Besòs (pont).

Comarca del Baix Llobregat: Cornellà (material recuperació de guerra i motors)
 Molins de Rei (pont)

Comarca del Vallès Occidental: Terrassa
 Ripollet (recuperació material de guerra i motor).

Comarca del Vallès Oriental: Martorelles

A la Regió II;

Comarca de l'Alt Empordà: 40 Batallón a Figueres (castell, església, hospital)
 Castelló d'Empúries (pont)
 Boadella (carretera)
 La Jonquera
 Bàscara (pont)
 Peralada
 Llers
 St. Miquel de Fluvià

Comarca del Baix Empordà: 125 Batallón Torroella de Montgrí
17-19-42 Batallones Torroella de Montgrí (Pont) (135)

Comarca del Gironès: 162 Bon. Girona (església, mercat, Presó de Salt)
Sarrià (Pont Major)
Santa Eugènia (Pont) (136)

Comarca de la Selva: Blanes. Empresa S.A.F.A. (137)
Angles-El pasteral (Pont) (138)
115 Bon. Bonmatí (Pont) (139)

A la Regió III;

Comarca de l'Alt Penedès: 157 Bon. Vilafranca del Penedès
177 Bon. 2º Cía. Subirats
St. Sadurní d'Anoia (140)

Comarca del Baix Penedès: 156 Bon. l'Arboç

A la Regió V;

Comarca del Baix Ebre: 163 Bón. Xerta (Pedrera)
18 Bón. Benifallet
Tortosa

Comarca de la Terra Alta: 18 Bón. 2º Cía. Bot.
Batea (141)
Vilalba dels Arcs-Batea (carretera)
Corbera d'Ebre
Gandesa

A la Regió VI;

Comarca de la Cerdanya: Carretera Puigcerdà a la Seu (Lleida)

Comarca d'Osona: Manlleu - Torelló - Roda de Ter (tardor de 1941
inundacions)

Comarca del Ripollès: 44 Bón. Queralps
St. Pau Seguríes

A la Regió VII;

Comarca del Bages: 125 Bón. Manresa

43 Bón. Manresa

136 Bón. St. Vicenç de Castellet

Comarca del Berguedà: Carretera Berga - Manresa

Carretera Berga - Guardiola - Bagà - Castellar
de N'Hug

Carretera Bagà - Greixa

Comarca del Solsonès: Solsona (pont de Trota, carreteres comarcals)

A la Regió VIII;

Comarca de les Garrigues: Les Borges Blanques (77 vivendes habilitades, església parroquial, escoles municipals, Convent de les Carmelites, enrunaments i desenrunar) (142)

Castelldans (10 vivendes nova planta i 3 en construcció, església parroquial, Casa Cuartel de la Guardia Civil, enrunaments i desenrunar) (143)

Granadella (església parroquial, enrunaments i desenrunar) (144)

Comarca de la Noguera: Artesa de Segre (145)

Bellcaire (9 vivendes nova planta, 5 en construcció, 24 vivendes habilitades, església parroquial, runes i desenrunar) (146)

Montclar (147)

Trams del Tren Lleida-Balaguer-Camarasa-Sellés
Pobla de Segur-.

La Ràpita (24 vivendes habilitades. Enrunament i desenrunar) (148)

La Sentiu de Sió (149)

Comarca de la Segarra: Cervera (Universitat i tunel)
Torà (torrent Sillés)

Comarca del Segria: Aitona (pont)

Lleida (Reparació Ajuntament. Església St. Joan. Escola del Treball. Grup Escolar. Rambla Aragó. Escoles Lívia, Seminari. Maternitat. Clarisses. Correus i Telégrafos. Mercat Calvo Sotelo. Diputació. Enrunaments i desenrunar) (150)

Maials (151)

178 Bón. Seros (13 vivendes en construcció, 68 vivendes habilitades. Església Parroquial. Enrunaments i desenrunar) (152)

Torres de Segre (pont. Enrunaments i desenrunar) (153)

Vilanova de la Barca (14 vivendes nova planta, 22 en construcció. 59 vivendes habilitades. Aigües i desenrunar) . Pont. Enrunaments i clava-gueram. (154)

Comarca de l'Urgell: Agramunt (30 vivendes habilitades. Església Parroquial. Escoles Municipals. Bàscula Municipal. Enrunaments i desenrunar) (155)

Canal d'Urgell (Bellpuig, Ivars, Tornabous).

A la Regió IX;

Comarca de l'Alt Urgell: Carretera d'Organyà-St. Llorenç de Morunys
Coll de Nargó

9 Bón. La Seu d'Urgell

Comarca del Pallars Jussà: Isona (8 vivendes en construcció, 34 vivendes habilitades. Enrunaments i desenrunar) (156)

Carretera Tremp-Pont de Montanyana

Comarca del Pallars Sobirà: Tirvia (3 vivendes nova planta. 34 vivendes habilitades. Església Parroquial. Enrunaments i desenrunar). (157)
15 Bón. Rialp

L'existència de tants Batalions de Treballadors no és estranya si es té en compte que la infracció de les lleis podia penar-se en aquesta tasca (158).

I encara en acabar aquesta hom podia trobar-se amb els Expedients del Tribunal de Responsabilitats Polítiques que castigaven amb l'aspecte econòmic i amb el desterro. (159). Amb la qual cosa l'acció a més d'eliminar un possible enemic polític proporcionava ingressos que en algun lloc trobaria bona acollida.

És el "destí historic" dels règims autoritaris, una repressió general i els possibles beneficis que suposa per alguns.

La lluita dels presos

L'activitat de les persones empresonades o privades de llibertat en els diversos establiments o destacaments que es crearen, fou diferent segons les circumstàncies històriques.

Inicialment davant d'un triomf que tenia d'enlairar cap a les rutes de l'Imperi al nou Estat, la única defensa possible era la de sobreviure. I això, tenim nombrosos exemples històrics, és tan variat com ho és la personalitat de tothom.

Aviat, però, va veure's alguna sortida que permetia concebre esperances. Ja no era solament el cercar avals pels familiars o amics cap a les persones de significada influència i la variada resposta i pagament que calia donar o rebre per obtenir-los, quan s'obtenien. Sinó també el veure que hi hauria una lògica correspondència amb l'esclat de la guerra mundial i el curs de la mateixa amb el futur dels presos.

Els primers dies de l'ocupació de Barcelona, la presó Model va ser un autèntic caos en tots nivells. La vigilància interior corria a càrrec d'una Companyia de la Legió (160). Va organitzar-se a partir dels mateixos presos amb la "máxima complacencia, celo, entusiasmo y fidelidad" (161). Els serveis centrals eren els següents: Oficines de la Secretaria de Direcció, Oficines de Règimen (fitxers i despatx d'expedients), Oficines del Centre (identificació d'ingressats, fitxer interior, ordres de la Direcció), Servei de Recepció, devolució i inspecció dels paquets (de 3.000 a 5.000 diàris, que corresponen a un paquet setmanal de roba per pres), Servei de correspondència (igual número de cartes i similars condicions dels paquets), Servei de Neteja, Servei de l'Economat, Servei de cuina, Servei de perruqueries i tots els serveis i oficis que tenen cura de l'establiment (102).

Fàcil és veure que la "máxima complacencia, celo, entusiasmo y fidelidad" donava al pres unes possibilitats que no es desaprofiterien a cap presó. Arreu els presos duïen gairebé tota la feina interior dels penals.

D'aquí neix un moviment interior que inicialment té un objectiu. El sortir del clima de postració enfortint la moral del pres. Llavors és quan s'aprofiten les xerrades que inicialment endega el propi sistema penitenciari sobre "valores patrios y religiosos" i els converteixen en comunicacions que els presos fan sobre els coneixements que tinguin d'algun aspecte relacionat amb la seva vida o treball (viatges, collites, autors literaris, cinema, fronts de guerra, esports, etc...).

Els cants obligatoris es distorsionen i als "vivas" de rigor sobresurt per la seva força el que cal contestar al "España libre" amb un "viva" ple d'esperança i força vocal.

Es fa necessari, com sigui, el sortir de la presó. L'esperit lliure i rebel és un pas per la no acceptació de l'estat present. Els presos utilitzen les possibilitats de donar o rebre classes per instruir-se més o menys en qualsevol disciplina: idiomes, matemàtiques, química, dibuix (o artesanía que permeti fer algun diner), és igual. Tot té el mateix objectiu: és una lluita moral i ideològica.

Les festes de la Mercè serveixen, mentre hi ha aquesta aglomeració de presos, per a posar de manifest la qualitat de l'orquestra que s'ha format dins la presó, les agrupacions corals, la voluntat esportiva malgrat l'escassetat general del país, accentuada dins l'ergàstula, la unió de rapsodes que reciten.

Dins aquests aspectes comuns a les presons de Catalunya, n'hi ha algun de particular que cal destacar, la generosa actitud de certs religiosos que ajudant als capellans de la presó en els oficis religiosos diversos servien per a fer favors als presos: sortida i entrada de cartes per evitar la censura, favors de caire particular divers (163).

No és, ni molt menys, una presó sense repressió (164). És una institució de reclusió on el propi pres ocupa tants llocs que pot alleugir la seva pròpia situació. La raó és molt simple, els càrrecs que ocupa i la solidaritat general entre els vençuts permet transgredir moltes normes que la massificació general i la manca de funcionaris fan impossible.

Els presos presenten una resistència interna general a gairebé tot. Darrera d'això hi ha una organització seva que guanya amb eficàcia en funció de ser els intermediaris entre les ordres directives i de qui les ha d'executar. És per això que la vida militaritzada que duen té esquerdes.

A finals de 1939 dins la presó Model de Barcelona es crea un Comitè de presó constituït per gent de la C.N.T., U.G.T., E.R.C., P.O.U.M., i E.C. (165) que tenia delegats a cada galeria. Aquestes rebien la comunicació del que ocorria a l'exterior a partir d'unes fulles informatives del Consolat angles que informaven del front de guerra. (Entraven al cul dels cubells de brossa) (165).

Membres del Comitè de Presó van redactar el primer número de l'Espurna, primer diari de l'oposició aparegut després de la guerra civil (167).

A les presons de dones les condicions empitjoraven per escarnis que es feien en funció del sexe, a més d'una més gran indefensa política que en general existia. L'organització de defensa era més primària i anava preferentment a enaltir la personalitat de les detingudes que sofrien més per les vexacions a llur personalitat (168).

La vida de les presons canviaria positivament a partir del caire del curs de la guerra mundial i la iniciativa que prenen els aliats. S'hi uneix la disminució de les execucions derivades de la guerra civil i la paulatina disminució de la població reclosa.

Aleshores la població reclosa viu el moviment de tropes i fronts com si hi estés. Veu com s'apropa la llibertat i darrera seu quedara com un mal son el tartamudeig o repetició del nom de pila del condemnat a mort, que el funcionari llegia a poc a poc per atemorir la sala dels condemnats a pena capital. El tremolor de tots els Joseps o Ramons esperant la confirmació del nom. O bé els trucs a la porta indicant pel número de cops el nombre dels qui serien afusellats aquella nit i feia que hores abans tots els de la sala morissin cada dia una mica.

L'alegria i malfiança del marit davant un aval que havia conseguit l'esposa. L'orgull abatut per a qui s'havia tingut de recorrer. El trasllat dels presos de les plantes altes de la quarta galeria a la baixa pels suïcidis que es produïen. L'humiliació soferta dels guanyadors de la guerra.

El desembarcament al Nord d'Àfrica l'estiu de l'any 1942 i el posterior curs de la guerra faran viure un clima d'il·lusió dins els centres penitenciaris que s'imposaven a totes les condicions que tenia de viure el pres.

LA REPRESSIO DE LA RESISTENCIA (1943-1953)

El curs de la guerra mundial i la seva influència (1943-1945)

Sabut és l'estret lligam que existí entre els règims feixista i nazi amb el que s'instaura a partir del 18 de Juliol de 1936 a l'Estat Espanyol. Però en el nostre cas el que cal és esbrinar quina relació causa - efecte amb referència al fet repressiu apareix a partir dels fets de front de batalla.

Una primera idea la vam obtenir amb els testimonis dels qui aleshores eren presos, que ens parlaren del canvi bruscat cap a la millora que que en les relacions funcionaris-reus s'havien produït a les presons. La situaven cap els inicis de 1943 i la veïen com relació directa amb el canvi definitivament ofensiu que prenen els aliats a partir de l'operació Torch (Invassió del Nord d'Àfrica Juliol-Agost de 1942) i la capitulació del mariscal Von Paulus a Stalingrado (31 de Gener de 1943).

També hi ha un seguit de lleis que van apareixer a partir de finals de 1942 en endavant i que presenten una característica comuna: la de presentar a tots els detinguts a les presons espanyoles per fets de guerra com involucrats en fets de sang.

Un estudi del seguit d'afusellaments que hi ha arreu de Catalunya ens palesa la discriminació global i relativa d'ells a partir d'aquestes dades (Vegi's documentació -- el quadre que analitza la cadència repressiva).

Seria erroni el creure que aquest és un procés lineal. Té unes alternances que tenen molt a veure amb el contexte polític internacional, encara que aquest no l'explica totalment. Hi ha raons de lluites polítiques o personals o de grups dins el camp guanyador de la guerra civil que de vegades fan difícil entendre certs fets repressius, encara que sempre s'hagi dit, sense que això sigui comprobable, que l'opinió que prevalia finalment era la del general Franco.

Per lleis del 16 d'octubre de 1942 (es concedia llibertat condicional a tots els penats per delictes de rebel·lió militar de 12 anys i 1 dia a 14 anys i 8 mesos) i per la de 13 de maig de 1943 (benefici als de penes de 14 anys, 8 mesos i 1 dia a fins a 20 anys).

El mateix any 1943 es concedeix, per decret del 12 de desembre, llibertat condicional als penats de 20 anys i 1 dia a 30 anys, sempre que portessin complerts 5 anys de condemna. (Aquest decret s'amplià per un altre del 26 d'octubre de 1945 que incoava els expedients de llibertat condicional sense cap limitació).

El resultat d'aquestes lleis el coneixem segons fonts oficials que La Vanguardia del 26 de gener de 1947, amb motiu del vuitè aniversari de l'entrada dels "nacionalistes" a Barcelona, presenta en primera pàgina fora portada l'article de font oficial titolat "En las antípodas de las checas. Aspectos de la cristiana política penitenciaria del Régimen de Franco" fa un resum penitenciari d'aquests anys.

Indica la població reclosa de Barcelona el 31 de Desembre de l'any 1939 de 12.745 reclusos. No dona (?) la de l'any 1940. De 8.685 reclusos l'any 1941, de 6.464 l'any 1942, de 2.971 l'any 1943, de 2.274 l'any 1944, de 1.764 l'any 1945 i de 1.858 l'any 1946.

Sobre els qui surten de la Model en llibertat condicional, penats per rebel·lió militar, 3.514 l'any 1941; 1.865 l'any 1942; 2.735 l'any 1943; 728 l'any 1944; 320 l'any 1945 i 463 l'any 1946.

En ambdós casos es veu l'any 1943 com el d'una més gran aplicació de la llibertat condicional.

Es interessant seguir l'article que ocupa unes 10 columnes del diari en gairebé dos pàgines i mitja (Pàgines 3, 4 i 5). El que en pàgina 4, columna quinta, era "mayor poblacion reclusa por la revolucion marxista que lo da el 31 de diciembre de 1939, con 250.719 delincuentes" (sic!), en la pagina següent són 230.000 l'any 1940 "en que alcanza su número más alto".

Si encara mirem l'evolució de la població penal d'Espanya a partir de l'Anuario - Estadístico. 1944-1945, veuríem que les xifres són: 1941, 233.373; 1942, 159.392; 1943, 124.423; 1944, 74.095 (169).

Malgrat aquesta guerra fratricida que es dona entre els números oficials, creiem que hi ha un fet constant que és el que palesa una clara disminució l'any 1943 i 1944 que a partir de 1945 ja no es manifestarà amb tanta força.

Possiblement era resultat de les possibilitats que el Règim franquista veia de poder arribar a entendre's amb els aliats del món occidental.

El fet d'intentar seguir la lluita contra el Règim Franquista es dona ja dins el curs de la pròpia guerra a la pròpia reraguarda nacional. Aquesta és producte d'una situació geogràfica i no d'una determinada estratègia de lluita. Són sectors que han quedat aïllats dins zona rebel i que primerament amb el desig de sobreviure i evitar les molt possibles repressalies fugen cap llocs agrests i de difícil accés on duen una existència atzarosa, però que no representen durant el curs de la guerra cap problema important.

En el final de l'ocupació general de Catalunya per l'exèrcit nacional hi ha membres de les diferents organitzacions republicanes que intentaran seguir una lluita clandestina principalment de resistència. Són sectors joves provinents sobretot del camp llibertari i del naciolista català que han conegut la seva formació dins els ateneus obrers i els centres republicans.

Tenen armes i un gran impuls de lluita. L'inici de la guerra mundial els fa empendre tasques inicials de resistència que la policia desarticula amb una certa facilitat. Al setembre i octubre de l'any 1939 breus notes de premsa dins la secció d'Orden Públic ens dona relació de la seva detenció (170). La notícia ens diu que són "alijo de armas" i "reunión clandestina", relacionant-ho sempre amb el "periodo rojo".

Igualment van sortint petites referències l'any 1940, (171), l'any 1941 (172) que relaciona el fet de les detencions i descobriment d'arsenals amb atracadors o amb material deixat per l'exèrcit republicà. Per cert que la referència del descobriment de material de guerra als ninjols de Capdevanol pel Juliol de 1940 aixecaria autèntics mites sobre el guardar material bèl·lic als panteons fúnebres.

En definitiva, que apart dels nuclis que es mouen dins aquest intermig d'accions armades amb objectius més o menys polítics en l'àrea urbana de Barcelona i rodalies i els nuclis que amagats en zones frontereres de les comarques gironines a prop "d'Espolla, Agullana, Cantallops, Rabós, Dosrius, Massanet de Cabrenys" (173). L'actiuitat és poc important. Només cal veure que el primer exemple registrat per la Guardia Civil data del 8 de novembre de 1941 (174).

El maquis com a tal comença a trencar-se l'equilibri en el camp de la guerra mundial cap el cantó dels aliats. Encara que això no sempre tindrà una directa repercussió en la repressió degut a les fluctuacions que el règim franquista presenta.

El maquis fou declarat materia reservada a tots els efectes. La població calia que ignorés l'existència de grups armats disposats a continuar la lluita contra el règim franquista. Conseqüència lògica de la lluita contra els règims autoritaris d'Itàlia i Alemanya que havien ajudat a la rebel·lió militar a l'Estat Espanyol.

La creença en una intervenció aliada era gairebé unànime, per això va crear-se a Toulouse (agost de 1944) la "Junta Española de Liberación" que reagrupa els partits republicans i l'esquerra comunista, recollia el mateix que l'havia format a Mèxic el novembre de 1943, però ara s'hi uneix "El Movimiento Libertario Español".

Els comunistes formen la "Junta Suprema de Unión Nacional" que iniciarà accions l'any 1943 i sobretot l'any següent.

Em aquest primer període de resistència a Catalunya destacarà la lluita d'elements del P.S.U.C. i del F.N.C., com també la d'elements anarquistes que de vegades actuen fora de la seva organització.

El fet més important serà el fracassat intent d'ocupar Vall d'Aran l'octubre de 1944.

Acció dirigida pel Partit Comunista amb l'idea de forçar l'ajut internacional contra el Règim de Franco i amb el clar suport a les forces republicanes a donar una sortida democràtica a l'Estat.

Les altres són accions derivades de l'ajut als aliats: pas de fugitius i espionatge, essencialment. Hi participa tot l'ampli ventall polític de la Catalunya que defensava l'autonomia, la Generalitat i la República.

A grans trets pot explicar-se així la seva actuació:

Informació de tot el que passava a Catalunya als Consolats Aliats (sobretot l'Anglès). Pas de fugitius amb cadenes de guies organitzats des de la frontera de Port Bou fins Andorra cap a Barcelona.

S'utilitzava documentació falsa per arribar a la Ciutat Comtal. Se salvaven els controls dels trens per l'actuació de personal de RENFE de confiança. (Pas de frontera, nit a Figueres i esperar un tren i un enllaç segur) (175). Per la part d'Andorra també els contactes s'iniciaven amb gent de confiança fins arribar a la gran urb. Una vegada allà era relativament fàcil poder continuar amb medis diferents fins Portugal, alguna embarcació que recollís els fugitius o, encara que més rarament, a Gibraltar.

No hi ha relació directe entre aquests fets de resistència i altres que poguessin anar en contra del Règim (força modestos), amb una repressió de pena capital per l'interès de les autoritats franquistes de no indisposar-se amb excés amb els aliats (176).

A mida que va perfilant-se el desenllaç de la guerra les organitzacions prenen un caire cada cop més ofensiu, així un comunicat de la C.N.T. el gener de 1944, específica; "Cuarto. A cambio de nuestra colaboración, una vez la Francia liberada, las autoridades de la "Resistencia" no pondrán abtáculo ninguno a nuestra propaganda con vista a la lucha contra el régimen de Franco. Terminada la lucha en suelo francés, nuestros combatientes recuperarán su libertad de acción" (177).

Un període important d'enfortiment de les organitzacions serà a partir de l'alliberament de París i després de tota França, Max Gallo afirma "Por la première fois, depuis la fin de la guerre (et le phénomène se prolongera en 1945), les organisations clandestines reçoivent de nombreuses adhésions et peuvent se reconstituer dans de nombreuses villes et usines; surtout en Catalogne: parti socialiste et communiste, C.N.T. anarchiste, reprennent vie" (178).

Malgrat que això pugui ser cert (cal investigacions profundes sobre aquest període), el realment important és que la lluita contra el Règim serà obra de grups minoritaris, sense un moviment de masses darrera i mancat d'un ferm suport popular. El resultat de la guerra mundial dona pas a la creació de dos blocs antitètics, fins ara aliats, i des d'el Pardo es veia que l'evolució del panorama internacional li era favorable.

A partir d'aleshores els opositors al Règim seran durament perseguits i dins de l'alternança repressiva que tindrà el franquisme al llarg de tota la seva història, l'etapa de temps que va del fi de la guerra fins el reconeixement internacional del Règim, l'any 1953 serà una d'accentuada repressió (Vegi's llista Víctimes per fets derivades de la Resistència).

La lluita armada

La informació que es té sobre aquest aspecte d'oposició al franquisme en concret a Catalunya és bastant migrada (179) i s'ha bassat sobremanera en l'actuació de figures o grups determinats i a partir d'obres sorgides de les pròpies files ideològiques en què militaren (180). Creiem que cal un estudi rigorós i amb la documentació adequada que suposem està als arxius oficials de l'Estat com al de les organitzacions que participaren en ella.

A Catalunya la importància i perllongació de la lluita es deu a dos motius fonamentals:

- a) les possibilitats que ofereix la frontera.
- b) l'existència de nuclis anarquistes que actuen inclús fora de l'organització.

Aquesta lluita de postguerra prén un caràcter diferent si actuen en medi urbà o rural. A diferència d'altres zones hi haurà membres que practiquin ambdues formes de lluita tant en el sector anarquista com en el comunista.

La lluita comunista o dirigida pel P.S.U.C. i P.C.E., s'extindrà dels anys 1944 fins el 48-49. Intenta relacionar els grups que des de l'exili han col.laborat amb la "Resistence" francesa amb nuclis de reorganització i suport de l'interior.

TÉ, encara que hagués hagut fets aïllats anteriorment, un inici certament ambiciós, l'entrada militar d'uns quatre mil homes a la Vall d'Aran per l'octubre de 1944 (la Wehrmacht s'ha retirat dels Pirineus per l'agost; cal recordar que el desembarc anglonoramericà s'ha produït el 6 de Juny) que serà rebutjada pels generals Yagüe i Garcia Valiño sent Capità General de Catalunya, José Moscardó.

Els guerrillers haguessin tingut que connectar amb uns altres grups armats infiltrats anteriorment amb una tasca de jalonament (181).

El cert és que raons com armament deficient, manca d'una sòlida infraestructura i d'un fort suport popular els aïllarà fins que la direcció decideix suprimir llur activitat. Entrarà en decadència i els qui romanen a l'interior poc a poc aniran sent detinguts.

El 14 de Març de 1947, La Vanguardia, publica la font oficial que especifica després de la detenció de tres grups que són considerats "bandas de atracadores" que "no obstante la plaga de delincuentes no está extirpada en su totalidad, pese a que en la Prisión Celular de Barcelona están recluidos 173 atracadores de los que 26 sufren condena y 147 esperan ser juzgados".

La guerrilla o lluita anarquista es pot situar en una segona època "mucho más efectiva" (182) que serà realment important a partir de l'any 1946-47 i durarà amb una certa força fins el 1952, però no pot donar-se per acabada fins l'any 1960. (5 de gener amb la mort per trets de la Guardia Civil i Somaten d'en Quico Sabaté. El 6 d'agost de l'any 1963 sera abatut en "Caracremada" (Ramón Vila) i amb ell mort el darrer guerriller de postguerra.

Els anarquistes actuarien preferentment en medis urbans, sobretot a Barcelona i rodalies utilitzant com via d'entrada la Garrotxa-Guillerics-Vallès fins a Barcelona i com via de sortida el Berguedà. Aquí actuaria d'una forma llegendària Marcel·lí Massana que conjuntament amb en "Caracremada" al Bages serien els exponents màxims dins de l'actuació en el camp rural (183).

En aquests grups, quan queien, els seria imposada la condemna de mort per atemptar contra la "Seguridad del Estado" fins la promulgació el 18 d'abril de 1947 de la Ley de Represión del Bandidaje y Terrorismo, que era una recopilació de les lleis que es venien aplicant des de l'any 1939 sometent a jurisdicció militar tota acció de caracter antifranquista.

El preàmbul fixa "los delitos de terrorismo y bandidaje, que constituyen las más graves especies delictivas de toda situación de post-guerra, secuela de la relajación de vínculos morales y de la exaltación de los impulsos de crueldad y acometividad de gentes criminales e inadaptadas, requieren especiales medidas de represión cuya gravedad corresponda a los crímenes que se trata de combatir". El procediment era sumaríssim.

Amb referència aquesta llei, el B.O.E. de 3 de maig de 1947, establí entre altres mides:

"Artº 5º. Los jefes de grupos guerrilleros serán castigados con la pena de muerte en todos los casos. Los guerrilleros serán castigados con la pena de muerte o cadena perpetua."

"Artº 8º. Serán excluidos de la pena de muerte los guerrilleros que hayan facilitado con eficacia la captura de un grupo. La simple omisión de una denuncia será considerada como una ayuda a los delincuentes."

Les raons adduïdes més les lleis imposades, així com l'actuació de la policia expliquen la paulatina captura o aniquilació dels grups armats. Cal afegir-hi dos punts que ens semblen essencials: Un és la legalització del Somatent l'octubre de 1945, a proposta de Bartolomé Barba, governador civil de Barcelona (184), a fi de disposar d'una milícia civil que conegués les comarques i pogués combatir les guerrilles (185), i segons aquests autors l'any següent hi havia 4.434 homes armats repartits en 297 pobles catalans (186).

L'altre consideren que fou el allunyar o suprimir els Batallons de Treballadors, així com el prohibir les residències als alliberats condicionals "por tratarse de localidades afectadas por el problema de rojos huídos"; entre elles naturalment hi havia zones de frontera i Barcelona (187). Ho sigui que el possible i probable suport que

haguéssim pogut rebre d'aquest camp fou també eliminat.

Els grups armats, rural o urbans, tenien de sobreviure gairebé només amb la seva pròpia força. Poc suport a l'interior, infiltracions a les bases de l'exili, poca comprensió i ajut a l'exterior i una frontera tancada doblement per la policia espanyola i la informació que aquesta rebia dels passos, moviments i grups de la policia francesa.

El resultat fou la mort en els enfrontaments i de vegades la detenció dels grups on també la mort era probable.

El reconeixement internacional del Règim

La fi de la guerra mundial va obligar a canviar certs postulats de forma més aparent que real del Règim del General Franco (188). L'essencial romangué, això és, autoritarisme polític i control de totes les manifestacions més elementals de la vida social.

Només els qui osarien pertorbar amb armes a la mà la pau del vencedor potser sofririen la pèrdua de la vida.

La resta se'ls hi aplicaria els mil medis que tenia el sistema per a postergar-lo políticament i molt sovint cívicament.

L'època de l'aïllament del Règim palesa clarament el que deiem d'alternances repressives. Tancat amb si mateix, expulsat a petició del delegat polac, Oscar Lange, de les Nacions Unides en acollir-se al que disposa l'article 34 de que l'Estat Espanyol amb el Règim militar establert era un perill per a la pau, el 13 de Desembre de 1946 (per 34 vots a favor, 6 en contra i 13 abstencions), no perilla per això la seva supervivència. És una declaració de principis de pocs o nuls resultats pràctics amb referència la supervivència de la Dictadura.

Aquesta no temerà aplicar els criteris repressius més adients amb el seu origen. Fins l'any 1953 hi haurà execucions amb més o menys periodicitat. (Vegi's llista de víctimes posteriors guerra mundial).

Poc a poc, la guerra freda y la situació internacional evoluciona favorablement vers el Règim de Franco. Surt de la soletat que vivia, havent de renunciar els seus somnis econòmics d'autarquia i auto-desenvolupament (189) sense canviar cap de les condicions que l'organisme internacional li va exigir.

L'Església ha donat suport al Règim en moments difícils. El primat Pla y Daniel recolza obertament l'ú de setembre de 1945 Franco davant la condemna que sofreix per part de les potències guanyadores a Postdam l'agost de 1945.

La condemna verbal tanca orgullosament el Règim que sap movilitzar el 9 de Desembre de 1946 una important manifestació d'adhessió.

El referendun de 6 de Juliol de 1947 és un cop més del procés d'institucionalització, s'aprova la "Ley de Sucesión a la Jefatura del Estado". "España: "Estado Católico, social y representativo", se constituye en Reino", de la forma que tots els règims autoritaris logren sempre el que volen: "la tupinada electoral". Però alhora suposa una disminució de la pressió exterior al règim de Franco.

Només li caldrà esperar un canvi favorable de les relacions internacionals, la importància geo-estratègica d'Espanya va acompanyat de la necessitat de relacions exteriors que signifiquin reconeixement i alhora possibilitat d'ajuda econòmica.

El 10 de febrer la frontera franco-espanyola és re-oberta. Més dificultats pels grups armats que passen la frontera. El P.C.E. i el P.S.U.C. canvien d'òptica. La lluita armada no té sentit. Cal anar a la lluita de masses. Només gosadia individual de llibertaris aïllats continuarà una lluita gairebé suïcida.

El 4 d'abril de 1949 se signa el Tractat de l'Atlàntic Nord. El 14 de Juliol esclata la primera bomba A soviètica (190). Els vents bufen favorablement per al defensor dels valors "espirituals de occidente". Cal aprofitar l'ocasió.

La Chase National Bank concedeix un préstec per valor de 25 milions de dolars per a la compra de productes alimentaris. El 21 del mateix mes de febrer el New York Herald Tribune deia "l'Espanya franquista és un país de legalitat i d'ordre...". El final es preveu.

L'Església condemna el 13 de Julio a comunistes i progressistes. Tòt el trencaclosques encaixa.

Es duran a terme les vergonyants conversacions amb els USA, que amb el seu temps foren presentades com un èxit personal del General Franco i que com molt bé a demostrat A. Viñas (191) les clàusules secretes eren tan claudicants que ni la capacitat bèl·lica de la potència màxima del món occidental les absorbí totes.

El "cerc internacional" està trencat. El 4 de Novembre de 1950 l'Assemblea de les NN.UU. cacellen el "cas espanyol". Altre cop els ambaixadors anirien ver la capital de l'Estat.

El procés de consolidació del Regim s'aferma a nivell extern i intern. Les generacions de la guerra han estat derrotades i empresonades o acallades. La bota militar aixafa qualsevol resorgir, els pactes exteriors afermen el contingut militar, el 25 de gener de 1952, el Ministre de l'Exèrcit anuncia que les armes individuals i l'artilleria lleugera de l'exèrcit espanyol serien reconvertides per acomodar-les al calibre de les municions nord-americanes (192).

De forma gairebé paral·lela s'han dut a terme les negociacions entre el Vaticà i els E.E.U.U. El Concordat que se signa a l'agost del 1953 entre la Santa Seu i l'Estat, és declara l'oficialitat de la religió catòlica, l'obligació estatal de subvenir presupostàriament a les necessitats econòmiques de l'Església i aquesta reconeix el privilegi de presentació episcopal. Naturalment el pes de la Jerarquia religiosa es deixarà sentir en molts àmbits de la vida espanyola d'aleshores.

El 26 de Setembre de 1953 se signen al Palacio de la Santa Cruz de Madrid els Pactes. Els motius que exposen "Frente al peligro que amenaza al mundo occidental, los gobiernos de los E.E.U.U. y España, deseosos de contribuir al mantenimiento de la paz y de la seguridad internacional..." El resultat de tot això serà un aval generós per a una llarga vida al Règim de Franco. Instal·lat a partir d'una guerra civil i una dura postguerra i que ara inicia una singladura nova.

La repressió continuarà pels opositors, però ara aquests no són víctimes republicanes. Són persones que lluiten contra un Estat autoritari, que priva de les llibertats més elementals i que ofega qualsevol mena d'opció política i social que no sigui la de la Dictadura.

Darrera seu hi ha expedients, sumaris, ordres i "cúmplase". La vida dels centenars de persones que foren jutjades per defensar una República que otorgava a Catalunya un Estatut d'Autonomia per el seu redreçament nacional. Unes possibilitats d'emancipació social que despertà el entusiasme de la major part de la població. Els errors d'uns i altres, l'actuació de guerra i postguerra conduí davant d'un piquet d'execucions a unes persones que cal rescatar de l'oblit.

Amb l'ànim de combatre la idea de que la mort és la forma de vencer l'enemic és com he dut a terme aquesta investigació. Juan Goytisolo a "Señas de Identidad" defineix amb riquesa literària les víctimes del franquisme:

"Muertos no, inexistentes. Negados por Dios y por los hombres. Concebidos -diríase- en un sueño falaz, desdibujado, remoto".

Que així no Sia.

NOTES

(1) Sobre el decurs de l'ofensiva és recomanable entre altres:

ALCOFAR NASSAËS, J.L.: "C.T.V. Los voluntarios italianos en la guerra civil española". Dopesa. Barcelona 1972.

AZNAR, M.: "Historia militar de la guerra de España". Editora Nacional. Madrid 1940.

CASTELLS, A.: "Las brigadas internacionales de la guerra de España". Ariel. Barcelona 1974.

GARATE CORDOBA, J.M.: "Partes oficiales de guerra 1936-1939. Tomo I: Ejército Nacional. Tomo II: Ejército Republicano. Madrid. San Martín 1977.

LOJENDIO, L.M.: "Operaciones militares de la guerra de España" Montaner y Simón. Barcelona 1940.

MARTINEZ BANDE, J.M.: "La Batalla del Ebro". Edit. San Martín. Madrid 1978.

MEZQUIDA, L.M.: "La Batalla del Ebro". Diputació de Tarragona, 1963, 1967, 1970.

ROJAS, C.: "La guerra en Cataluña". Plaza y Janés. Barcelona 1979.

ROJO, V.: "¡Alerta a los pueblos!". Aniceto López. Buenos Aires 1939.

SALAS LARRAZABAL, R.: "Historia del Ejército Popular de la República". Editora Nacional. Madrid 1973.

THOMAS, H.: "La guerra civil española". Madrid. Grijalbo, 1976. 2 Volums.

(2) MASSOT i MUNTANER, Josep. "L'Església catalana entre la guerra i la postguerra". R. Dalmau. Editor. Barna 1978. Reprodueix de J.M. MARTINEZ BANDE "La llegada al Mar". Madrid 1975. Els comentaris que per l'abril de 1938 fa el general en cap de l'exèrcit nacionalista del Nord. p., 57 ". No amaga que li arriben notícies que "mientras unos exigen a sus subordinados el mayor respeto a los naturales otros se jactan de que entran en plan de conquistadores de un Territorio que no era de España y que hay que españolizar y para lograrlo, a todo el que habla dialecto (sic) catalán aún de buena fe (sic) lo encarcelan o, lo que es peor lo maltratan de obra, sin tener en cuenta que en muchos pueblos, por la desgraciada política que desde hacía tiempo imperaba en Catalunya, hay quién nunca aprendió el castellano, o lo habla con dificultad".

(3) COLMEGNA, Hector. "Diario de un médico argentino en la guerra de España 1936-39". Espasa Calpe. Buenos Aires 1941. p. 157.

(4) En conversa mantinguda el novembre de 1980 amb J. L. Lladonosa m'explicà que "encara eren visibles les senyals dels trets", pel fet de que tropes nacionalistes afusellaren, en ocupar Lleida, la làpida en que esta gravada la poesia "Al Campanar de Lleida" de Magí Morera i Galícia, per estar escrit en català.

Pel juliol de 1975, M. Tuñon de Lara m'explicà a Pau el testimoni que havia rebut quan estava detingut -l'abril de 1939- d'un soldat de l'exèrcit franquista originari de Castella, que li exposa la pena que tenia per haver mort a un pagès a l'entrada de les tropes a Catalunya pel simple fet d'haver-li donat una ordre l'altre contestar-li en català i per l'excitació i la tensió del moment haver disparat damunt ell.

(5) FONTANA, José Ma. "Los catalanes en la guerra de España". Barcelona 1977. Editorial Acervo. p. 326. o també hem recollit testimonis orals de qui hi hagueren fets arbitraris en l'ocupació d'Almacelles, Tàrrega, Balaguer, Ascó, St. Sadurní d'Anoia Gironella, Prats de Lluçanès, Olesa de Montserrat, Gurb.

- (6) *Memoria de la Compañía de Jesus. 1938. Reapertura de la Casa de Lérida.*
- (7) BENET, Josep. "Catalunya sota el règim franquista". Edicions Catalanes de París. 1973. p. 175 i següents fa una exposició del ressò dins la premsa franquista de l'abolició de l'Estatut.
- (8) JACKSON, G. "La Republica Española y la guerra civil". Barcelona 1979. Edit. Crítica. p. 390. dóna una breu referència al que suposa als oficials de l'exèrcit nacionalista d'Aragó els rumors de que Barcelona és bombardejada. També que se sentiren deprimits en veure la fugida dels pagesos en avançar les tropes franquistes.
- (9) Del bombardeig de Guernica l'estudi més profund i documentat és SOUTH WORTH, Herbert R. "La destruction de Guernica". Ruedo Iberico. París 1975.
- (10) VILLAROYA i FONT, Joan. "Els bombardeigs de Barcelona", en curs de publicació. Fa un estudi excel·lent en el que els objectius militars i civils afectats per les bombes i del que suposa en nombre de víctimes i en la moral de la població.
- (11) Declaracions efectuades per A.G.M. funcionari del Registre Civil aleshores. Entrevista efectuada per l'autor el 22 d'octubre de 1979.
- (12) Arxiu Municipal Alpicat. Registre Civil. Vegí's fotografia nº1.
- (13) Ruta. Hoja informativa militar del 5º Cuerpo de Ejército de Aragón. nº22 de 22 d'agost de 1938. Editada por la imprenta Ruta de F.E.T. y de las J.O.N.S. Pel nº2 (29 de juliol de 1938) sabem que fou el General Moscardó qui va vèncer les dificultats que "se oponían a la aparición de un diario en nuestra capital".

(14) Opus cit. "Memoria de la Compañía ...".

Inclús l'Ajuntament de Lleida es reconstituí a Barcelona.

També G. Jackson (opus cit. p. 390) indica "En Lérida sólo hallaron a unos centenares de viejos...".

(15) Els testimonis que he contactat d'aquests centres els defineixen com llocs d'extrema crueltat, amb apallissaments, tortures i càstigs ferotges.

(16) CASTELLS, Andreu. "Las Brigadas Internacionales de la guerra de España". Ariel. Barcelona 1974. p. 324. Cita afusellaments d'unes 300 persones sense cap mena de judici en l'ocupació de Gandesa.

Als pobles de Lleida ocupats l'any 1938 m'han m'han indicat l'existència d'afusellaments arbitraris a Barbastro. Aspecte que no he pogut corroborar documentalment.

(17) Dels pocs estudis documentals sobre l'epoca franquista, es bàsic el de VIVER - PI SUNYER, C. "El Personal político de Franco" (1936-1945)". Edit. Vicens Vives. Barna 1978. on s'analitza vigorosament la procedència dels quadrespolítics. També VIVER PI SUNYER, C i CLIMENT, T. "El personal polític de la província de Barcelona". Avenç n°12. Gener de 1979. P. 29 on es diferencia entre el personal polític "provincial" i "local".

(18) BAHAMONDE y SANCHEZ DE CASTRO, A. "Un año con Queipo de Llano. Memorias de un nacionalista". México 1938. Edic. Nuestro Tiempo p. 81. També explica el cas d'aprofitar cadàvers per a fer-ne mutilacions, cremar-los, etc i després fotografiar-los i presentar-los als mitjans d'informació com "víctimas y barbaridades de la horda roja."

PEMAN, José Ma. "Mis almuerzos con gente importante". Barna 1972. Dopesa. 10° edición. p. 131 i següents. Reprodueix una conversa que va tenir amb Miguel CABANELLAS, Capità General de Saragossa.

"- Le necesito a usted, amigo Pemán, para que retoque y dé un

poco de vuelo a un decreto que deseo presentar a la Junta.

- Usted dirá, mi general.

- Se trata de un decreto prohibiendo vestirse de luto.

Hizo una pausa, y puntualizó con satisfacción maliciosa:

- Me parece que así podríamos matar dos pájaros de un tiro... las mujeres de nuestra retaguardia, madres, viudas, proclamarían con sólo no enlutarse que la muerte del caído por la Patria, no es un episodio negro, sino blanco; una alegría que debe vencer al dolor.

Por no aprobar la tesis sin distinciones, me refugié en la pregunta: -¿Cuál es el otro pájaro que piensa usted, mi general, matar del mismo tiro?.

Su voz se hizo grave: -Las madres, viudas o novias de los ejecutados por el bando nacional, tampoco se vestirían de negro: y así se cortaría esa especie de protesta viva y de dramático testimonio, que al conquistar cualquier pueblo, nos presentan por plazas y esquinas esas figuras negras y silenciosas que en el fondo, tanto como un dolor, son una protesta.

Con esto el general Cabanellas me daba un cierto pie para algo que yo había empezado a querer decir a alguien con mando y dirección en la guerra. Pensé unos instantes y casi silabeé:

- Mi general... creo que se ha matado y se está matando todavía por los nacionales demasiada gente.

Cabanellas pensó casi un minuto, y me contestó gravemente: Sí...

Había como una evasiva establecida para esta acusación que, aunque pocos se atrevían a explicar, eran muchos los que la llevaban en el corazón. En la España republicana se mataba por iniciativas personales, en la forma salvaje llamada el paseo. En el bando nacional intervenían casi siempre los Tribunales Militares. Un tribunal en una guerra es siempre un hecho presionado por la dirección política y técnica de la guerra misma. Tiene que hacer justicia, pero al mismo tiempo tiene que fabricar ejemplaridad".

- (19) RIDRUEJO, Dionísio. "Escrito en España". Buenos Aires 1962. Editorial Losada. pag. 95. segueix "también lo fue la contraria, pero en comparación con aquella, esa primera fase de la represión dirigida por las autoridades del nuevo Estado, fue planificada y certera, agrupándose sobre todo por consideraciones de conducta o ideología personales".

Es testimoni directe d'ella el de RUIZ VILAPLANA, A. "Doy Fe... Un año de actuación en la España Nacionalista". Ediciones Españolas 1937. on explica el pormenoritzat de la repressió p. 23. "se hizo una rebusca de archivos y ficheros". Ruiz Vilaplana, entre altres càrrecs, era el Presidente Decano del Ilustre Colegio de Secretarios Judiciales y Secretarios del Juzgado de Instrucción de Burgos, aleshores "capital de l'Espanya nacionalista".

Un soldat de Saragossa d'aleshores ho vivia amb una desgarrada emotivitat. LOREN, Santiago. "Memoria parcial". Barna 1978. Editorial Planeta. p. 241. "a mi que no me cuenten el cuento de los grupos incontrolados de los primeros días, éstos fueron muertos por quien sabía bien lo que hacía, con toda maldad y mala hostia, yo he conocido algunos soldados, de los piquetes de ejecución, y los pobres están destrozados, pero han tenido que hacerlo porque los jefes se lo mandaban, y a menudo a punta de pistola; ya sé que en el otro lado pasan cosas semejantes, pero aquí ya están organizados, se sienten cada vez más seguros, podían permitirse el lujo de hacer procesos, aunque fueran sumarísimos, allí no tienen un ejército regular, lo han improvisado todo y tienen enemigos interiores por todas partes, esto es una locura, estamos todos locos, estamos verdaderamente como los lobos, excitados por la mucha sangre derramada; y sin embargo lo de aquí, lo que veo, aventuré yo, me parece más cruel, éstos matan en nombre de un pasado de privilegios que quieren conservar para sí, aquellos por un futuro de ideales más humanos".

- (20) SERRANO SUNER, R. "Entre el silencio y la propaganda, la historia como fue. MEMORIAS". Barna 1977. Edit. Planeta. p.244. JACKSON, G. opus cit la titula "Autoridad y terror". p. 263.
- (21) SUAREZ, A. Colectivo 36. "Libro blanco sobre las cárceles franquistas 1939-1976". Ruedo Ibérico. France 1976. p. 45. Segueixo globalment el seu anàlisi de les lleis promulgades aleshores.
- (22) SERRANO SUNER. Opus cit. pag. 245.
- (23) PAYME, Stanley G. "Falange. Historia del fascismo español". París 1965. Ruedo Ibérico. p. 150. "... murió (1938) repentinamente Martínez Anido, su Ministerio (Orden Público) fue absorbido por el del Interior, pero Serrano (Suñer) no cambió para nada la política de su antecesor... los asesinatos continuaron como antes y como continuarían hasta mucho tiempo después de que la guerra civil hubiese terminado oficialmente".
- (24) VILAR, Sergio. "La naturaleza del franquismo". Barna 1977. Editorial Península. p. 65.
- (25) Artº 2º "... quedan fuera de la ley... Acción Republicana, Izquierda Republicana, Partido Federal, Confederación Nacional del Trabajo, Unión General de Trabajadores, Partido Socialista Obrero, Partido Comunista, Partido Sindicalista de Pestaña Federación Anarquista Ibérica, Partido Nacionalista Vasco, Acción Nacionalista Vasca, Solidaridad de Obreros Vascos, Esquerra Catalana, Partido Galleguista, Partido Obrero de Unificación Marxista, Ateneo Libertario, Socorro Rojo Internacional, Partido Socialista Unificado de Cataluña, Estat Català, todas las logías masónicas y cualesquiera otras entidades, agrupaciones o partidos filiales o de análoga significación a los expresados, previa declaración oficial de hallarse, como los anteriormente relacionados, fuera de ley".

Quedaven incluíts també Artº 4º "el haber sido apoderado o interventor de cualquiera de los partidos del Frente Popular y de sus aliados o adheridos a ellos...".

Aquesta llei disposava també d'immobles, obres d'art, joies, etc. que se subastaven, el que dóna peu a fàcils conclusions.

(26) BENET. opus cit. p. 221.

(27) A l'Espanya Republicana els Camps s'anomenaven de Treball, foren creats per Decret del 28 de desembre de 1936, sent Ministre de Justícia, Joan Garcia Oliver. En el primer que s'establí, Totana (Murcia), fou colocada la següent màxima "TRABAJA Y NO PIERDAS LAS ESPERANZAS".

(28) LLARCH, J. "Campos de Concentración en la España de Franco". Barcelona 1978. Producciones Editoriales. p. 38. "Se designó para la dirección de todo el aparato burocrático a Don Luis Martín de Pinillos y Blanco de Bustamante.

L'autor dóna una relació de camps de concentració i la vida d'ells a partir de la seva experiència i coneixença personal.

Camps de concentració de: Deusto (Bilbao), Miranda de Ebro (Burgos), de càstig Burgo de Osma (Soria), Corban (Santander), Iruche (Navarra), Estella (Navarra), Cortijo (Cáceres), Pica-dero (León), Santa Ana (León), Portacoeli (València), Albatera, Alc
Almendros (València), Moncofar (València), Plaça de Braus de València, Caserna Art. (Santander), Seminari Pares Esculapis de Santander, Caserna Figueirido (Pontevedra), Santana (Astorga), La Rinconada (Sevilla).

La llista dels camps no és completa. A partir de premsa i informació oral he conegut l'existència dels de: Logronyo, (Plaça de Braus, Puebla de Caramiñal (La Coruña). Màlaga y Cuartel Aurora. Camposancos (Pontevedra), Sta. Ma. de Huerta (Soria) Sta. Ma. de Oya (Porriño) Sta. Eulalia Campo (Teruel). El diari de Mataró de 17 de març de 1939 tracta de que als Camps de Concentració de Pamplona (Merced, San Juan y Frontós) hi ha 22, 4 y 16 persones de la capital del Maresme.

(29) L'opini6 sobre l'entrada en aquests camps dels supervivents d'aleshores 6s encara avui forca emotiva. Recorden la constant angoixa davant la manca d'alimentaci6, espai, higiene i mides sanitat6ries. El despertar al costat de companys que ja no s'aixequen del terra on dormien, d'unes fosses amb el fons plenes de calç on es llançaven els cadàvers. D'alguna pallissa que podia empitjorar definitivament la migrada salut de la majoria d'ells. De les visites de grups falangistes amb els correatgeges lluents o les botes de canya cercant algú. D'algun grup de persones cridats, pujats en camions i ignorar per sempre m6s llur destí. D'agressions hist6riques a soldats presos amb motiu de sentir-los parlar en català. A l'obligatorietat d'ap6ndre consignes, normes, reglaments, estatuts, etc. a soldats d'origen rural que tenien dificultats d'entendre i expressar-se en llengua castellana.

Tamb6 Llarch, opus cit,^{p.114} reproduceix el testimoni de L.S.M. "Los Campos de Concentraci6n de Le6n, eran considerados los peores de Espa6a ... En el Campo de San Marcos en tres meses hubo 800 fallecimientos".

Tamb6 explica la vida als Camps de Concentraci6 GRAU i VIADER, F. "Rua de captius" Edt. P6rtic. Barcelona 1981.

DELGADO-IRIBARREN, J.A. "Jesuitas en campa6a". Madrid 1956. Edt. Studium. p. 253. "Eran impresionantes las largas caravanas de prisioneros que, conducidos por escasos centinelas, marchaban hacia los campos de concentraci6n. Este s6lo espect6culo daba idea del desastre republicano, acentuado en los meses de febrero y marzo de 1939". Citat per J. Llarch. opus cit. pag. 41.

(30) RUFAT, R. "En las prisiones de Franco". M6xic 1966. Edt. Cajica p. 38. "En casos de fuego, agresiones a guardias, etc., cometidos en su interior". Tamb6 esmenta simulacres d'afusellaments.

(31) En conversa amb M.G.G. a Badalona el 13 de desembre de 1980 m'explicà part de les memòries que està redactant sobre les condicions de vida al Camp de Concentració d'Albatera en acabar la guerra: era una fam que els feia remenar en busca de menjar entre els excrements, una manca absoluta de condicions higièniques i sanitàries, una ingent multitud en poc espai, vexacions, simulacres d'execucions (p.e. RUFAT., R. *ibid* p.38 "a mi me llevaron hasta él (excalatorio) la madrugada del 16 de Febrero de 1939 y después de hacerme todas las ceremonias... Los tiros del piquete, al aire, desde luego, aunque yo no sabía..."), enfolliments, robatoris, etc....

M.A. d'Olot l'octubre de 1978 m'assabentà d'unes condicions millors a la plaça de Braus de València, dins una multitud de presos mancats d'alimentació suficient.

Em sembla fora de lloc, mentre no es presenti documentació adient, la valoració de FERRI, LL. MUIXI, J. SANJUAN, E. "Las huelgas contra Franco". Barcelona 1978. Editorial Planeta. p. 21. "se calcula que 2.000.000 de hombres estaban reclusos al final de la guerra en campos de concentración".

També és molt interessant per conèixer aquest període, GUZMAN, E. "La muerte de la esperanza". Madrid 1973. Editorial G. del Toro.

(32) LLARCH, J. opus cit. pàg. 77.

(33) Lligall de personal. 18 Abril 1939. Número de Registre d'entrada 2206. Ajuntament de Tarragona.

(34) ALBA, Victor. "La oposición de los supervivientes". Barcelona 1978. Editorial Planeta. pàg. 77.

(35) Llibre d'actes Ajuntament de la Seu d'Urgell. 7 de febrer de 1939, foli 70. Comissió Gestora Provisional nombrada pel General del "Cuerpo del Ejército de Urgel".

- (36) LLARCH. opus cit. p. 113.
- (37) Ibid. p. 207
- (38) FABRE, J. i HUERTAS. "Vint anys de resistència catalana 1939-1950" Barcelona 1978. Editorial La Magrana. p. 106-111. Tracten de forma periodística la vida als camps de Barcelona i el seu nombre. Horta 4.000 o 5.000, Enna 11.000, Montjuïc 200 a 300 militars.
- (39) La Mañana. [Lleida]. 25 de Febrer de 1939.
- (40) Els Camps de Concentració de Barcelona foren junt amb els de Reus i Figueres els que més duraren, fins mitjans de 1942. S'ens diu exactament que hi hagué presos a Poble Nou (segons J. Fabre i altres. "durà fins al 23 de Març de 1942") i Missions.
- (41) De Santa Teresa, Silveiro, P.O.C.D. "Historia del Carmen descalzo en España, Portugal y América". Burgos 1952. Tom XV. 1927-1951. pàg. 527.
- (41 bis) Libro de Actas Crónicas de la Rvda. Comunidad de Tarragona. 1960. pàg. 4 "el edificio conventual se utilizó como cárcel hasta mediado el año 1943".
- (42) FABRE, J. et altri, opus cit. p. 52
- (43) AROCA, J.M. "Los republicanos que no se exiliaron". Barcelona 1976. 3a. Edición. Ediciones Acervo. pàg. 37.
- (44) Conclusió que el laborem a partir de les dades que ens ofereix la relació del Districte I del Registre Civil de Defuncions de Barcelona.
- (45) El llibre d'òbits de la Presó Provincial, fets per la Parroquia del Carme, a cura de Mossèn Evarist Feliu i Mossen Lluís Mundet es clou l'any 1941. Està diposat a l'arxiu del Bisbat de Girona.

(46) SUAREZ, A. Opus cit. pàg. 24. citat d'Amnesty International. Situación general de las cárceles españolas, (1973) 59 pàgs.

(47) BORJA de RIQUER. "El franquisme i la burgesia catalana". Avenç n°12. Gener de 1979. pàg. 18.

PAYNE, S. Opus cit. pàg. 165.

(48) MOLINA, J.M. "El movimiento clandestino en España 1939-49". Mèxic 1976. Edit. Mexicanos Unidos. pàg. 34.

(49) RIUDREJO, D. Opus cit. pàg. 16.

(50) Per la historia oral m'he assabentat de l'expulsió dels "rojos" d'una població a l'entrada dels nacionals, veient-se obligats a viure mig any en masos i coves (Mas de Barberans al Montsià). Dones obligades a netejar amb baietes els carrers de terra o els locals oficials (Benifallet - Ribera d'Ebre). L'obligar a veure oli de resina i després fer treballar a les víctimes en algú carrer, cal suposar el que ocorria. L'afaitar el cap de les dones republicanes. L'absurd de tenir de comprar el propi aparell de radio (La Seu d'Urgell - Alt Urgell).

Es reglamentaren els matrimonis i fills de l'experiència republicana sota una pressió social injuriosa.

Les víctimes en aquests casos ho són més als pobles on la relació diària és constant.

M'he assabentat de vexacions de tota mena, la majoria de les quals no puc dir, a sollicitud dels informadors, per temor que pogués ser trencada la intimitat i anonimat de les víctimes. Però són genèriques arreu de Catalunya. L'obligar a veure oli de resina - afecció molt pròpia dels falangistes aleshores, l'afaitar el cap - sobretot a les dones - als contraris o poc partidaris, el saludar amb el braç enlaire davant les autoritats -adhuc locals-, la impossibilitat d'assistir als balls o festes, o freqüentar els bars, l'obligatorietat -sota amenaça- de l'assistència religiosa. La destrucció o robatori de biblioteques privades. L'expulsió implícita d'alguns conveï de la població. Les pressions, podien arribar a amenaça, perquè denun-

cies algú que no volgués fer-ho. Les afrentes que es rebien en sol·licitar avals per un familiar, amic, etc... Grups de persones difamant una família republicana. Els fer-los aclamar persones i institucions contraris a les seves idees.

No cal dir l'escarni que sofria qui era divorciat, casat sense l'Església, els fills no batejats, homosexual, etc...

(51) BENET, J. Opus cit. pàg. 337. etc.

(52) BOSCH GIMPERA, P. i OLIVAR BERTRAND, R. "Correspondència". Barcelona 1978. Editorial Proa. Pàg. 11. "ni del menyspreu que, l'any 1951, em va demostrar el diari ARRIBA per haver-me atrevit a redactar un article sobre "el triste personajillo" anomenat Enric Prat de la Riba".

(53) Sobre l'economia catalana de postguerra RIBAS i MASSANA, A. " L'economia catalana sota el franquisme (1939-1953). Efectes de la política econòmica de postguerra sobre la indústria i les finances a Catalunya. Pròleg de J. ROS HOMBRAVELLA. Edicions 62. 1978.

També Dionisio Ridruejo, opus cit. pag. 183. "He tenido noticia de innumerables expedientes de iniciativa catalana y capital catalán para la instalación de industrias nuevas, resueltos con la fórmula de "autorizadas para fuera de Cataluña".

També COLOMER, J.M., FABRE, J. i HUERTAS, J.M. a l'Avenç n°15 pag. 6. "Durant molts anys, practicament fins la Carta Municipal de Porcióles, J.M, el 1960, el poder real estigué en mans del Capità General i del governador civil. En el cas de Barcelona, s'hi afegien les discriminacions de què el règim fan objecte Catalunya (constatables, p.e., en la comparació de les inversions estatals realitzades a Madrid ó Barcelona).

I Ribas i Massana, Avenç n°12 diu "... hi ha la hibernació de les instal·lacions burgeses del país, del Foment del Treball, de la Cambra d'Indústria, de Comerç i Navegació, de l'Institut Industrial de Terrassa, del Gremi de Fabricants de Sabadell. No parlem de dissolució, sinó d'hibernació, encara que algú en principi ja havia parlat de la necessitat de dissoldre aques-

tes agrupacions".

- (53 bis) PUJOLLA, J. "La repressió franquista a la Garrotxa". L'Avenç n° 14. Barcelona. Març 1979.
- (54) Sobre com es feien aquestes creiem que el millor testimoni són les propies notes oficials, que palesen el seu esperit i rigor. Així en una aclaració (L.V. 2 de setembre de 1939) s'especifica que la detenció de Antonio Farriola Reynals, acusado de tener en su poder unos cuadros y objetos artísticos que procedentes de robos le habían entregado al hijo de Alvarez del Vayo se ha comprobado que todo ello era falso y debido a una denuncia de una criada que ha sido detenida. I el mateix diari el 19 de Setembre de 1939 diu "a Antonio Albalat Albesa... (que) intervino en la búsqueda del Director de los Talleres Nuevo Vulcano, y que más tarde fue asesinado el referido director, lo que afortunadamente no pudo llevarse a cabo por no haber sido hallado en su domicilio". Fa esgarrijar el resultat de les denúncies que no foren comprobades.
- (55) La Vanguardia 5 de Març de 1939.
- (56) Encara són vius els records de joves falangistes que s'enduien o destruïen aparells de radio a Tarragona que no estaven a l'hora del "Parte" de les 22 hores conectats amb emissores "Nacionals".
- (57) El Pirineo. 3 de Maig de 1939.
- (58) Fins el novembre del 39 la premsa de Barcelona a la secció de "Noticias y sucesos" (sobretot La Vanguardia) donen continues referencies de detencions efectuades pel dit "Rondín Antimarxista".
- (59) Faig un resum segons la informació oral facilitada per J.D., J.C., F.S. i M.C. el mes de març de 1980.

El capità Bravo Montero actuava pel seu compte en una tasca policial molt particular. Aquesta era la d'una tasca "superficient" per tapar aspectes polítics anteriors. La seva actua

ció el duu a eliminar a un agregat del Cos Consular (que alhora era agent de l'Intelligence Service) que era un agent doble, al servei dels Serveis Secrets Espanyols que el General Franco tenia per a estudiar i controlar els actes de totes les autoritats a Catalunya. Aquest fou assassinat per un subordinat seu, després actuaria junt a qui seria governador civil de Barcelona de desembre de 1940 a l'agost de 1945, Antonio de Correa y Vegliason - després d'interrogar-lo durament als locals policials de la Plaça Urquinaona. El cadaver fou trobat a Montcada i identificat posteriorment. Llavors Bravo fou degradat i se n'anà de l'Estat, estigué per diversos llocs econòmicament "calents" d'Europa i sembla que finalment va morir a Xipre.

(60) La Vanguardia. 2 de Juny de 1939.

(61) Arxiu Municipal de Falset. Secció de Personal (8 de Febrer de 1939). Es a l'únic Arxiu Municipal on hem sabut trobar gairebé complets tots els lligals i documentació de la postguerra.

(62) Ibid. 16 de Gener de 1940.

(63) RIDRUEJO, D. Opus cit "Escrito en ..." Pàg. 98.

(64) B.O.P. de Barcelona . 8 de Juny de 1939. Año I. n°106.

INSPECCION PROVINCIAL DE PRIMERA ENSEÑANZA

CIRCULAR

a los maestros nacionales de esta provincia para que en el plazo más breve posible se sirvan retirar de sus Escuelas los libros que a continuación se expresan, enviándolos a las Oficinas de la Inspección, Provenza, n° 281, con el oficio correspondiente.

Una de las normas más eficaces utilizadas por la revolución para infiltrar sus venenosas doctrinas en la sociedad española ha sido el libro escolar, sectario y antipedagógico, repartido con aviesa intención durante los últimos años en la escuela laica de la República.

Por esto, con la mayor urgencia, deben ser retirados de las Escuelas públicas y privadas los libros que figuran en la adjunta relación:

Alonso Zapata, M.: *La Escuela Unitaria*.

Bargalló, M.: *Ciencias Físico-naturales; Vida de las plantas*.

Briones, J.: *Emoción y cultura*.

Berna Salido y Angulo: *Leo, escribo y dibujo*.

Carpintero: *Eco y voz; AA-EE-II*.

Casona: *Flor y leyendas*.

Cobos, Pablo A.: *Estampas de Aldea*.

Comas, M.: *Aritmética y geometría*.

Charentón, A.R.: *Las ciencias en la Escuela; Lección de Cálculo; La moral en la vida; Mi libro; Geografía humana; El microscopio*.

Ferrer, B.: *Cartas a Leonardo; Camino adelante*.

García y Modesto Bravo: *Historia de España*.

Giner de los Ríos, G.: *El cielo, la tierra y el hombre*.

González, F. y J. Ortiz: *Muñecos*.

Línacero, G.: *Mi primer libro de historia*.

Línacero, G.M.: *Inventando geografía*.

Hernández Ruiz: *Mis amigos y yo (primera y segunda parte); Curiosidades; Un año de mi vida; Primeras lecturas; Lecturas españolas*.

Huerta, L.: *Las artes en la escuela; Dictado y redacción; Salud y derecho usual español*.

Hueso: *Ciencias físicas*.

Jaén: *Historia de Córdoba*.

López Blasco: *La escuela primaria*.

Luzuriaga: *El libro del idioma; Escuela y cultura juvenil; Derecho*.

Llopis: *Lecturas anecdóticas*.

Llorca: *Método de lectura; Primer año de lenguaje; Cien lecciones. Historia educativa; Cuatro primeros años en la escuela; Cinematógrafo educativo; Primer año de geografía universal y aritmética*.

Manrique: *Educación moral y cívica; Historia de España*.

Rioja: *El libro de la vida; Curiosidades de los pobladores del mar*.

Rodríguez, G.: *Historia de España; Lecturas zoológicas; El niño en la escuela; Para aprender a leer.*
 Sáiz: *El método en las escuelas nuevas.*
 Sánchez Trincado y Olivares: *Poesía infantil.*
 Sánchez y Sardás: *Matemáticas.*
 Santaló: *Geografía.*
 Valls: *Ciencias físicas.*
 Zulueta: *El mundo de los insectos.*

Barcelona, 6 de junio de 1939. Año de la Victoria.- El Inspector Jefe, J. Iniesta.

(65) Dec aquest anàlisi crític a en Jordi Moners i Pujol-Busquets.

Aquest esperit de perseguir qualsevol qui estimulés a pensar va fer que la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Ilerdenses (de Lleida) fos prohibida fins l'any 1942, la lectura d'obres d'Unamuno i Ortega i Gassetj.

(66) Ibid. Avenç nº 14. pàg. 71. "Una gran foguera de llibres, al Partí de l'Hospici (Olot)... i altres coses d'ella anaren a parar al riu".

(67) El D.E. de Tarragona, 10 de febrer de 1939, explica als lectors l'origen del "Plato Único" que apareix en aquell passatge de Cervantes de "El coloquio de los Perros" en el que "cuatro locos ilusos, un alquímista que persigue la piedra filosofal, un matemático que cree haber descubierto la cuadratura del círculo, un poeta y un arbitrista, reclusos en un hospital de Sevilla, se comunican sus mútuos proyectos y descubrimientos. Entonces el arbitrista ..." B.O.E. 30 d'octubre de 1936. "Creando los días "del Plato Único", que tendrán lugar los días 1 y 5 de cada mes.

(68) La repressió econòmica de tipus general és inexistent per les persones situades prop de la influència oficial. La memòria col·lectiva fàcilment identifica inclús la formació de fortunes d'àmbit local o comercial logrades en la immediata postguerra.

(69) Avui. 1 de Juliol de 1979. Josep Desumbila "L'any 40 corrien per Barcelona uns fullets de propaganda nazi -molts falangistes s'encarregaven de divulgar-los- en els quals es relacionaven els cognoms autoctocs inequívocament jueus (?), i doncs suspects: els Abril, els Ferrer o Farré o Ferret, els Fusté, Manya, Domènech, etc. etc. Feien tremolar els dits fullets, atesa la germanor del moment nazi-falangista i que per aquests la conxorxa internacional judeo-marxista contenia un apèndix de més: el de separatista. Separatista, catalanista, català tot simplement, que per molta d'aquella gent era el mateix".

Pel que he pogut saber, s'enviaven per grups de F.E.T. y de las J.O.N.S. de forma periòdica a industrials, classe mitja i menestral catalana per infundir-los pànic i parilitzar qualsevol possibilitat de resistència.

(70) CROZIER, Briqn. "Franco, crepúsculo de un hombre". Barcelona 1980. Editorial Planeta.

(71) Gran Enciclopedia Catalana, GOMÀ, Isidre; per A. Manent.

(72) VIZCAINO CASAS, Fernando. "La España de la postguerra (1939-53)". Barcelona 1975. Editorial Planeta. pag. 52.

(73) Sembla que una forta pressió oficial fou la responsable d'una curta vida d'un "Rondín Anti-masònic" que algun grup proper a Falange va intentar crear a semblança del "Rondín Anti-marxista".

(74) Arxiu Municipal d'Arenys de Mar. Carpeta 1468. Relació efectuada a partir dels "estadillos" de cada fi de mes.

(75) Diario de Mataró. 17 de febrer de 1939. n°12.

(76) Pel llistat d'afusellaments dels pobles del Maresme pot veure's que aquí no acabaren les detencions de persones d'aquestes localitats. Hem renunciat a un estudi que relacionés el total de detinguts de les poblacions que coneixiem amb el de afusellaments que hi hagué per que la relació no és constant i no té cap mena de regularitat. Això s'explica pel que sempre diem de la intervenció més o menys aguda en els processos de les denúncies locals.

- (77) BERGADA i ESCRIVA, Angel. "Vimbodí. Estudi històric, sociològic i religiós". Editorial Parroquia Vimbodí 1978. pàg. 101.
- (78) PIETRI, F. "Mes armes d'Espagne 1940-1948". París 1954. Librairie Plou. pàg. 40.
- (79) HOARE, S.S. "Ambassadeur en mission speciale". París 1947. pàg. 425.
- (80) Alguns processos es retardaren mercès a l'actuació de presos que "extraviaven" expedients, altres ho foren per que es van donar diners a persones amb autoritat suficient per a poder eternitzar les diligències. Ferran Salvo (q.d.p.) va pagar 1.500,- ptes. per retardar el seu proces gairebé 2 anys. L'objectiu en ambdòs casos és clar: no és el mateix ser jutjat al final de la guerra que mig any després i molt diferent encara un any més tard o més.
- (81) Sembla que els consells duts fora de la capital provincial tenien una finalitat d'exemplaritat per a la població. Allí s'hi presentaven familiars d'assassinats, vídues i fills, que en lloc preferent donaven l'aspecte tràgic al Judici i testimoni d'una voluntat de "REPARACIO".
- Ens han parlat de l'existència de Consells de Guerra a altres llocs, però solament citem els qui presentem documentació.
- (82) Diario Español. 19 de desembre de 1939.
- (83) Vegi's Diario Español de Tarragona. A l'Arxiu de la Casa de Cultura tenen la col.lecció completa. També a l'Arxiu Municipal de l'Ajuntament Tarragoní.
- (84) Durant el període d'Estat de guerra es va dur a terme els "Consejos Sumarísimos de urgencia" en els quals la qualificació verbal és no escrita i fiscal i defensor tenen 4 hores per estudiar el cas. S'aplicaren en casos "greus" o per "sentar escarmiento".

- (85) DAVILA y HUGUET, J.M. "Código de Justicia Militar. Con notas aclaratorias, formularios, Código Penal común, Tablas para la aplicación de las penas y disposiciones complementarias". [obra declarada de Utilidad para el Ejército. Orden 26 de agosto de 1938. 4º Edición. Burgos 1938.
- (86) Essencialment em baso amb la informació de V.R. i J.V., que actuen en els Consells de Guerra de postguerra, per l'explicació d'aquest període.
- (87) Els informes que hem rebut per tot arreu dels interrogatoris no són res més que acusacions d'haver rebut tortures més o menys brutals. Cap detingut ratificava les declaracions que havia fet a la Guàrdia Civil. L'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics m'ha deixat veure els seus arxius, a la pregunta de si han sofert tortures el 80% contesta que sí.
- (88) A Girona era coneguda la frase del defensor que diversos Jutjats en Consells de Guerra m'han repetit: "Teniendo en cuenta que todos somos hermanos y la magnimidad de Nuestro Caudillo Francisco Franco, pido para el inculpado (os), la pena inferior inmediata".
- (89) Aquest és un fet que explica la duresa repressiva als pobles. El relacionar les denúncies amb "fets de sang".
- (90) En el llenguatge de les presons la "cantimplora" (condemna) s'omplia fins arribar la pena de mort. Les condempnes inferiors eren rebudes amb alegria i felicitacions dels companys.

MALUQUER i WAHL, J.J. "L'aviació de Catalunya els primers mesos de la guerra civil". Barcelona 1978. Edic. Pòrtic. pàg. 390.
 "En general, de vint casos que passaven a judici, dinou tornaven amb cantimplora, a fort estirar, un amb trenta anys de petició fiscal".

(91) TORVHO, J. "No éramos tan malos". Madrid 1975. G. del Toro. Pàg. 257.

(92) Per exemple Diari de Barcelona de 2 d'octubre de 1942 o La Vanguardia de 9 de març de 1950.

(93) La Vanguardia 8 de febrer de 1939.

(94) Tinc d'agrair a Joan Villarroja el que pogués esbrinar aquest terreny.

Dec aquesta informació al Capità d'Artilleria C.B.

Oficialmente [B.O.E. n°158]. "la dita llei Varela del 12 de juliol de 1940 se separaren de l'Exèrcit a uns 5.000 oficials i sub-oficials que no havien perdut la carrera com a conseqüència dels Consells de Guerra", afirma Busquets, J. i altres a "El Golpe". Editorial Ariel. Barcelona 1981. pàg. 12.

(95) No es va donar cap referència oficial al Consell de Guerra i posterior afusellament del President de la Generalitat Lluís Companys. A l'Avui del 24 d'octubre de 1980, un lector indicava a la Secció Bustia que el diari "Deutsche Zeitung Norwegen" que els alemanys publicaven a Oslo (19 d'octubre de 1940) la notícia "Companys standrechtlich erschossen (Companys afusellat)".

Ja en el curs de la guerra s'havia donat l'ordre de silenciar, notícies sobre multes i sancions. B.O.P. de Lleida. 30-Agost-1938. N° 36.

(96) CORTAIS, A. "L'Espagne de la victoire". París 1941. pàg. 237.

(97) Ibid pàg. 239-240.

(98) BRAY, C.A. "La España del brazo en alto". Buenos Aires 1943. Editorial Ayacucho. pàg. 106.

(99) GARCIA VALDES, C. "No a la pena de muerte". Madrid 1975. pàg. 64. "Existen tres modalidades del mismo: garrote ordinario; para las gentes del "estado"; noble: para los "hijodalgos" y vil, para los reos de delitos infamantes.

- (100) *Ibid.* pàg. 74.
- (101) *Diario de Barcelona* de 2 de octubre de 1942 o *La Vanguardia* de 9 de marzo de 1950.
- (102) *Diari de Barcelona*. 30 de març de 1943.
- (103) *Vegí's llista apèndix executats garrot vil.*
- (104) *Diari de Barcelona*. 30 de març de 1943.
- (105) SUAREZ, A. *Opus cit.* pag. 49. El Director General de Presons, General Máximo Cuervo pretendía cumplir el lema "La disciplina de un cuartel, la seriedad de un Banco, la caridad de un convento".
- (106) *Ibid.* pàg. 49.
- (107) FERNANDEZ CUEVAS, V. "Regeneración del Preso". Madrid 1953. *Temas españoles* n° 27. pág. 3.
- (108) PEREZ DEL PULGAR, J.A. "La solución que España da al problema de sus presos políticos". Valladolid 1939. pàg. 51. "Clases de obras en que pueden utilizarse el trabajo de los reclusos, y modo de utilizarlo:

1º Obras que se pueden ejecutar en descampado o fuera de las ciudades por destacamentos penales de 100 o más hombres, que pueden alojarse en barracones transportables o en edificios habilitados como cárcel ocasional.

Tales serían explotaciones mineras, explanaciones de ferrocarriles, carreteras o autopistas, encauzamiento de ríos, presas o pantanos, canales, etc.; plantaciones agrícolas en grande en España, Colonias de Africa, Colonias para habitaciones baratas, análogas a las que se han hecho en Italia (Littoria, Carbona, etc); explotaciones agrícolas o ganaderas, etc.

La Jefatura de Prisiones se encarga del alojamiento de los presos y su manutención y vigilancia.

2° Pueden asimilarse a estas las obras llevadas a cabo incluso en las ciudades, si se trata de locales no habitados aún y susceptibles de aislamiento y vigilancia a juicio de la Jefatura Nacional de Prisiones, tales como hospitales, cuarteles, etc.

3° También pueden asimilarse a las obras del número 1, los talleres que pudieran establecerse dentro de los penales o en sitios aislados y de posible vigilancia. El contratista debe encargarse de la instalación del material del taller, del suministro de primeras materias y salida de productos fabricados.

4° Los talleres, fábricas o industrias, tanto privadas como de entidades oficiales, pueden emplear reclusos que tengan penas menores de 12 años y 1 día, los cuales comerán y dormirán en las prisiones pero podrán trabajar durante la jornada en igual condición que los obreros libres...

Para que el Patronato pueda proponer a la Jefatura Nacional de Prisiones la concesión de esa facultad, son precisas las condiciones siguientes:

a) Que el patrono se haga responsable de la vuelta del penado a la cárcel a las horas establecidas, y de su conducta cívica y patriótica durante todo el tiempo que esté fuera del penal, sometiéndose en caso de falta, a las sanciones que se estimasen convenientes.

b) Que los trabajos para que se piden reclusos, sean trabajos de obrero u oficinista, y en ningún caso cargos directivos o facultativos, o tales que por su naturaleza y contacto con el público pudieran ofrecer inconvenientes en el caso de ser desempeñados por reclusos, de lo cual en definitiva debe juzgar la Jefatura de Prisiones.

c) La Orden de 7 de octubre de 1938 permite al Patronato proponer la salida de estos penados; pero no da a éstos derecho a ser empleados en este género de trabajo, que la Jefatura de Prisiones puede negar siempre que lo estime conveniente."

(109) RUFAT, R. *Opus cit.* pàg. 150-156. "Para los presos fue mejor solución el hallazgo de los Destacamentos Penitenciarios (nombre con que se bautizó el trabajo forzado de los reclusos) y de los que, entre los años 39 y 42 quedó todo el país inundado".

Había tres tipos de trabajo del preso al exterior y con retribución: el de los que seguían en la cárcel haciendo régimen normal y salían durante la jornada laboral a trabajar a diversas empresas. Esto estaba sobre todo en las ciudades industriales... Salían por la mañana acompañados de un funcionario que los iba dejando a cargo de los jefes o patronos del taller, y luego los recogía por la tarde para regresar a la prisión. El domingo era el único día de cárcel de estos hombres. Los patronos se ajustaban con Prisiones en cuanto al sueldo, y era prisiones quien cobraba. El preso recibía solamente una peseta por cada hijo menor, dos pesetas por la mujer y cincuenta céntimos para él, y todo esto siempre que no excediera de siete ptas. A pesar de esta administración tan especial, el preso, en mano, se le entregaba solamente los dos reales, el resto, aún lo destinado a sus hijos y esposa era todo tramitado por el Patronato Central del Trabajo, según decreto del 28 de mayo de 1937... El Patronato, para curarse en salud, no comenzaba a pagar a la mujer y a los hijos hasta los tres o seis meses de estar trabajando el preso".

pàg. 153. "Había otra forma de trabajo al exterior llamada "Agrupación militarizada de trabajadores penados", donde los presos eran dedicados a la construcción de puentes, carreteras o pantanos; reconstrucción de pueblos, destruidos durante la guerra o fabricación de materias para el ejército. Vivían los presos bajo las órdenes y vigilancia de los funcionarios de Prisiones, pero unos y otros tenían por encima a los militares. Como podían se les construía unos barracones o se les habilitaba algún corral viejo para que allí pudieran pasar los domingos y fiestas".

pag. 156. "Y había una última forma de trabajo retribuido del preso, ... los talleres Penitenciarios, enclavados en las mismas prisiones, sobre todo en las centrales".

- (110) *Ibid.* SUAREZ, A. *Opus cit.* pàg. 50.
- (111) PEREZ del PULGAR. *Opus cit.* pàg. 8.
- (112) RUFAT, R. *Opus cit.* pàg. 25.
- (113) *Relacionat amb això*, publica *El Pirineo de Girona* de 3 de març de 1941, la notícia de que "El Excmo. Sr. Gobernador Civil noticioso del estado, de penuria en que se encontraba la Enfermería de la Prisión Provincial donde se carecía de lo más indispensable, ha tenido el humanitario rasgo de entregarle la cantidad de 6.102,- ptas. con destino a la adquisición del equipo completo de colchones y ropas para cuarenta camas de enfermería y para la adquisición asimismo del instrumental más indispensable".

(114) AROCA, J.M. *Opus cit.* pàg. 128.

(115) TORRENT, Martín. (Pbto): "Qué me dice usted de los presos". *Talleres penitenciarios de Alcala de Henares*. 1942. pàg. 2.

Aquesta obra és la més completa informació sobre el món penal de la postguerra. Absolutament necessària pel coneixament de la presó Model.

(116) AROCA, J.M. *Opus cit.* pàg. 135-136.

(117) *Ibid.* pàg. 89.

(118) TORRENT, M. *Opus cit.* pàg. 90.

(119) Les xifres de detinguts a les presons m'han estat facilitades per persones que estaven a destins, segons aquests:

La presó de Girona retenia a finals de l'any 1940 unes 3.000 persones en la masculina (Seminari) i unes 750 a la de dones (Adoratríus). (Informació d'I.V. Girona. 14-gener-1980).

Píllats de Tarragona 2.500 homes i les Oblates unes 1.000 dones (Informació de Paco Casanova a Mora d'Ebre el 13 de setembre de 1979 i Carme Bordera a Tarragona el 3 d'octubre de 1979).

La Presó de Lleída 2.000 homes i unes 500 dones. (Informació de R.V. a Barcelona el 12 de maig de 1980).

(120) *Es un tifus exantemàtic.*

(121) *TORRENT, M. Opus cit. pàg. 91*

(122) *Ibid. pàg. 81.*

(123) *Ibid. pàg. 52.*

(124) *Ibid. pàg. 43.*

(125) *AROCA, J.M. Opus cit. pàg. 90. A més "Sus seis galerías, formando una estrella asimétrica alrededor del Centro de Vigilancia, tenía un total de 600 celdas individuales. La asimetría venía determinada por la diferente longitud de las galerías. Las más largas eran la tercera y la cuarta, con 132 celdas cada una, repartidas entre los pasillos de las tres plantas. Las más cortas eran la segunda y la quinta con 72 celdas cada una. La primera y la sexta contaban con 96 celdas. Cada galería disponía de sus correspondientes sótanos. En las seis galerías, se alojaban de nueve a mil presos.*

En otro edificio conectado por un largo túnel ... y conocido por el "Correccional", se amontonaban tres mil presos más en régimen mixto (celular y de naves)".

(126) *Recordi's que tractem únicament de les presons Provincials i no de les que també s'habilitaren.*

L'Ordre 190 del Rgto° de Línea nº62 de 8 de gener de 1941 (Arxiu Municipal de Tarragona), explica la vigilància a les presons de Tarragona. Un Sergent per Pilats, La Punxa i Oblates i 2 caporals i 17 soldats per la primera. Dos caporals i 13 soldats per la segona i 2 caporals i 12 soldats per la presó femenina de les Oblates.

- (127) Segons MARTIN TORRENT: opus cit. pàg. 112. "En las Prisiones de Barcelona sólo 38 reclusos deben su libertad a la redención de su pena por el trabajo" (i).
- (128) L'Ajuntament de Falset (Lligal Governació. 3 de setembre de 1940). Envia una relació sobre "Informes emitidos para libertades condicionales". Del total de 55 sollicituts el resultat resumit és aquest: 3, informes favorables a 3 números de la Guardia Civil; 28, sí a la llibertat condicional sense desterro per ser elements no perillosos; 13, no a la llibertat condicional, ni tans sols desterro, per ser individus perillosos; 10, sí a la llibertat condicional amb desterro de 250 kms. de la població. Va signat per l'Alcalde, Cap Local del Movimiento i Comandante de Puesto de la Guardia Civil.
- (129) Són nombroses les arbitrarietats en aquest camp. No es denuncia-ven per temor a repressalies de tota mena i condició.
- (130) MARTIN TORRENT: Opus cit. pàg. 99-100.
- (131) Són les relacions que presenta Martín Torrent. Opus cit. pàgs. 110-111. L'any 1940 eren 12.780 i l'any 1941 van ser 18.781.
- (132) Arxiu Municipal Pobla de Segur. Comissió Clasificadora Quintos. Any 1939, 1940...
- (133) Arxiu Municipal Tarragona. Lligall Governació - 1939-1940.
- (134) El Piríneo. 16 de desembre de 1940.
- (135) El Piríneo. 16 de desembre de 1940.
- (136) El Piríneo. 20 de maig de 1940.
- (137) AROCA, J.M. Opus cit. pàg. 208. "La primera empresa de Cataluña que solicitó y obtuvo un Destacamento de Trabajadores fue la SAFA de Blanes".

- (138) *El Pirineo*. 20 de maig de 1940.
- (139) *El Pirineo*. 20 de maig de 1940.
- (140) *Diario de Barcelona*. 18 de novembre de 1941.
- (141) MASCARO, Ant^o. (Pbtr^o): "Mis Memorias" (Notas históricas de la vila de Batea). Tortosa 1948. pag. 248. "vendría a esta población un destacamento, para comenzar las obras de reconstrucción... todos a cuenta del Estado".
- (142) *La Mañana* (de Lleida). 1 d'octubre de 1942. "Les Borges Blanques va ser adoptada pel "General Franco" per decret de 14 de desembre de 1939.
- (143) *Id. La Mañana*. Castellldans va ser adoptada per decret de 7 d'octubre de 1939.
- (144) *Id. La Mañana*. Granadella va ser adoptada per decret de 15 de desembre de 1940.
- (145) *Ibid. La Mañana*. Artesa de Segre va ser adoptada per decret de 13 de març de 1942.
- (146) *Ibid. La Mañana*. Bellcaire va ser adoptada per decret de 21 d'octubre de 1939.
- (147) *Ibid. La Mañana*. Montclar va ser adoptada per decret de 2 d'agost de 1941.
- (148) *Ibid. La Mañana*. La Ràpita va ser adoptada per decret de 7 d'octubre de 1939.
- (149) *Ibid. La Mañana*. La Sentiu de Sió va ser adoptada per decret de 15 de desembre de 1940.
- (150) *Ibid. La Mañana*. Lleida queda adoptada a partir del decret de 21 d'octubre de 1939.

- (151) *Ibid.* La Mañana. *Maials* va ser adoptada per decret de 13 de març de 1942.
- (152) *Ibid.* La Mañana. *Serós* va ser adoptada per decret de 9 de març de 1940.
- (153) *Ibid.* La Mañana. *Torres de Segre* va ser adoptada per decret de 15 de desembre de 1940.
- (154) *Ibid.* La Mañana. *Vilanova de la Barca* va ser adoptada per decret de 21 d'octubre de 1939.
- (155) *Ibid.* La Mañana. *Agramant* va ser adoptada per decret de 7 d'octubre de 1939.
- (156) *Ibid.* La Mañana. *Isona* va ser adoptada per decret de 15 de desembre de 1939.
- (157) *Ibid.* La Mañana. *Tírvia* va ser adoptada per decret de 15 de desembre de 1939.
- (158) Per infringir la Ley de Tasas, el primer trimestre de l'any 1942 van ser destinats a Bons de Treballadors, 1.510 persones. La Mañana de Lleida. 9 d'abril de 1942.
- (159) La relació que dóna El Pirineo de Girona el 15 de maig de 1941, sobre els expedients incoats pel Tribunal Regional de Responsabilidades Polítiques, és: Dos condemnats a pèrdua total de bens, inhabilitació absoluta perpetua i relegació a les possessions del Nord d'Àfrica per 15 anys. Un amb pèrdua total del bens; inhabilitació i extranyament perpetu del "territorio nacional". Un amb cinc centes pessetes de multa i igual inhabilitació. Un amb cinc mil ptes. de multa i quinze anys d'inhabilitació a més de desterro per deu anys a més de 100 kms. de Catalunya. Un amb pèrdua de la impremta i maquinària on s'editava el periòdic, inhabilitació per 15 anys i desterro per igual temps a 300 kms. de Catalunya. I un amb trescentes ptes. de multa i inhabilitació per a càrrecs polítics i sindicals per a cinc anys. (i?).

- (160) *Ibid.* AROCA, J.M. *Opus cit.* pàg. 100.
- (161) MARTIN TORRENT. *Opus cit.* pàg. 91
- (162) *Ibid.* pàg. 91-95.
- (163) És lògica la discrepància que hi ha sobre el religiosos-religioses que actuaren a les presons. El que per alguns és un bon o excelent concepte per altres no ho és. Depenia de la seva particular visió. Però hi ha una característica comuna, en totes les presons hi hagué algun religiós o religiosa, que ajudava als reus segons podia fer-ho.
- (164) Pot servir d'exemple aquesta frase de R. Rufat ^t *Opus cit.* pàg. 162. "El trato que se daba a los enfermos mentales era de lo más macabro que se pueda imaginar".
- (165) *L'Avui.* 15 d'octubre de 1976. Fernández Jurado. "Companys, de l'exili a la mort".
- (166) Dec aquest informe a LL.M.O. de Reus, dins la conversa que vaig mantenir amb ell el 16 de juliol de 1979.
- (167) *Ibid.* *Avui* 15 d'octubre de 1976.
- (168) Per Decret de 6 de novembre de 1941, es van crear presons especials per a "mujeres caídas". A Catalunya s'habilitaren les de Girona i Tarragona.
- (169) Citat per PAYNE, S.G. "Los militares y la política en la España contemporánea". París 1968. Ruedo Ibérico. pàg. 452.
- (170) *La Vanguardia.* 9 de setembre, 15 d'octubre i 17 d'octubre de 1939.
- (171) *La Vanguardia.* 26 de gener i 11 de juliol de 1940.

- (172) *La Vanguardia*. 20 de desembre de 1941.
- (173) VIDAL SALES, José Ant. "Después del 39: la guerrilla antifranquista". A.T.E. (Asesoría Técnica de Ediciones). Barcelona 1976. pag. 219.
- (174) *Posible*. nº106. 20-26 de gener de 1977 per Catalan Deus, Josep. "La guerrilla antifranquista". pag. 20.
- (175) Dec aquesta informació a D.G. de Figueres (12 de març de 1981).
- (176) Aquesta informació la dec a Joan Cornudella (Barcelona 5 de maig de 1980) que a més m'explica la causa per la qual el F.N.C. no caigues fins tard (parlo del 43) i no tot malgrat la quantitat de les seves accions, mercès a un infiltrat que tenien en la Brigada Político-Social.
- (177) BERRUEZO, José. "Contribución a la historia de la C.N.T. de España en el exilio". Editores mexicano unidos. México 1967. pàg.111
- (178) GALLO, Max. "Histoire de l'Espagne Franquiste". Marabout Université. París 1969, vol. 1. pàg. 168.
- (179) SOLE i SABATE, J.M. "La lluita armada a la postguerra". L'Avenç nº3. juny de 1977. pàg. 5-10.
- (180) Entre les obres més documentades cal citar.
- TELLEZ SOLA, A. "Guerrilla urbana en España. Sabate". Editorial Belibaste. París 1972.
- TELLEZ SOLA, A. "La guerrilla urbana, Facerías". Ruedo Ibérico. París 1974.
- AGUADO SANCHEZ, F. "El maquis en España". Editorial Sanmartín. Madrid 1975.
- PONS PRADES, E. "Guerrillas españolas 1936-1960". Editorial Planeta. Barcelona 1977.

- (181) Informació facilitada per A. Campos a Barcelona el 7 de juliol de 1980. Militar republicà detingut en límit administratiu de la província de Girona.
- (182) KAISER, Carlos J. "La guerrilla antifranquista. Historia del maquis". Ediciones 99. Madrid 1976. pàg. 119.
- (183) L'únic treball que intenta aprofundir en les actuacions de Massana és REGUANT, J. en "Marcelino Massana. ¿Terrorismo o resistencia?". Editorial Dopesa. Barcelona 1979.
- (184) Bartolomé Barba fou governador civil de Barcelona de l'agost de 1945 a juny de 1947, va publicar una obra titulada "Dos años al frente del Gobierno Civil de Barcelona y varios ensayos". Madrid 1948. 2º Edició.
- (185) FABRE, J. et altri. opus cit. pàg. 22.
- (186) Ibid. pàg. 22.
- (187) MOLINA, J. Opus cit. pàg. 246.
- (188) Per Decret d'11 de setembre de 1945 es va derogar la llei de 1937 per la qual era obligatori la salutació feixista amb el braç alt per tot l'Estat.
- (189) ROS-HOMBRAWELLA, J. et altri. "Capitalismo español: de la autorquia a la estabilización". 2a. Edición. Foliusa, Madrid 1978.
- (190) GALLO, Max. "Histoire de l'Espagne franquiste, I. De la prise du pouvoir a 1950. II. de 1951 a aujourd'hui. Marabout Université. Paris 1969. pàg. 227.
- (191) VINAS, A. "Los pactos secretos de Franco con Estados Unidos". Grijalbo. Barcelona 1981. pàg. 195-240.
- (192) D.O.M.G. (Diario Oficial Ministerio de la Guerra). 26 Enero 1952. Citat per Payne, S. "Los militares y la política en la España Contemporánea". pàg. 385.

II. ANÀLISI DE LA REPRESSIÓ

Llur mort, amb tot, no va mancar de glòria

(L. Anneu Florus)

1. LES EXECUCIONS (AFUSELLATS I GARROT VIL).

Els tribunals militars enviaren a partir del març de 1937, un resum on es justificava la pena que es dictava. Era dirigit a l'Asesoria Jurídica del Cuartel General. Al front de la mateixa estava el Coronel Jurídic Lorenzo Martínez Fuset que examinava els casos i els presentava al General Franco qui prenia la decissió final.

Segons ha investigat Ramón Garriga (1), Franco analitzava els documents amb dos llapis de color: un de vermell i un de blau. Amb el vermell marcava una E (enterado) que donava pas a l'aplicació de la condemna que havia dictat el Tribunal. Amb el blau una C (commutació), que donava pas a la condemna imposada per l'altra immediatament inferior. Amb el cas d'actes considerats veritablement criminals (fets de sang, sacrílegs, etc) a la vermella E seguia una curta especificació: "garrote y prensa".

En ocupar una ciutat els seguia la "columna jurídica". Es a dir els membres de la "Auditoria de Guerra del Ejército de Ocupación".

Una Ordre de 10 de nov. de 1936 de la Presidencia de la Junta Técnica del Estado deia en l'Artº. 7º. "Los Jueces de Primera Instancia reclamarán de sus subordinados y enviarán a los Jefes Militares a fuerzas militarizadas relación de las inscripciones practicadas en virtud de la de los mismos recibidas a tales efectos.

En acabar la Guerra, la llista de qui s'executaria venia de Capitania General, amb el conforme del Capità General. Arribava de 9 a 10 h. de la nit. La duia un motorista (2).

Els qui anaven a ser ajusticiats s'assabentaven aleshores de la seva imminent mort (3), oïen missa, oficiada pel capellà de la presó, i podien confesar-se i combregar (4).

Si l'execució era per garrot la tensió dins els centres de reclusió era angoixosa. El botxí, el garrot i la bandera negra que s'hissava indicant el compliment de l'execució formaven un conjunt inversemblant però real.

Del molt que ens han explicat d'aquests moments de garrot o afusellament només podem presentar documentalment la dels ajusticiats de la presó de Girona que volgueren assistència religiosa (senyalats amb una creu).

Els condemnats eren lligats de dos en dos pel colze, (5) pujats al camió i duts al Camp de la Bota a Barcelona, l'Oliva a Tarragona, Cementiri de Girona i el Fossar del Garrut (cementiri) a Lleida.

La presó restava silenciosa. L'exterior era un seguit d'exclamacions i insults.

Els piquets d'execució estaven formats per membres de la Guàrdia Civil. L'ordre que tenia l'oficial que comanava la força, relacionava: El nom de l'afusellat, el dia, mes i any. Qui havia prestat assistència militar (auditor, etc.), religiosa). L'origen de l'ordre. L'ambulància i el nombre de partícips del piquet. De vegades estava format per voluntaris (6).

L'afusellament en llocs retirats "où le bruit des rafales ne viendra pas troubler la "tranquilité" des populations (7).

Es un mon tràgic "el més esgarrifador, però, era que, tocant a la presó de Pilats (Tarragona), hi havia el taller dels tallaires i sentiem els cops de martell per a fabricar les caixes de morts" (8), on és difícil separar els sentiments de l'objectivitat dels fets.

Els executats a la fosa comú. Molts d'ells amb una prenda, o medalla o distintiu coneguda dels familiars perquè aquests el poguessin reconèixer i després de la descàrrega i el tret de gràcia.

A les 9 h. del matí s'enteraven de l'execució a partir d'una llista que es posava a la pared de la presó. Llavors es podien traslladar al cementeri on els cossos hi eren fins acabar totes les diligències (9).

Les caixes de fusta sense pintar o amb tapes pintades de negre acollien les despulles (10).

Hem pogut veure els oficis del Govern Militar de Tarragona, enviats a la Policia Urbana ordenant construccions de taüts. El lligall de l'Ajuntament és incomplet, l'ofici especifica: "Gobierno Militar de Tarragona". Negociado de Justicia. N°...

RESERVADO. Disponga de la construcción de ... ataúdes y su transporte al Cementerio de esta Ciudad, a los que se dará el destino que se disponga por el Oficial que manda las fuerzas que al efecto se encontrarán allí a las Cinco cuarenta y cinco horas del dia de mañana,... del actual.

Tarragona, ...

El Coronel Gobernador Militar.

Sr. Jefe de la Policia Urbana.- PLAZA (11)

Eren uns trets que trencaven el silenci del dia que naixia. La descàrrega i després, espaiadament, els trets de gràcia. Es volia silenciar gairebé sempre les execucions (12), però la presó, els familiars, els veïns, els amics, el dol i el temor creaven un eco que tothom sentia. Junt a ell s'escampava el terror.

1.a.- PERCENTATGE D'AFUSELLATS PER ANYS

	<u>LLEIDA</u>	<u>TARRAGONA</u>	<u>GIRONA</u>	<u>BARCELONA</u>	<u>TOTAL</u>
1938	4, -%	-	-	-	2,6%
1939	39,5%	69,8%	72,1%	64,3%	62,1%
1940	46,6%	17, -%	19,1%	20,4%	22,4%
1941	4,5%	5,3%	1,9%	1,9%	2,9%
1942	2,1%	4,2%	3,7%	4,4%	3,9%
1943	2,8%	3,5%	2,3%	5,3%	4,1%
	<u>99,5%</u>	<u>99,8%</u>	<u>99,1%</u>	<u>96,3%</u>	<u>98, -%</u>

Una anàlisi del percentatge dels afusellaments en el decurs d'aquests primers anys de franquisme palesa, els punts:

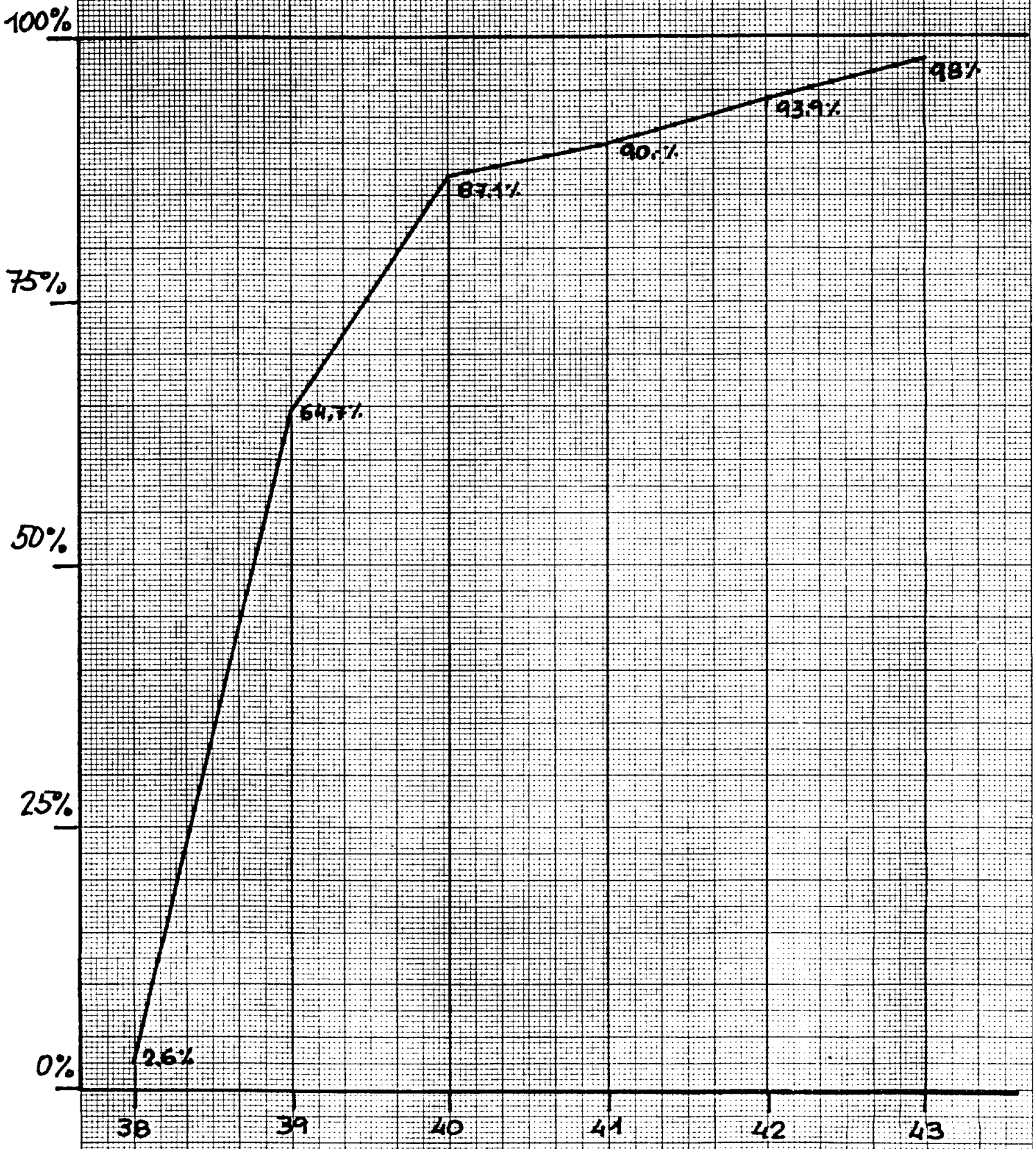
- a.- Els afusellaments produïts l'any 1938 són producte de l'avenç militar. La Justícia s'aplicaria de forma tangencial car el pes principal de tot el període està abocat en l'esforç militar. Només a Lleida, única capital ocupada l'any 1938, té alguna importància. Els casos de Vinaròs, fora del límit administratiu de Catalunya, o Gandesa, capital de comarca i cap de partit judicial, són els únics que coneixen el màxim d'execucions. El front ho explica a bastament. Com també (per la seva relativa importància) els casos mínims d'execucions explicats de Tremp i Balaguer.
- b.- El principal còmput o percentatge d'execucions es donen l'any 1939. Inici de la regularització de la repressió i lògica correspondència de l'estat passional en acabar la guerra.

c.- L'any citat de 1939 i 1940 són els que tenen un caire més repressiu. Després la repressió es manté decendent fins l'any 1943.

Només en el cas de Barcelona i degut a l'aparició de grups de resistència armada hi ha un augment repressiu l'any 1943.

d.- A partir de l'any 1943 el fet repressiu és insignificant amb referència el total. Conserva però un goteix que manté el caracter de terror damunt la població. En el cas de Barcelona altre cop els fets armats de resistència i l'exemplaritat que s'en dóna mantindrà una constant repressiva al llarg dels anys i fins el 1953.

% D'AFUS ELLATS ACUMULAT PER ANYS.



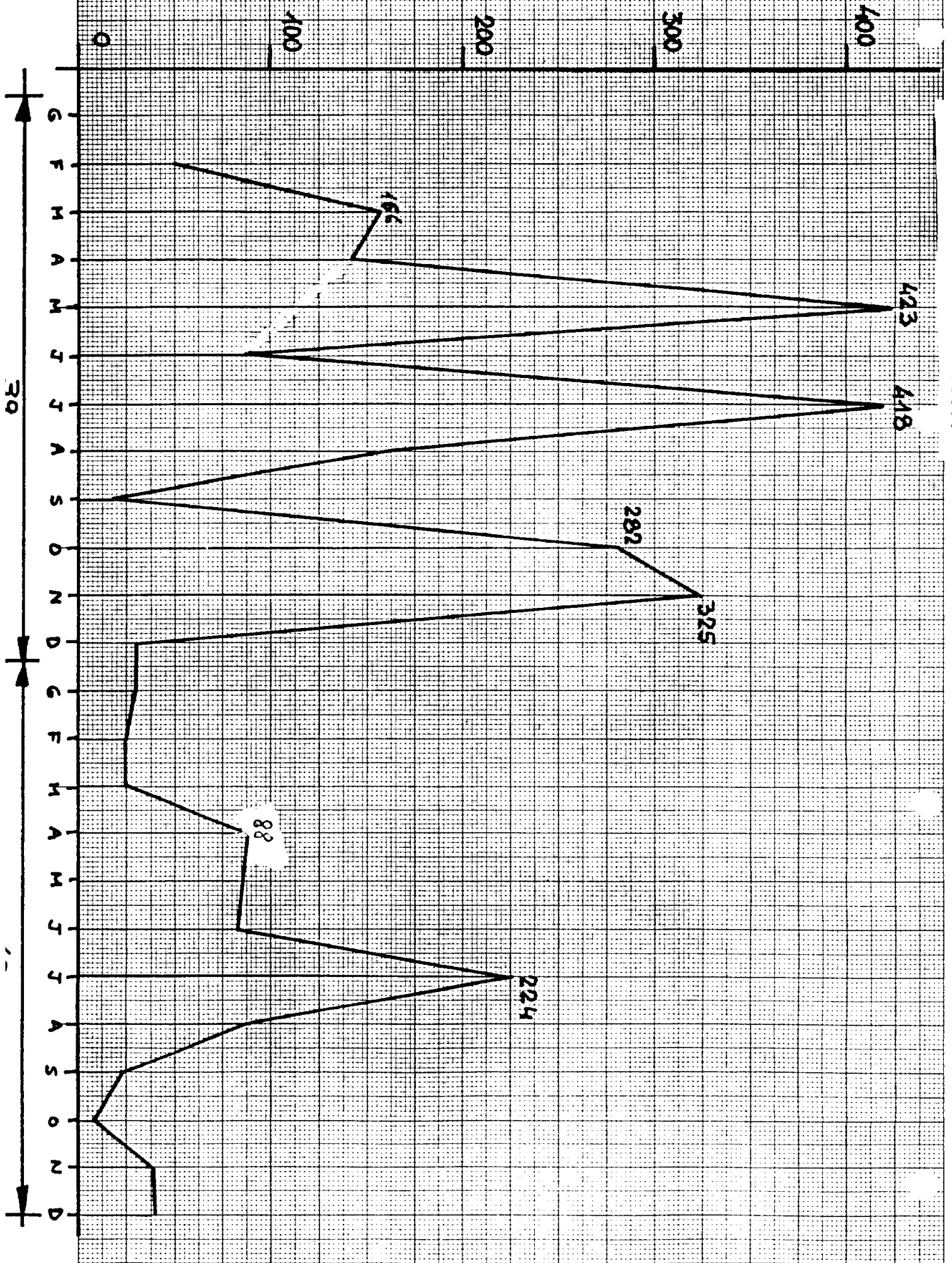
Els mesos on la repressió és màxima fou a les acaballes de la guerra civil a Catalunya, febrer-març de 1939 i a partir del triomf a tot l'Estat per part del Règim Franquista el mes d'abril.

Les causes inicialment anaven molt lleugeres contra els casos considerats clars. El termini de temps de la vista i resolució a l'execució seria d'una mitja general d'uns 15 dies. Hi ha però causes més ràpides -fets d'armes i resistència- i més lentes -actuació o mediació fallida.

Després són normalment els mesos centrals de l'any -de març a juliol- quan hi ha més execucions. Sembla que la raó està en el derivat de la vista dels casos. Pot influir-hi que a partir de l'agost els permisos, la discontinuitat de les causes vistes a partir del setembre, el relatiu poc temps que hi ha fins a Nadal augmenti i acumuli expedients cap aquests mesos centrals senyalats.

En general hi hauria dos temps repressius els que estan a coll del primer i segon trimestre de l'any i els que ho estan del tercer i quart.

Hi ha un fet que augmenta molt els índex repressius, la data del 20 de novembre que acusa un elevat nombre d'execucions. És el dia en què fou afusellat Jose Antonio, llavors a Tarragona en tres dies s'afusella a 116 persones.

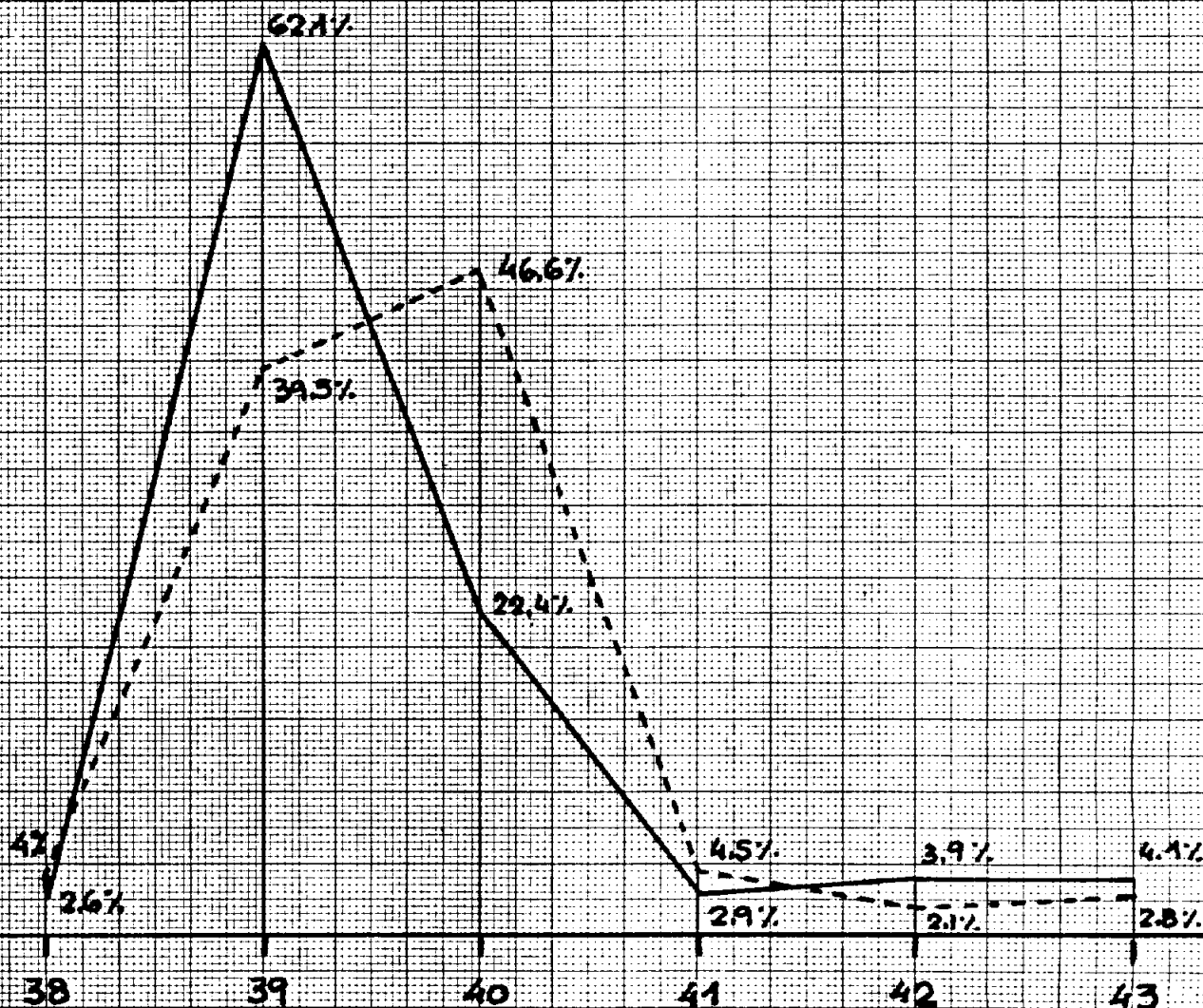


Els afusellats a Lleida presenten l'anormalitat de que són inferiors els afusellats l'any 1939 (39,5%) als qui ho foran l'any 1940 (46,6%). No solament això sinó que dins la mitja de Catalunya, doblen els afusellats l'any 1940 (46,6%) als que en general ho foren en el Principat en aquest període (22,4%).

Ho expliquen certs fets:

- a) Lleida a partir de l'abril de 1938 és front de guerra el que provoca l'èxode general de la població.
- b) Lleida coneix una rigorositat sense intervenció de Justícia en l'ocupació que anul·la possibles víctimes.
- c) L'Auditoria de Guerra té un funcionament lent durant l'any 1939 per raons oficials i administratives.
- d) La "província" va recuperant a poc a poc la seva població el que ens duu a retardar processos i diligències que culminaran més tard que a les altres jurisdiccions provincials catalanes.

CAS ANORMAL DELS AFUSSELLATS A LLEIDA.



——— MITJA CATALUNYA
 - - - - - "PROV." LLEIDA

1.b.- ESTUDI GEOGRÀFIC DE LA REPRESSIÓ.

- Els afusellats per regions.

Les víctimes procedents de les 9 Regions catalanes guarden una desproporció en tre el seu nombre total i el pes relatiu amb relació a la població de cada Regió respectiva (Vegi's mapa origen regional afusellats, n° 3 "Afusellats ‰ per Regions n° 3 bis).

La Regió I que duu el nombre més alt d'executats (997) no és la que té una més alta repressió, sinó que junt a la Regió IX que és la que aporta el nombre menor d'executats (34), és la d'una característica general de feble repressió amb relació al pes de la població dins al país.

Aquestes serien respectivament les Regions més industrials i menys de Catalunya. Però si en el primer cas abona la idea de que la repressió és menor a les zones industrials, en el segon refrenda el dit de què la repressió és alta a les zones agràries i disminueix en comarques frontereres, no vinícoles i on la guerra per llongada permet fugir als seus habitants. En aquest cas la correspondència fronterera cap Andorra o bé la inexistència de comunicacions permanents amb la Vall d'Aran ho explica encara més.

La Regió II i III tenen un cert paral·lelisme en el pes de víctimes que aporten amb el pes de la població. Caràcter distorsionat és el de la Regió IV on els afusellats són en un grau superior a la xifra d'habitants que suposen en el Principat.

Estem però tractant de la Regió amb una taxa de repressió més alta (2,6‰) i on el conflicte rabassaire fou força important. Cal destacar a més la presència d'algun nucli (Solivella) on sectors de la població se sumaren al Movimiento i

en fracassar els Comitès de localitats veïnes o pròpia feren una dura repressió, tret que es produeix a la postguerra però a l'inrevés. També cal incloure-hi el fet de ser comarques amb una certa tradició de lluita rural permanent i on certs aspectes de retard econòmic es manifestaven amb força.

La Regió V i VI serien de característiques generals similars a les de la II i III. La relació més o menys aproximada de la taxa de repressió amb el pes relatiu de la població. Hi ha però dos comarques que s'aparten d'aquesta relació i influeixen en el conjunt de l'abast repressiu, la Terra Alta (Regió V) i l'Osona (Regió VI).

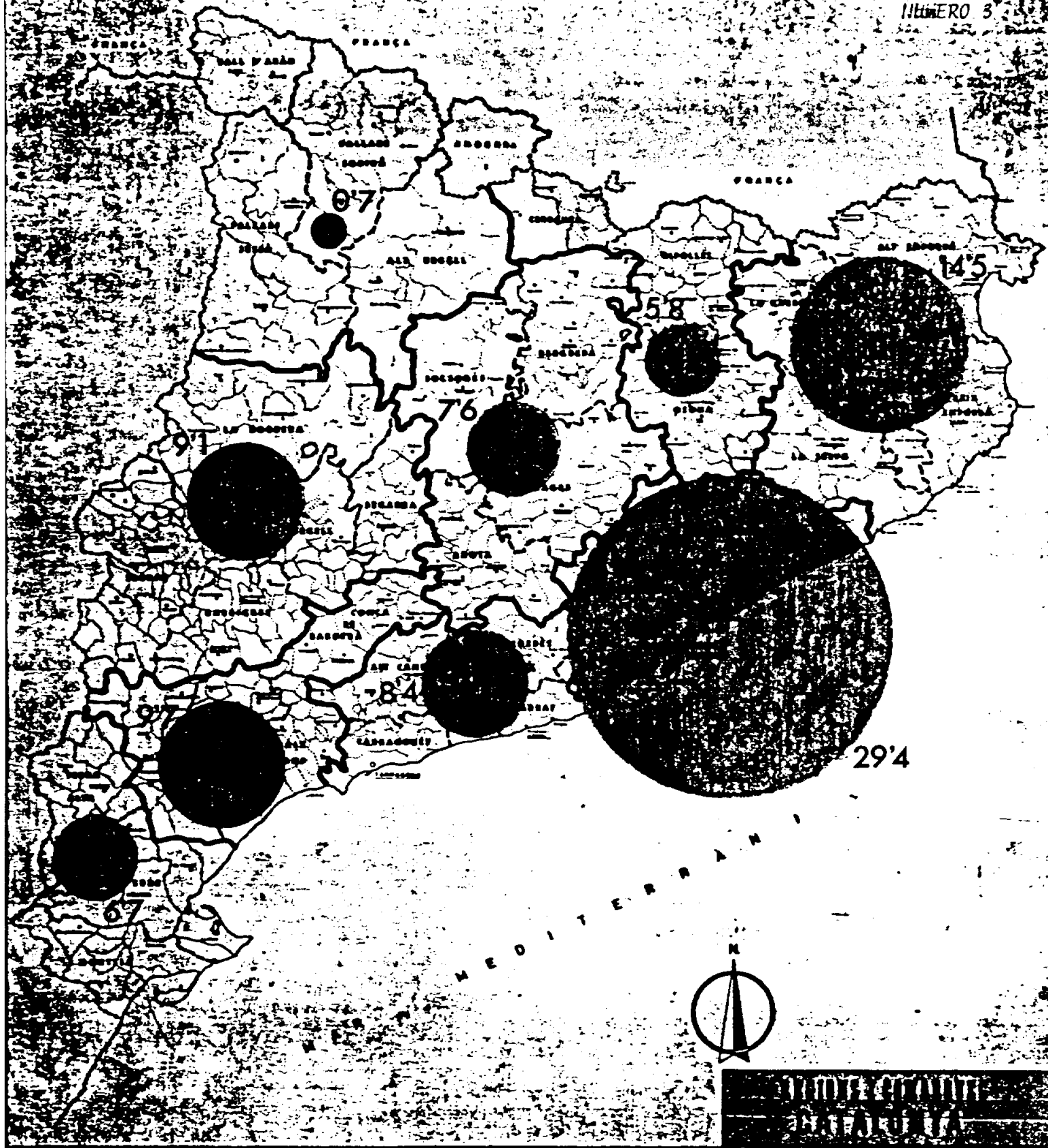
La Terra Alta coneix l'ocupació militar, el front de guerra, l'ofensiva republicana i la contra ofensiva franquista a la Batalla de l'Ebre. Fets de caire local de caràcter dretà el juliol del 36 a Vilalba dels Arcs i una petita i aferrisada lluita entre forces republicanes a La Fatarella per interessos diferents, actituds irracionals d'alguns membres de Comitès i la torna que això suposa en la postguerra. (Cal comportar-hi que hi hagué, esporàdics -dins de Catalunya- ajustament de comptes, a nivell de prendre's la Justícia per la seva pròpia mà dins la comarca. Lògicament no hi ha documents que ho permetin demostrar).

En el cas de l'Osona el fet repressiu cobreix el baix nivell que a nivell particular coneix la Cerdanya i el Ripollès (comarques frontereres, la primera coneix un distanciament i allunyament de sectors republicans davant fets ocorreguts en el transcurs de la guerra - (l'episodi del final del "Cojo de Málaga" n'és l'episodi més colpidor) - la segona és fronterera i el pes industrial és més important, malgrat que algú fet de caràcter religiós esperonés la repressió franquista de post-guerra.

La Regió VII i VIII coincideixen en la taxa que marca l'índex repressiu. En la primera una comarca industrialitzada (Bages) iguala i agumenta la fluixa

repressió de la comarca de l'Anoia. En aquest cas cal veure-hi que l'eix industrial i miner del Llobregat serà fortament repressaliat (Bages, Berguedà) i la comarca rural del Solsones manté un índex repressiu alt. En la Regió VIII és on apareixen més les característiques de la conjuntura econòmica al camp. La comarca rural de les Garrigues viu una conflictivitat permanent per la irregular situació econòmica, sovint negativa, el que porta a uns enfrontaments socials, polítics i gairebé diriem personals manifestos. La seva alta taxa (3,9%) fa augmentar la de les altres comarques que àdhuc en algun cas malgrat ser fortament rurals són i viuen un moment econòmic estable. El cas de la Noguera o encara més l'Urgell i Segrià que veïns i a pocs kms de les Garrigues (de vegades els termes es confonen), mai no presenta aquesta conflictivitat que viu la comarca de les Borges Blanques.

En resum la idea de la instensitat de la repressió de la postguerra coincideix en veure la rigidesa de la Justícia a partir de les execucions que es duen a terme en la capital provincial: el fet quantitatiu. Augmentat, però després a nivell particular en localitzar-ho en la població, comarca o Regió de cadascú : fet qualitatiu.

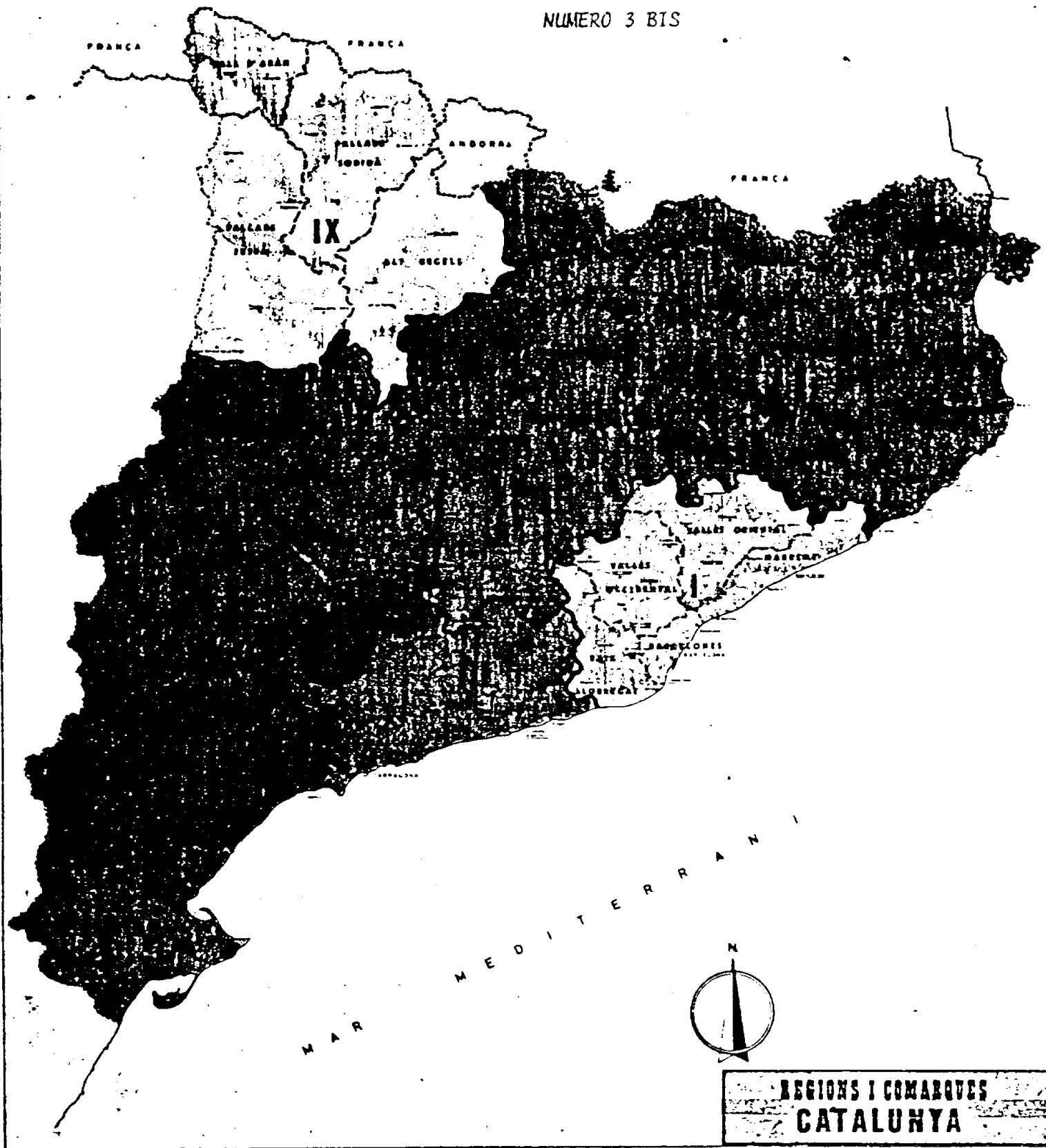


ORIGEN REGIONAL
AFUSELLATS %

AFUSELLATS o/oo PER REGIONS


COMARCA	POBLACIÓ	AFUSELLATS (o/oo)
BAIX LLOBREGAT	90.903	128 (1,4 o/oo)
BARCELONES	1.189.666	573 (0,5 o/oo)
MARESME	100.367	85 (0,8 o/oo)
VALLES OCCIDENTAL	147.922	139 (0,9 o/oo)
VALLES ORIENTAL	64.695	72 (1,1 o/oo)
REGIÓ I	1.593.553	997 (0,6 o/oo)
ALT EMPORDA	66.674	97 (1,5 o/oo)
BAIX EMPORDA	55.985	82 (1,5 o/oo)
GARROTXA	41.384	101 (2,4 o/oo)
GIRONES	78.407	104 (1,3 o/oo)
SELVA	50.660	105 (2,1 o/oo)
REGIÓ II	293.110	489 (1,7 o/oo)
ALT CAMP	30.199	48 (1,6 o/oo)
ALT PENEDES	45.426	71 (1,6 o/oo)
BAIX PENEDES	15.826	44 (2,8 o/oo)
GARRAF	31.040	31 (1,0 o/oo)
TARRAGONES	52.204	91 (1,7 o/oo)
REGIÓ III	174.695	285 (1,6 o/oo)
BAIX CAMP	56.820	71 (1,2 o/oo)
COMCA DE BARBERA	25.277	123 (4,9 o/oo)
PRIORAT	18.040	52 (2,9 o/oo)
RIBERA D'EBRE	29.308	86 (2,9 o/oo)
REGIÓ IV	129.445	332 (2,6 o/oo)
BAIX EBRE	58.490	81 (1,4 o/oo)
MONTSIA	41.310	59 (1,4 o/oo)
TERRA ALTA	21.457	89 (4,1 o/oo)
REGIÓ V	121.257	229 (1,9 o/oo)
CERDANYA	11.355	8 (0,7 o/oo)
OSONA	73.501	158 (2,1 o/oo)
RIPOLLES	33.525	35 (1,0 o/oo)
REGIÓ VI	118.381	201 (1,7 o/oo)


COMARCA	POBLACIO	AFUSELLATS (o/oo)
ANOIA	43.463	32 (0,7 o/oo)
BAGES	101.397	149 (1,5 o/oo)
BERGUEDA	40.158	59 (1,5 o/oo)
SOLSONES	11.874	19 (1,6 o/oo)
REGIO VII	196.892	259 (1,3 o/oo)
GARRIGUES	30.865	119 (3,9 o/oo)
NOGUERA	49.337	39 (0,8 o/oo)
SEGARRA	22.021	25 (1,1 o/oo)
SEGRIÀ	89.565	94 (1,0 o/oo)
URGELL	38.988	30 (0,8 o/oo)
REGIO VIII	230.776	307 (1,3 o/oo)
ALT URGELL	19.935	11 (0,6 o/oo)
PALLARS JUSSA	23.972	14 (0,6 o/oo)
PALLARS SOBIRA	12.873	9 (0,7 o/oo)
VALL D'ARAN	5.949	
REGIO IX	62.639	34 (0,5 o/oo)



AFUSELLATS % PER REGIONS

 0,1-0,9

 1-1,9

 2 o més

ORIGEN COMARCAL DELS EXECUTATS

En apropar més la víctima al seu lloc d'origen apareix amb més claretat el pes important de les comarques rurals malgrat que el seu nombre d'habitants sigui inferior a les comarques industrials. (Vegi's mapa "Origen comarcal Afusellats" n° 4 i "Relació d'afusellats amb la mitja de Catalunya n° 4 bis).

En la Regió I podem veure com destaca el pes que suposa els afusellats procedents del Barcelonès, 16,9 % del total del Principat, o bé el 57,5 del procedents de la pròpia Regió. Cal, però, valorar que el seu nombre junt amb les altres comarques de la Regió I no suposa (29,4%) una relació gens aproximada amb el per què té la seva població en el conjunt català (54,6%).

Aspecte que palesa una inferioritat entre les xifres de víctimes que sofreix el país amb la que tenen les zones més industrials. També la seva mitja de 0,6‰ representa la meitat de la repressió que sofreix Catalunya 1,2‰.

Les comarques de la Regió II són d'alta repressió, presenten el més acusat equilibri d'aportació de víctimes, superant en 4,5% (de 10% de població al 14,5% d'execucions) la correspondència lògica de víctimes en relació la població. Cal però veure que són comarques en poques diferències entre elles: per l'aportació de víctimes o per els índex que hi ha de repressió entre elles. De nou ens apareix un aspecte comú a la Regió I (a excepció del Barcelonès que ens ve distorsionat per el seu elevat poblament), aquest és un superior grau o pes de víctimes en les comarques interiors que no en les que donen a la costa.

La Regió III és una zona on les comarques sofreixen una repressió alta, superior a la mitjana de Catalunya, a excepció del Garraf. És important destacar en ella que encara que superi en poc el % de víctimes en referència la po

blació 2,4%, hi ha el Tarragonès que aporta gairebé un terç del total d'executats de la Regió, malgrat ser capital provincial i ciutat de pes en el país. Es l'única vegada que passa aquest fet, en els casos de- Barcelonès, Gironès i Segrià sempre que la mitja comarcal és inferior a la regional, encara que aportin un percentatge del total més o menys elevat en raó del volum de la seva població.

La Regió IV és on la relació entre població 4,4% i les víctimes aporta des 9,7% es major. Cal veure que estem en la Regió de més alta repressió del Principat, en particular de cada comarca i en el conjunt regional. Aquesta diferència de 5,3% superior en el concepte repressiu s'explica sobretot per la presència de la Conca de Barberà que aporta una xifra extremadament alta de 37% dels afusellats de la Regió quan el seu pes dins ella no arriba a una cinquena part. Semblant, però en un grau inferior seria el cas de la Ribera d'Ebre. Altra cop es manifesta l'important pes de les comarques interiors sobre la que no ho és.

En la Regió V l'equilibri que sembla haver-hi entre les comarques per les víctimes que tenen, desapareix en valorar que la Terra Alta no suposa sinó una quarta part de la població que veu una repressió en el % regional del 38,8%. Aquí podríem dir que sense ser una Regió amb una aportació extrema de víctimes 6,7% a partir de la seva població 4,1%, podem veure els fets que caracteritzen a una zona on es donen les principals característiques de les zones rurals o no urbanes. Superior repressió en l'interior que no en la zona litoral, comarca vinícola (Terra Alta) que coneix una repressió que trenca qualsevol mitja regional o comarcal i fets (com en el cas de la Conca de Barberà) d'enfrontaments als inicis de la guerra (Villalba dels Arcs) o durant ella (La Fatarella) que després fa augmentar a taxes molt altes l'aspecte repressiu.

La Regió V queda determinada absolutament pel pes de la comarca d'Osona que fa augmentar la mitja regional a ser superior a la catalana i fa una aportació superior 5,8% de víctimes, que no la seva població 4,1%. En general, pot dir-se que aquí apareix el fenomen de problemes de contractes en la terra en la zona interior no fronterera d'Osona, amb una dura conflictivitat religiosa durant la guerra i unes comarques -Cerdanya i Ripollès- que veuen una inferior repressió per no participar d'aquests aspectes en un grau similar i pel seu caràcter més marginal en el tema de l'enfrontament agrari.

La Regió VII marca un cert equilibri entre el pes de la Població del Principat 6,7% i la xifra de víctimes que hi tindrà 7,6%. Hi ha la comarca de l'Anoia que aporta una xifra superior de repressió que no les altres, o a la inversa comarques rurals i industrials del Bagès i Berguedà i la rural del Solsonès, amb un cert tancament de comunicacions i un grau superior de tradicionalisme coneixen uns enfrontaments superiors en tot ordre que augmenten la mitja regional i equilibri en aquest menor índex que presenta l'Anoia.

La Regió VIII És un conjunt de comarques de manifesta i similar activitat rural predominant. Solament i encara poc, Lleida tenia algunes activitats no tan agràries, però aleshores la capital del Segrià era més reflex de la vida de les comarques i de la seva funció de capital provincial que no derivada d'activitats industrials.

Caldria conèixer bé la conjuntura econòmica de totes les comarques de Catalunya en l'època republicana o bé de factors que ens permetessin aproximar-nos-hi amb dades numèriques. Si això és cert i necessari, ho és més en aquest cas on he pogut rebre informació pormenoritzada de la situació econòmica d'aleshores i que no pot ser refrendada per cap estudi econòmic profund de la dècada dels trenta a nivell comarcal.

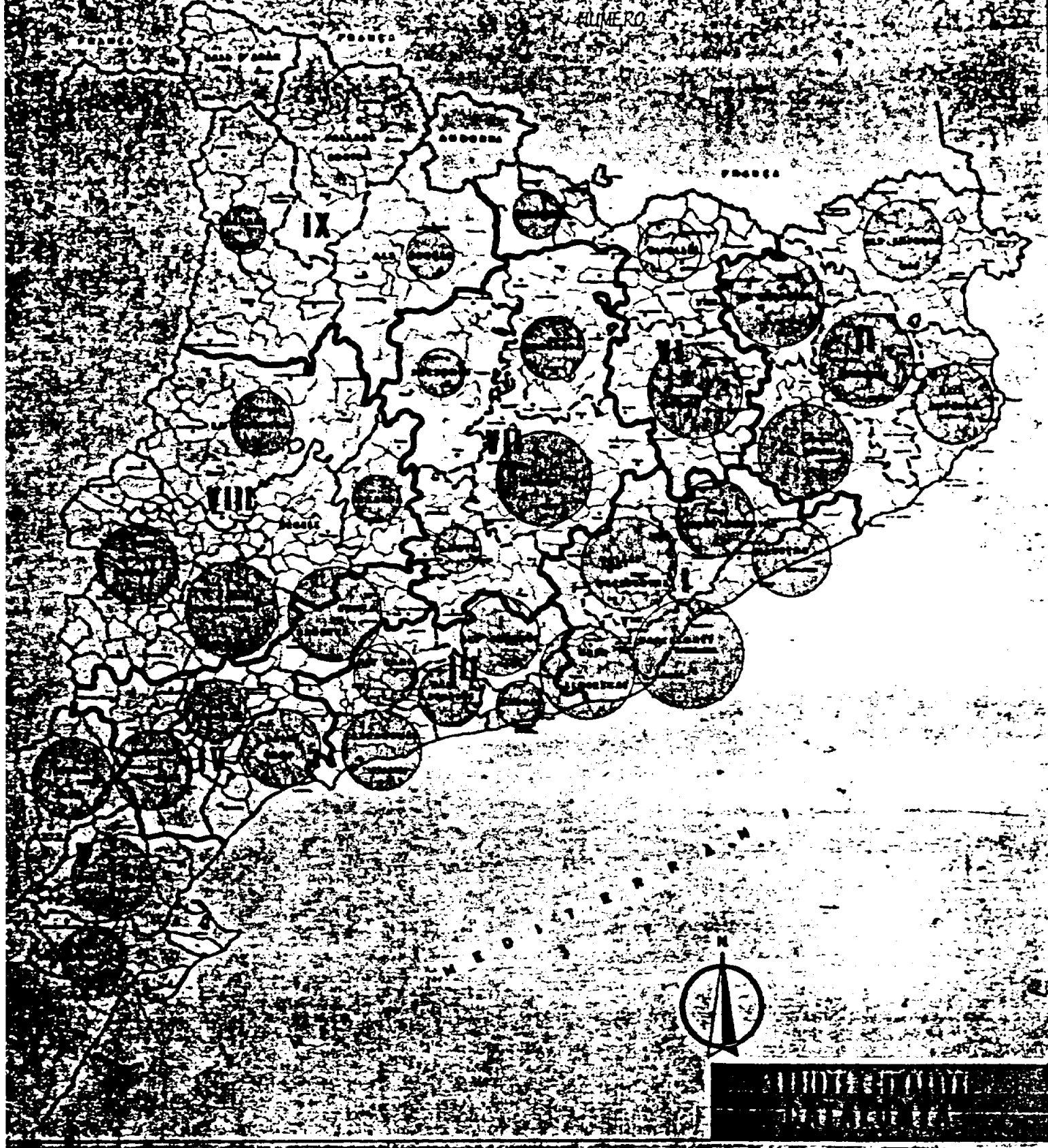
En la regió VIII era palesa una tendència que anava cap a la millora en les zones on l'aigua permetia un regadiu que calmés la sed de les terres i les planes de les comarques de Ponent i una situació d'agreujament i confrontació on no hi havia esperances d'una superior situació econòmica i existia una situació econòmica regressiva. Estarien en el primer cas el Segrià, l'Urgell i després la Noguera i en el seu contrari les regressives, econòmicament, comarques de secà de les Garrigues i la Segarra. Aquí existia també l'antecedent de l'octubre de 1934 on els enfrontaments serien més durs, lògicament, on la diferència entre els grups socials o econòmics es donès amb més claretat. Són les comarques de les Garrigues, sobretot, (hi ha una petita guerra civil a Cervià dins de la guerra i enfrontaments polítics duríssims a la comarca) i després la Segarra les que fan augmentar el pes específic de la Regió així com una taxa superior de repressió.

La Regió IX és en tot l'estudi la més marginal i alhora la que ens permet veure més el caràcter de la repressió a les zones rurals. El seu pes és poc important en l'aspecte de poblament 2,1% i en el repressiu 0,9%, però si exceptuem la comarca de la Vall d'Aran tancada en les seves valls aleshores i amb mesos incomunicada amb Catalunya, veurem que les seves taxes de repressió 0,6 i 0,7% són encara superiors a la de la comarca més industrial de Catalunya, el Barcelonès (0,5%).

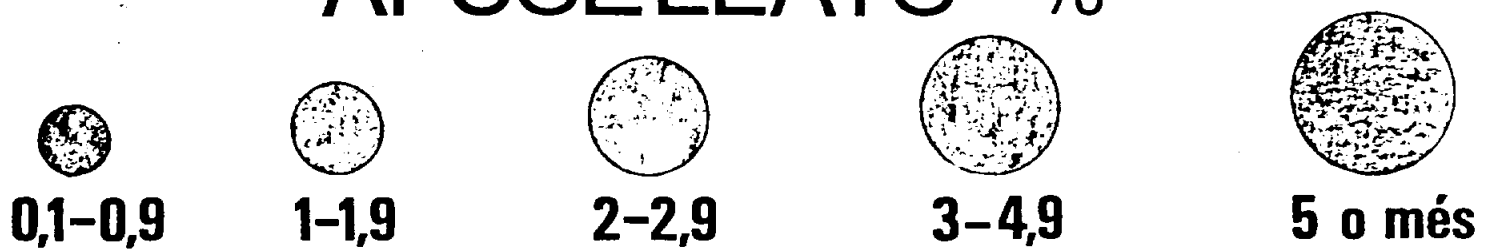
Hi ha zones que s'escapen absolutament al fet repressiu per la seva total marginació -tret que es manifesta ja durant la República- i les altres necessiten un mínim d'activitat social o política per manifestar-se. Són alhora comarques frontereres amb fàcils sortides a l'exterior i en un costat estranger però germa, Andorra,

En resum:

- a) Les comarques rurals aporten la majoria relativa de les persones que seran afusellades a Catalunya.
- b) Les comarques interiors són mes dures que no les litorals.
- c) Les comarques de l'interior amb unes activitats economica vinícola o problemes d'arrendament són les que el pes repressiu serà superior.
- d) Les comarques amb regressió econòmica o situació conjuntural difícil viuen enfrontaments personals directes.
- e) Les comarques de situació econòmica marginada ho són també en l'aspecte repressiu. Només on hi ha una mínima vida política es pot exercir i aplicar les lleis que permeten acabar amb aquest opositor.
- f) Podria seguir-se uns vectors que naixent a les comarques anirien disminuint en arribar a les capitals provincials, seu de l'Auditoria de guerra on se sumarien els procedents de les comarques (o comarca) industrials per anar cap els piquets d'execució.



ORIGEN COMARCAL AFUSELLATS %



ORIGEN COMARCAL DELS EXECUTATS

	AFUSELLATS	% REGIÓ	% CATALUNYA
--	------------	---------	-------------

REGIÓ I (54,6 % Població CATALUNYA)

BAIX LLOBREGAT	(128)	12,8%	3,8%
BARCELONES	(573)	57,5%	16,9%
MARESME	(85)	8,6%	2,5%
VALLES OCCIDENTAL	(139)	13,9%	4,1%
VALLES ORIENTAL	(72)	7,2%	2,1%
TOTAL	(997)	100,0%	29,4%

REGIÓ II (10% Població CATALUNYA)

ALT EMPORDA	(97)	19,8%	2,9%
BAIX EMPORDA	(82)	16,8%	2,4%
GARROTXA	(101)	20,6%	3,0%
GIRONES	(104)	21,3%	3,1%
SELVA	(105)	21,5%	3,1%
TOTAL	(489)	100,0%	14,5%

REGIÓ III (6% Població CATALUNYA)

ALT CAMP	(48)	16,8%	1,4%
ALT PENEDEès	(71)	24,9%	2,1%
BAIX PENEDEès	(44)	15,4%	1,3%
GARRAF	(31)	10,9%	0,9%
TARRAGONÈS	(91)	31,9%	2,7
TOTAL	(285)	100	8,4%

REGIÓ IV (4,4% Població CATALUNYA)

BAIX CAMP	(71)	21,4%	2,1%
CONCA DE BARBERÀ	(123)	37,-%	3,6%
PRIORAT	(52)	15,7%	1,5%
RIBERA D'EBRE	(86)	25,9%	2,5%
TOTAL	(332)	100	9,7%

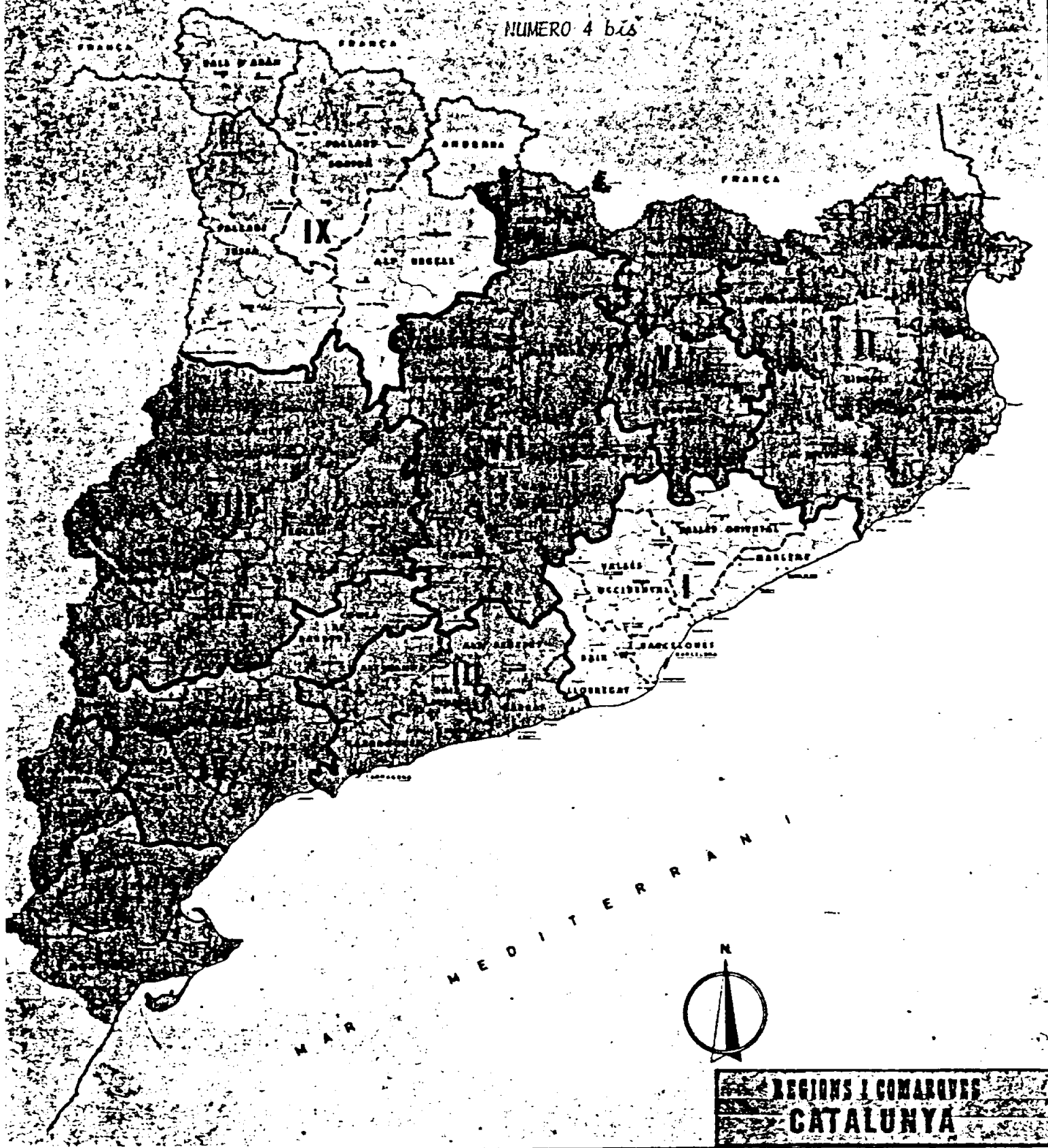
REGIÓ V (4,1% Població CATALUNYA)			
BAIX EBRE	(81)	35,4%	2,4%
MONTSIA	(59)	25,8%	1,7%
TERRA ALTA	(89)	38,8%	2,6%
TOTAL	(229)	100	6,7

REGIÓ VI (4,1% Població CATALUNYA)			
CERDANYA	(8)	4,0%	0,1%
OSONA	(158)	78,6%	4,7%
RIPOLLES	(35)	17,4%	1,0%
TOTAL	(201)	100	5,8%

REGIÓ VII (6,7% Població CATALUNYA)			
ANOIA	(32)	12,4%	0,9%
BAGES	(149)	57,5%	4,4%
BARGUEDA	(59)	22,8%	1,7%
SOLSONES	(19)	7,3%	0,6%
TOTAL	(259)	100	7,6

REGIÓ VIII (7,9 Població CATALUNYA)			
GARRIGUES	(119)	38,8%	3,5%
NOGUERA	(39)	12,7%	1,2%
SEGARRA	(25)	8,1%	0,7%
SEGRIA	(94)	30,6%	2,8%
URGELL	(30)	9,8%	0,9%
TOTAL	(307)	100	9,1%

REGIÓ IX (2,1% Població CATALUNYA)			
ALT URGELL	(11)	32,4%	0,3%
PALLARS JUSSA	(14)	41,2%	0,4%
PALLARS SOBIRA	(9)	26,4%	-0,2%
VALL D'ARAN	-	-	-
TOTAL	(34)	100	0,9%



RELACIÓ D'AFUSELLATS AMB LA MITJA DE CATALUNYA

 inferior

 superior

REGIO I

BAIX LLOBREGAT

A la comarca hi ha pocs pobles que tinguin una taxa de repressió alta, solament destacaria Olesa de Montserrat (3,6% que incluida dins el grup de poblacions de 5000 a 19.999 habitants estaria en el tercer lloc dels pobles d'aquest volum de Catalunya que tenen una alta taxa de població, (Vegi's classificació de víctimes Olesa de Montserrat), a un nivell quelcom inferior Esparraguera i Molins de Rei (en aquest darrer els afusellaments d'un grup polític determinat de la població és important).

Solament destacaria en el grup de 1000 a 1999 habitants, Corbera de Llobregat que conjuntament amb St. Climent tindrien uns índexs elevats dins el grup d'aquests pobles amb una repressió de 4% i 3,4% respectivament.

La majoria de la població casada és producte d'una elevada mitja d'edat. La comarca que té uns certs índexs industrials, és palesament de víctimes rurals, 39,4% són pagesos, pastors o jornalers del camp i el pes de la militància predominantment de la CNT-FAI és producte del pes d'aquestes zones semi-industrials, de la força d'irradiació a zones camperoles (jornalers, sobretot) i d'un grau de gent jove i combativa que sofrirà la repressió en la immediata post-guerra.

Els executats són majoritàriament catalans, el pes, però, de persones d'origen forani és palès, més si es compara amb la majoria de comarques de total. El pes de la CNT, gairebé absolut a les poblacions amb zones industrials es contrarresta a les agràries i també en aquelles per la presència d'ERC. Cal però veure que la majoria de les víctimes són sense militància o no ens consta de forma feaent la que tenien.

BAIX LLOBREGAT

POBLACIO	HABITANTS	AFUSF-LLATS	o/oo
BEGUES	1.041	2	1,9
CASTELLDEFELS	1.174	1	0,9
CERVELLO	1.633	6	3,7
CORBERA DE LLOBREGAT	1.245	5	4
CORNELLA	8.757	5	0,6
ESPARREGUERA	5.207	12	2,3
GAVA	6.329	5	0,8
MARTORELL	6.078	2	0,3
MOLINS DE REI	7.364	17	2,3
OLESA DE MONTSERRAT	6.728	24	3,6
PAPIOL	1.159	3	2,6
EL PRAT DE LLOBREGAT	9.107	8	0,9
SANT ANDREU DE LA BARCA	1.031	3	2,9
SANT BOI DE LLOBREGAT	9.909	6	0,6
SANT CLIMENT DE LLOBREG.	1.173	4	3,4
SANT FELIU DE LLOBREGAT	6.888	8	1,2
SANT ESTEVE SESROVIRES	909	1	1,1
SANT JOAN DESPI	2.275	5	2,2
SANT VICENÇ DELS HORTS	3.112	6	1,9
SANTA COLOMA DE CERVELLO	1.295	1	0,8
VALLIRANA	1.311	1	0,8
VILADECANS	3.794	3	0,8
TOTAL COMARCA	90.903	128	1,4

PROFESSIO	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camps	39,4
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	6,1
Xòfer	6,1
Paleta/Manobra/Picapedrer	5,1
Torner/Metal.lúrgic	5,1
Mecànic/Carrocer	4
Fuster/ebanista/asserrador	4
Barber	4
Teixidor/tèxtil/tintorer	4
Lampista/electricista	3
Comptable/escribent	3
Altres	16,2
TOTAL	100

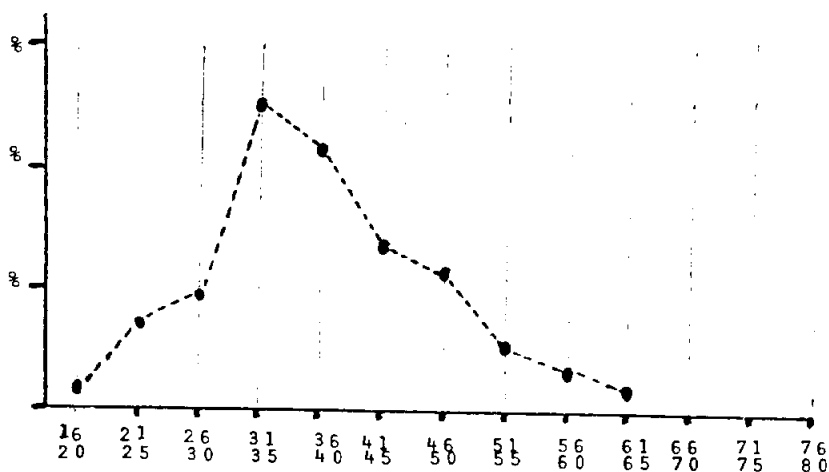
NO CONSTA 22,7%

% DONES 0,8%

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	68,8	CATALANS	67,5
ERC	22,1	ANDALUCIA	9,5
U.G.T.	5,2	MURCIA	7,9
E.C.	2,6	ARAGO	6,3
C.R.	1,3	PAIS VALENCIA ILLES	5,6
		CASTELLA-LLEO	2,4
		GALICIA	0,8
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 39,8% NO CONSTA 1,6%
 NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT	%	ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	19	CASATS	85,2
MES GRAN	62	SOLTERS	7,8
MITJA	38	VIDUOS	7
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA ... - NO CONSTA ... 10,2 %

BARCELONÈS

La Comarca presenta les característiques definitòries de la zona industrial més important de Catalunya. Això és, repressió baixa respecte a la mitja de Catalunya... i respecte altres ciutats de població incluídes en els seus barems respectius.

Només és Badalona l'excepció: l'antiga Betulo és una ciutat on la repressió franquista és extrema, altíssima 1,9% respecte la seva població que la fa la ciutat i zona industrial de Catalunya més castigada.

Amb algun fet increïble, com és el retirar la petició d'indult que la Comissió Gestora Municipal havia inicialment decidit demanar per a l'ex-alcalde Frederic Xifré Masferrer. Hem pogut saber que hi hagué una forta pressió oficial per a que es revoqués l'acord municipal. Solament podem presentar la documentació que envolta el cas (Vegi's "Petición indulto pena de muerte impuesta al ex-alcalde Federico Xidre Masferrer"), la resta entraria en un àmbit de qual ignorem el seu caràcter.

En el grup que correspon a les ciutats de 5000 a 19.999 habitants Sta. Coloma de Gramanet destaca en el grup per un relatiu baix índex repressiu 0,8% Fet que s'explica per que els fets ocorreguts durant la guerra foren fets per gent forània generalment a la població. Característica i aspecte que encara és molt més acusat a Sant Adrià. Aquí hem pogut saber que la història oral que hom que tem la repressió s'en va. Amb la qual cosa possibles víctimes no hi són.

Esplugues de Llobregat és una vila que dins pobles de 3000 a 4999 habitants té una relativa taxa alta de repressió. Però ja es manifesta la tendència d'augmentar els índex de víctimes en disminuir el nombre d'habitants de les poblacions.

La mitja d'edat és de les més baixes de Catalunya influint-hi l'elevat nombre de joves d'edat entre els 18 i 30 anys. Explica aquest fet el caràcter d'assumpció de la vida política i social, que es manifesta majorment en les zones urbanes, en una edat més jove que no a les zones rurals on aquest caràcter es produeix més tardanament.

El nombre de casats, tres quarts del total, és producte de la situació anterior, aquí apareix un fenomen -propí de mentalitat més oberta- l'existència de l'estat civil que es defineix com divorciat. (Caldria veure però si es produeixen unions matrimonials a les presons en darrera instància i per múltiples motivacions). L'índex de solters es pot considerar elevat en comparació a la majoria de les comarques catalanes.

Es predominant l'activitat econòmica derivada d'una zona industrial. Aquesta activitat però no és perfectament definida a partir de les dades que coneixem, malgrat formar part del sector secundari o del sector serveis. L'important sector, 43%, que es "Altres" ens permet veure el molt dividit que està el sector professional.

La presència de víctimes per sector de militància és poc ajustat. En el Barcelonès (sobretot a Barcelona) s'ens ha fet molt difícil la identificació política. Creiem que el 67,2% sense que en consti o desconeixem no permet sinó una valoració inicial aproximativa que podria canviar en conèixer més casos en concret.. A Badalona, on hem pogut elaborar la gairebé absoluta majoria de les militàncies, la CNT era absolutament majoritària, els percentatges però no varien essencialment del total que ens resulta per a tota la comarca.

Es l'única comarca on el lloc d'origen és desfavorable (0,7%) per als no nascuts a Catalunya. Encara que de l'elaborat i sabut a Badalona, en molts casos l'arrelament a Catalunya vingúes de lluny. Les majories dels no nascuts

al Principat (País Valencià, Illes i Murcia) ens permet relacionar aspectes idiomàtics, sociològics, lingüístics i fenòmens econòmics.

(Cal recordar que molts dels qui foren afusellats, eren veïns forçosos de Barcelona -Presó Model-. Majorment hem pogut localitzar a tothom a la seva població d'origen, però no tots, el que podria rebaixar encara una mica més els índex de Barcelona i augmentar els d'altres comarques).

BARCELONES

POBLACIO	HABITANTS	AFUSF-LLATS	o/oo
BADALONA	47.929	93	1,9
BARCELONA	1.062.157	431	0,4
ESPLUGUES DE LLOBREGAT	3.641	9	2,5
HOSPITALET DE LLOBREGAT	48.540	22	0,5
SANT ADRIA DEL BESOS	8.401	4	0,5
SANTA COLOMA DE GRAMANET	16.670	14	0,8
TOTAL COMARCA	1.189.666	573	0,5

PROFESSIO	%
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	19,3
Mecànic/Carrocer	6,7
Paleta/Manobra/Picapedrer	5
Xòfer	4,3
Torner/Metal.lúrgic	4,3
Cambrer/Cuiner	3,7
Lampista/Electricista	3,7
Ferroviani	3,5
Viatjant/Venedor	3,3
Comerciant	3
ALTRES	43
TOTAL	100

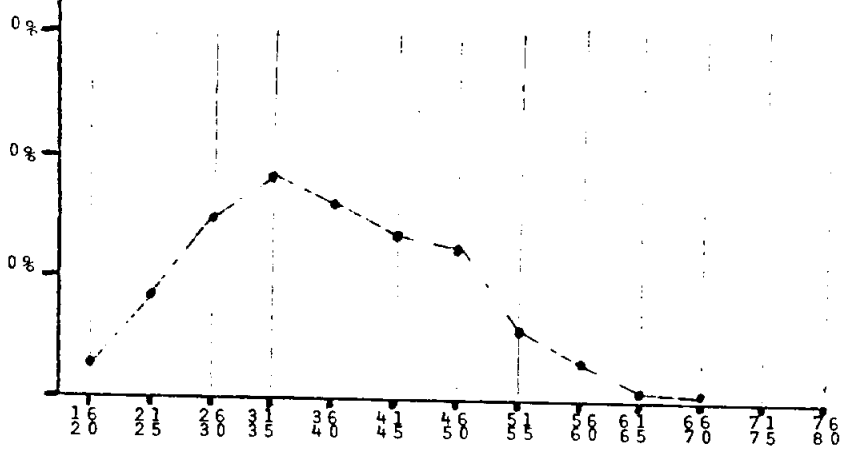
NO CONSTA 19,7%

% DONES 0,9

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	66,5	CATALANS	49,3
ERC	9	PAIS VALENCIA ILLES	11,2
PSUC	8,5	MURCIA	10,9
E.C	6,4	ANDALUCIA	9,8
U.G.T.	2,1	CASTELLA-LLEO	8,7
POUM	1,6	ARAGO	6
ALTRES	4,8	ALTRES	4,4
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 67,2% NO CONSTA... 1,6%
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT	%	ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	18	CASATS	74
MES GRAN	66	SOLTERS	22,6
MITJA	35	VIDUOS DIVORCIATS	3,0
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA ...2,3% NO CONSTA ... 8 o/oo

MARESME

El Maresme és una comarca d'escassa repressió (relativa naturalment), no arriba a la mitja de Catalunya 1,2%, i en cap cas destaca per els seus índex. Mataró està en la mitja de repressió més repetida entre les ciutats de més de 20.000 habitants i entre les poblacions de 5.000 a 19.999 habitants la que té més índex es Arenys de Mar que està en la mitja de poblacions d'aquest tamany.

Canet està altre cop en la mitja normal de les poblacions entre 3000 i 4999 habitants i les altres d'aquestes dimensions de població estan per sota. L'excepció és Tordera, que pot ser considerat un índex alt, 3,2% quan la mitja és 1,8%. Aquí cal comptar-hi un element nou, la presència d'Hortsavinyà que forma part del seu municipi i on durant la guerra l'actuació diversa dels comitès els dugué a sofrir una forta repressió de postguerra.

En el grup de pobles compresos entre 2.000 i 2.999 habitants només és superior a la mitja 2%, Montgat, 3,4%. Argentona però s'hi acostava 1,9%.

En els pobles compresos entre 1000 i 1999 habitants les fases de repressió són baixes, només Alella amb 2,4% s'aparta una mica de la constant general de la comarca.

Recordem que la seva taxa 0,8% és inferior a la mitjana del Principat.

La mitja d'edat, 32 anys, és pròpia de les zones amb nuclis industrials, això és inferior a la mitja de Catalunya (38 anys). Conservant per aquesta raó una relació d'una quarta part de solters.

La gairebé tercera part són treballadors del camp, però aquest es veu sobrepasat per altres activitats industrials o de serveis. També la divisió important de sectors professionals (23% Altres) és pròxim d'una zona amb alts

Índex d'industrialització.

La militància podriem definir-la com cemetista on hi ha centres industrials i pertanyents a E.R.C. els qui ocupen càrrecs d'una certa responsabilitat política.

L'origen majoritàriament català de les víctimes 74,6%, És manifest.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
ALELLA	1.652	4	2,4
ARENY DE MAR	5.896	8	1,4
ARENYS DE MUNT	3.179	4	1,3
ARGENTONA	2.674	5	1,9
CALELLA	8.207	1	0,1
CANET DE MAR	4.984	9	1,8
EL MAS NOU	5.069	2	0,4
MATARÓ	28.804	12	0,4
MONTGAT	2.613	9	3,4
PALAFOLLS	1.177	2	1,7
PINEDA	3.262	2	0,6
ST. ANDREU LLAVANERES	1.565	4	2,6
VILASSAR DE DALT (St. Genís)	3.477	4	1,2
VILASSAR DE MAR (St. Joan)	3.941	2	0,5
ST. PERE de PREMIA (DALT)	3.829	1	0,3
ST. VIVENÇ DE MONTALT	885	1	1,1
TORDERA-HORTSA VINYA	3.406	11	3,2
TIANA	1.723	4	2,3
TOTAL COMARCA	100.367	85	0,8

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	32,2
Teixidor/Tèxtil/Tintorer	15,3
Mecànic/Carrocer	5,1
Fuster/Ebanista/Asserrador	5,1
Torner/Metal.lúrgic	3,4
Funcionari Generalitat/Estat	3,4
Guàrdia Civil	3,4
Miner	3,4
Carboner/Llenyataire	3,4
Xòfer	3,4
Altres	23,7
TOTAL	100

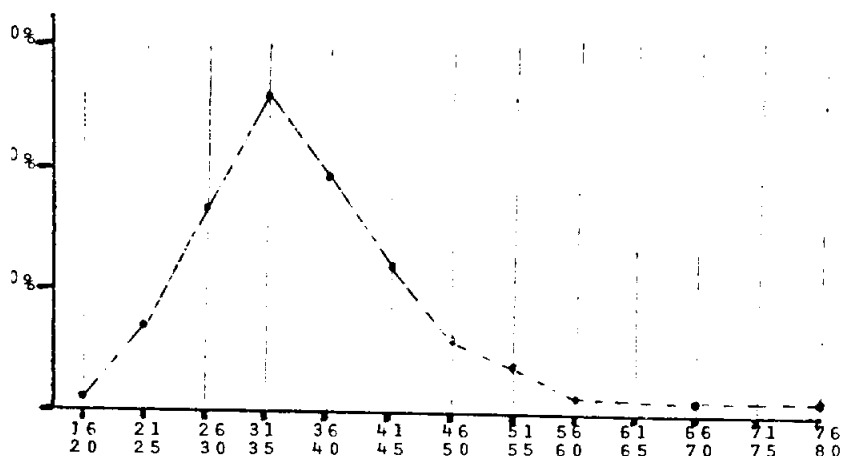
NO CONSTA 30,6%

% DONES	-

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	75,7	CATALANS	74,6
ERC	8,6	ANDALUSIA	7,2
CR	7,1	PAIS VALENCIA ILLES	4,8
U.R.	4,3	ARAGO	4,8
ALTRES	4,3	MURCIA	4,8
		ALTRES	4,8
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA }
 NO EN TENEN } 17,6% NO CONSTA.... 1,2

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	20	CASATS	77,9
MES GRAN	70	SOLTERS	22,1
MITJA	32	VIDUOS	-
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA.. 3,5% NO CONSTA .. 20%

VALLÈS OCCIDENTAL

Es una comarca on es veu fàcilment la diferència entre els nuclis rurals o els industrials. En els primers les taxes per 1000 habitants amb referència les execucions són elevades en els segons minses.

Sabadell i Terrassa coneixen uns fets obscurs en el curs de la guerra. Però en la postguerra aquestes persones majoritàriament han pogut exiliar-se. A més a més les denúncies i les acusacions agafen un caràcter més polític que no a les poblacions menors de la comarca.

Aquest seria el cas de Caldes de Montbui que és la població de Catalunya de més alta repressió 5,6% entre les compreses entre 5000 i 19999 habitants. El treball de camp allà ens ha donat informacions variades, encara que totes coincideixen en l'afany de venjança que d'una manera determinada influeix en les acusacions d'alguna persona de la localitat. Caldes estava en el camí intermig de ser població rural amb una certa vida industrial (ferrocarril, proximitat centres industrials), caràcter que s'acusa en l'actitud de guerra i post-guerra de les forces socio-polítiques.

Les altres taxes de víctimes que sofreixen estan en uns termes moderadament baixos (Rubí i Sant Cugat). Montcada presenta una xifra més elevada de la mitja 2,6% en raó de ser població que donat el seu caràcter de via doble d'entrada-sortida de Barcelona, carretera a Puigcerdà i carretera a Sabadell-Terrassa coneix molts atemptats personals en el seu terme.

La resta de poblacions presenten unes característiques poc distorsionants per defecte o excés amb la mitja de Catalunya corresponent al tamany respectiu de cada població.

La mitja d'edat 38 anys coincideix amb la de Catalunya i és bastant regu

lar i majoritària els compresos entre 26 a 50 anys. Destaca el manteniment d'un significatiu grup de víctimes d'edat que arriben fins a 70 anys. Corresponen a aquesta mitja és coherent el grau de casats 76,7%.

La pagesia és l'activitat econòmica més important, però és menor a les activitats industrials sumades. Fet que correspon a una menor repressió a les comarques amb forta incidència obrera.

La militància és coherent, així mateix, amb el terme abans apuntat CNT-FAI, sent-hi present una forta incidència sindical de l'UGT en segon lloc. És en la única comarca de Catalunya on les víctimes primerament se les identifica pel seu caràcter sindical. Aquí cal senyalar el pes d'altres partits (PSUC, POUM, UR) que s'apropen molt a l'ERC.

L'origen català de les víctimes 58,4% correspon a una comarca industrialitzada on la corrent immigratòria ja es manifestava amb força.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSF-LLATS	o/oc
CALDES DE MONTBUI	5.082	30	5,6
CASTELLAR DEL VALLES	4.257	5	1,2
CERDANYOLA	3.026	2	0,7
MATADEPERA	695	4	5,7
MONTCADA I REIXACH	7.240	19	2,6
RIPOLLET	3.526	7	2
RUBI	6.730	5	0,7
SABADELL	48.774	14	0,3
ST. CUGAT DEL VALLES	6.045	4	0,7
ST. LLORENÇ SAVALL	1.606	4	2,5
TERRASSA	47.416	42	0,9
VACARISSES	554	3	5,4
TOTAL COMARCA	147.922	139	0,9

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler/Camp	26,4
Paleta/Manobra/Picapedrer	14,5
Teixidor/tèxtil/tintorer	10
Obrer/Peó/Jornaler i Ciutat	8,2
Ferroviani	6,4
Xòfer	6,4
Mecànic/Carrocer	2,7
Lampista/Electricista	2,7
Pintor	2,7
Altres	20,9
TOTAL	100

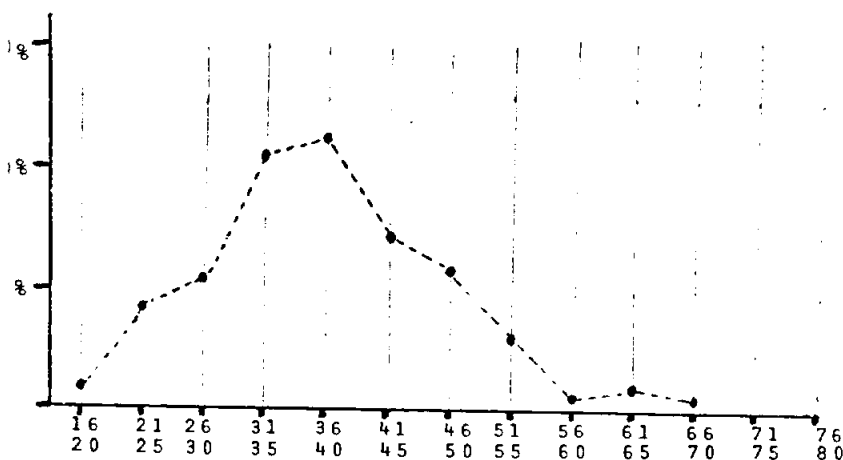
NO CONSTA 20,9%

% DONES -

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JLL	75,3	CATALANS	58,4
UGT	8,2	ANDALUSIA	13,9
E.R.C.	5,9	MURCIA	9,5
P.S.U.C.	4,7	PAIS VALENCIA ILLES	7,3
P.O.U.M	3,5	ARAGO	5,8
U.R.	2,4	CASTELLA-LLEO	2,2
		ALTRES	2,2
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 38,9% NO CONSTA... 2,2%
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	18	CASATS	76,7
MES GRAN	70	SOLTERS	21,7
MITJA	38	VIDUOS	1,6
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA 2,9% NO CONSTA ... 7,2%

VALLÈS ORIENTAL

La mitja de repressió comarcal és superior a l'altre Vallès, però encara no arriba a la mitja de Catalunya. Altre cop el pes del caràcter industrial hi és present.

Granollers està en un punt mig de la taula de repressió 1,3%. Gairebé tots els pobles sofreixen moderada repressió, però la sofreixen. A senyalar si de cas La Garriga en l'escala mitja dels pobles del seu tamany, o bé Castellterçol amb 2,9% que supera amb un 1% la mitja de les localitats de 1000 a 1999 habitants. Un cas més extrem és Sant Feliu de Codines que amb el 3,2% de taxa està en un elevat índex respecte la mitja de 2% que correspon a les poblacions que tenen entre 2000 c. 1999 habitants.

La mitja de edat és igual 38 a la catalana, havent-hi un sector important de la població afusellada entre 31 i 45 anys. La correspondència del 72,9% de casats és normal.

El pes de les activitats agràries 27,1% és menor al conjunt de la suma de les industrials o semi-industrials el que concorda amb una repressió mitja comarcal moderada.

La militància majoritària 50% de la CNT-FAI es veu aproximada per L'ERC ho explicaria les dades que ignorem o no en tenien, així com un pes quantitatiu important de les víctimes provinents de sectors agraris.

El lloc d'origen gairebé absolutament català 91,5% enllaça amb l'anterior i amb aquest caràcter de no massa importants sectors industrials que eren ocupats per població autòctona.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
AIGUAFREDA	775	1	1,3
CANOVES	712	3	4,2
CARDEDEU	2.584	5	1,9
CASTELLTERÇOL	1.725	5	2,9
LES FRANQUESES	2.118	3	1,4
LA GARRIGA	3.440	6	1,7
GRANOLLERS	14.053	18	1,3
GUALBA	771	1	1,3
LLIÇA DE VALL	555	1	1,8
LLINARS DEL VALLES	1.897	4	2,1
MOLLET DEL VALLES	6.219	4	0,6
PARETS	2.104	4	1,9
LA ROCA	1.467	1	0,7
ST. CELONI	4.593	1	0,2
ST.FELIU DE CODINES	2.519	8	3,2
ST. QUIRZE DE SAFAJA	296	1	3,4
STA. EULALIA DE RONÇANA	1.103	2	1,8
STA. MARIA DE PALAUTOR- DERA.	1.617	1	0,6
VILAMAJOR	1.134	3	2,6
TOTAL COMARCA	64.695	72	1,1

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	27,1
Paleta/Manobra/Picapedrer	11,9
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	8,5
Comerçant	6,8
Teixidor/Téxtil/Tintorer	5,1
Xòfer	3,4
Lampista/electricista	3,4
Ferrovitari	3,4
Altres	30,5
TOTAL	100

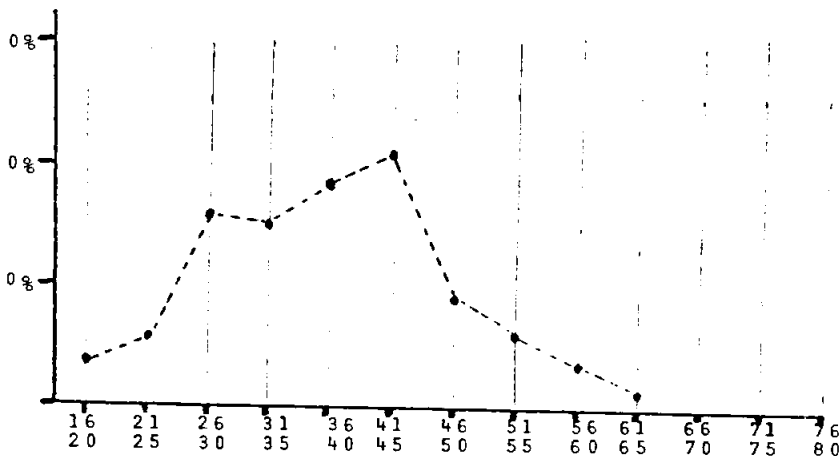
NO CONSTA 18,1%

% DONES	-

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	50	CATALANS	91,5
ERC	38,5	ARAGO	2,8
PSUC	3,8	MURCIA	2,8
UGT	1,9	ANDALUSIA	1,4
POUM	1,9	NABARRA	1,4
E.C.	1,9		
C.R.	1,9		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 27,8% NO CONSTA .. 1,4%
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	19	CASATS	72,9
MES GRAN	62	SOLTERS	17,1
MITJA	38	VIDUOS	10
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA.. 4,2 NO CONSTA .. 2,7

REGIO II

ALT EMPORDÀ

Comarca molt disseminada amb poblament de petits nuclis que abasten tot el territori. L'únic nucli important d'aleshores, Figueres, coneix una repressió inferior 0,9% a la mitja 1,2% que és la mitja per les poblacions d'aquest tamany. Les altres taxes en pobles superiors als 1000 habitants no presenten cap particularitat sinó és l'extensió qualitativa de la repressió. Molts pocs nuclis habitats se n'escapen... I és una comarca fronterera, el què vol dir que qui podia témer quelcom havia tingut temps sobrat d'anar-s'en.

En les poblacions menors del miler d'ànimes, que no hem analitzat sinó a nivell comarcal, hi ha uns casos en els que val molt la pena fixar-si agudament.

Són poblacions en els que tota la població és coneix. On la relació diària és habitual. On les famílies estan força esteses a nivell local. En aquestes petites localitats és on hi ha més l'aspecte que caracteritza la guerra i la postguerra: aquesta mena d'enfrontament personal que arriba fins a la mort de l'individu.

El cas de Boadella pot servir d'exemple per a la comarca... i per a molts pobles petits de Catalunya.

Es una població que està ran de la frontera francesa, en acabar-se la guerra a Catalunya la població republicana hi resta per creure que si de cas tenen alguna responsabilidad se solucionarà amb un temps, més aviat breu, de presó. El resultat és que és un dels pobles amb una taxa global més alta de repressió, que gairebé pot dir-se desapareix tota la població mitjanament adulta republicana i que darrera el seu ajusticiament no hi ha molt de net.

Es un exemple extrem del que passa a molts pobles rurals i petits. L'en-

frontament personal fruit de mil raons donen lloc a una repressió que sovint depassa la voluntat dels propis acusadors.

La mitja comarcal és superior en dos anys a la de Catalunya, 38 anys. En les zones rurals es participa més tardanament en fets de responsabilitat social o política. Sorpren que la repressió abasti aquests extrems de joves de 18 anys fins a persones de 74 anys. Les passions desfermades en són culpa**bles**.

Cal veure-hi un relatiu important percentatge de solters, 28,1%. La raó no està en que molts dels fets que a postguerra durant a l'exercici d'una forta repressió són atribuïts a persones joves decidides de la població que se sumaren de forma entusiasta a l'aixafament del Movimiento a nivell local i comarcal i amb tot el que personalitzès "dreta o feixisme".

Les professions són majoritàriament derivades del fet camperol, essent important pel seu significat l'aparició d'un 4,4% de mariner-pescador.

La militància predominant de l'ERC correspon a les zones rurals. La gran majoria de la població catalana 92,7% explica a bastament l'error de creure que els fets de guerra i postguerra són obra de gent forània.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
L'ARMENTERA	991	2	2
AVINYONET	518	3	5,8
BASCARA-ORRIOLS	884	2	2,3
BIURE	419	5	11,9
BOADELLA	521	9	17,3
CABANES	742	1	1,3
CABANELLES	813	3	3,7
CADAQUES	1.315	1	0,8
CAMPANY	753	2	2,7
CASTELLÓ D'EMPURIES	2.297	4	1,7
L'ESCALA	2.489	1	0,4
EL FAR	372	1	2,7
FORTIA	539	1	1,9
FIGUERES	14.738	13	0,9
GARRIGAS	679	1	1,5
GARRIGUELLA	840	2	2,4
LAMPAIES (SAUS)	740	3	4,1
LLANÇA	2.103	2	1
LLEDO	919	1	1,1
LLERS	998	2	2
MOLLET D'EMPORDA	319	1	3,1
NAVATA	781	1	1,3
PALAU DE SANTA EULALIA	196	1	5,1
PAU	485	3	6,2
PERALADA	1.228	3	2,4
PONTÓS	480	1	2,1
PORT-BOU	3.092	1	0,3
PORT DE LA SELVA	1.045	2	1,9
ROSES	2.823	6	2,1
SANT MORI	204	1	4,9
SANT PERE PESCADOR	1.122	4	3,6
SANTA LLOGAIA D'ALGAMA	206	1	4,9
VENTALLÓ	836	4	4,8
VILABERTRAN	652	2	3,1
VILAFANT	614	2	3,3
VILAMACOLUM	450	2	4,4
VILANANT	481	2	4,2
VILANOVA DE LA MUGA	563	1	1,8
TOTAL COMARCA	66.674	97	1,5

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	67
Paleta/Manobra/Picapedrer	4,4
Xòfer	4,4
Mariner/Pescador	4,4
Carrabiner/Agent Policia	3,3
Funcionari Generalitat	2,2
G.urbà/Jurat/ Sereno/Agutzil	2,2
Altres	12,1
TOTAL	100

NO CONSTA 6,2%

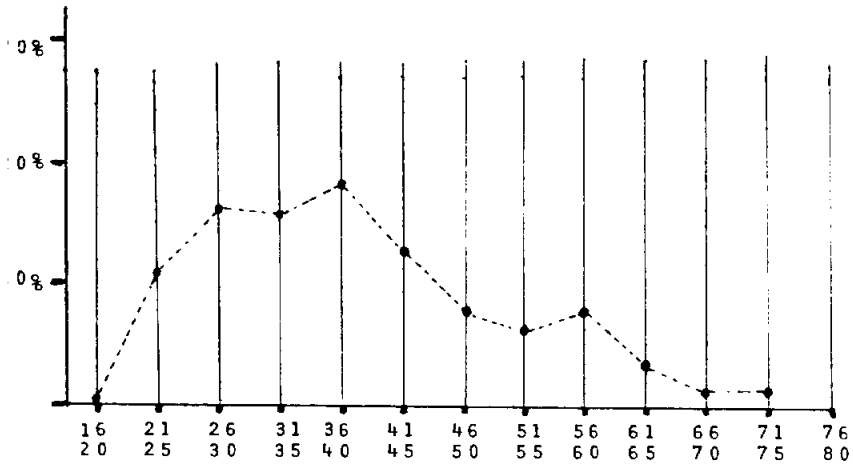
% DONES	-

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	46,2	CATALANS	92,7
CNT-FAI-JLL	19,2	ANDALUSIA	4,2
PSUC	14,1	PAIS VALENCIA ILLES	1
CR	10,3	CASTELLA-LLEO	1
POUM	6,4	ESTRANGER	1
U.R.	2,6		
ALTRES	1,3		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 19,6% NO CONSTA .. 1%
 NO EN TENEN }

ALT EMPORDA

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MÉS JOVE	18	CASATS	67,7
MÉS GRAN	74	SOLTERS	28,1
MITJA	40	VIDUOS	4,2
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 1%

NO CONSTA .. 1%

BAIX EMPORDÀ

És una comarca que com la seva homònima de l'Alt Empordà sofreix una repressió 1,5% superior a la mitja catalana 1,2%.

Els nuclis més poblats no són els més repressaliats, sinó que augmenten els índex repressius en disminuir el volum de les poblacions. Entre elles les més castigades seran les de menys de 1000 habitants que donaran taxes molt altes, sempre superiors al 3% o arribant en un cas a més del 10%. Cas de Torrent 12,4%.

L'edat mitja és de 41 anys, superior en 3 a la de 38 catalana. Essent entre els 31 i 55 anys el grup que aporta més víctimes. Els seus extrems de 18 i 71 anys corresponen als fets de responsabilitat que els hi atorga a partir dels sucesos del període de guerra.

El 25% de solters enllaçaria amb el que hem dit de decissió i empena en els primers dies i mesos de la guerra civil que arrasarien els valors propis de tot el que era 'reacció'.

La major part de les activitats són fruit del treball agrari, sent poc important les activitats industrials.

La militància majoritària de la CNT-FAI que sembla contradir-se amb el de zones agràries ho és menys en valorar que desconeixem el 36,6% de militància de les víctimes, cas que en tinguessin. Així com una polarització i divisió política que el període de guerra viu la comarca i que sembla no manifestar-se així en l'època republicana.

La identificació política de les víctimes es presta a alguna confusió, per poder-ne haver que malgrat cenyir-les a una determinada sigla aquesta no correspongués al vot o militància -més o menys profunda- del període republi-

cà.

La població repressaliada és majoritàriament catalana, 90,2%, la resta no catalana és percentualment poc important.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
BEGUR	1.357	2	} 2,2
ESCLANYA		1	
LA BISBAL	4.316	3	0,7
CALONGE	1.855	3	1,6
CASTELL D'ARO	1.172	3	2,6
COLOMERS	367	2	5,4
CORÇA	632	1	1,6
FOIXA	590	2	3,4
MONELLS	272	1	3,7
MONT-RAS	677	5	7,4
PALAFRUGELL	8.682	3	0,3
PALAMÓS	5.450	10	1,8
PALS	1.483	4	2,7
REGENCÓS	329	2	6,1
SANT FELIU DE GUIXOLS	9.147	9	0,9
SANT JOAN DE PALAMÓS	1.650	4	2,4
SANT SADURNI DE L'HEURA	488	2	4,1
SANTA CRISTINA D'ARO	1.058	2	1,9
TORRENT	241	3	12,4
TORROELLA DE MONTGRI.	4.124	9	} 2,4
L'ESTARTIT		1	
ULLASTRET	406	4	9,8
VERGES	1.212	6	5
TOTAL COMARCA	55.985	82	1,5

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	52,6
Paleta/Manobra/Picapedrer	9,2
Comerciant	3,9
Mariner/Pescador	3,9
Taper/Boter/Prador	6,6
Barber	2,6
Forjador/Ferrer/Manyà	2,6
Lampista/Electricista	2,6
Torner	2,6
Xòfer	2,6
Altres	10,5
TOTAL	100

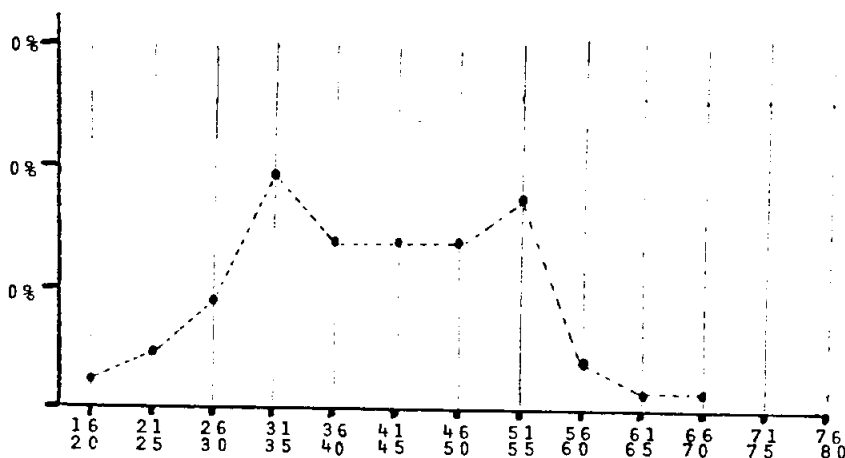
NO CONSTA 7,3%

% DONES	-
---------	---

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	40,4	CATALANS	90,2
ERC	26,9	PAIS VALENCIA ILLES	2,4
CR	11,5	ANDALUCIA	2,4
POUM	9,6	MURCIA	2,4
UGT	3,8	CASTELLA-LLEO	1,2
U.R.	3,8	EUZKADI	1,2
ALTRES	3,8		-
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA }
NO EN TENEN } 36,6% NO CONSTA ...-

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	18	CASATS	73,8
MES GRAN	71	SOLTERS	25
MITJA	41	VIDUOS	1,3
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 1,2 NO CONSTA .. 2,4%

GARROTXA

Presenta la comarca olotina un percentatge força alt 2,4% de taxa de repressió. Malgrat la dispersió dels seus nuclis de població la taxa d'oli repressiva s'estén a tot arreu.

Olot, capital comarcal, té un pes força important en la població, així també ho és la seva aportació en el nombre víctimes, 20, que dona una taxa de 1,6‰. Inferior a la mitja comarcal, però superior a la de les poblacions de 5000 a 19.999 habitants. Després ens apareix un municipi, la Canya, que incorporava els pobles de Begudà i Sant Joan les Fonts. El seu conjunt relatiu 6,7‰ és dels més de tot el Principat en poblacions entre 2000 a 2999 habitants. Sembla explicar-ho el fet de que a Sant Joan les Fonts els executats (10) són persones més aviat joves (vegi's classificació de víctimes: St. Joan les Fonts), s'els responsabilitza de fets ocorreguts en l'època dels comitès i cau la repressió contra els qui s'els acusa de partíceps directa o indirectament dels mateixos.

En les poblacions de 1000 a 1999 habitants, també una població de la comarca, Castellfollit de la Roca n'és de les més castigades del país, 10,4‰, característiques similars al cas anterior ajuden interpretar aquests dramàtics i elevats índex. Les altes poblacions, però, d'aquest tamany estan sempre entre les de taxa elevada. La configuració represiva abasta un ampli camp. El cas més extraordinari és el de Les Preses, la víctima havia complert 78 anys;

Pertocant la temàtica de les edats és bo de veure que el ventall dels executats va d'aquesta xifra extrema que hem pogut corroborar en l'Arxiu Parroquial de Les Preses (gentilesa que agràim) fins als 20 anys. Sent entre 21 i 46 anys l'edat tipus de les víctimes, amb una mitja de 37 anys. Explicada en raó de la considerable quantitat de persones que entre 20 i 30 anys són executades.

Aquest ventall d'edats dona una xifra d'una tercera part (36,6%) de solters, realment elevada amb la de la majoria de comarques de Catalunya.

La professió majoritària és pagesa, encara que es deixi sentir el pes de la indústria dels teixits, la fusteria, els pintors, els paperers, els forjadors i els curtidors.

En l'aspecte de la militància la majoria específica que té la CNT-FAI pot discutir-se si s'hi sumés els membres de comitès o de la VR que l'ERC controlava més o menys directament. Mantenim aquestes dades per haver-les obtingut d'aquesta manera, a més a més els curs de la guerra fa que membres de diversos partits polítics participin d'una trasllació política que ens fa aconsellar mantenir aquesta divisió. Cal destacar la relativa presència de víctimes procedents del POUM.

La repressió es realitza a persones nascudes a Catalunya. L'enfrontament civil de postguerra és català.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oc
ARGELAGUER	679	2	2,9
BASSEGODA	339	1	2,9
BATET	597	1	1,7
BEGUDA	2.398	3	6,7
LA CANYA		3	
SANT JOAN LES FONTS		10	
CASTELLFOLLIT DE LA ROCA		11	
MONTAGUT	1.137	7	6,2
OIX	538	1	1,9
OLOT	12.547	20	1,6
LA PINYA	450	3	6,7
LES PLANES	1.732	4	2,3
LES PRESES	1.170	1	0,9
SANT ANIOL DE FINESTRES	936	3	3,3
SANT ESTEVE DE LLEMENA		2	
SANT ESTEVE D'EN BAS	1.933	8	5,2
HOSTALETS D'EN BAS		2	
SANT FELIU DE PALLEROLS	1.651	4	2,4
SANT JAUME DE LLIERCA	978	1	1
SANT PRIVAT D'EN BAS	1.432	2	4,2
MALLOL		4	
SANT SALVADOR DE BIANYA	273	1	3,7
SANTA PAU	1.958	4	2
TORTELLA	1.204	3	2,5
TOTAL COMARCA	41.384	101	2,4

PROFESSIÓ	%
Padres/Pastor/Jornaler Camp	49
Paleta/Manobre/Picapedrer	11
Xòfer	4
Fuster/Ebanista/Asserrador	4
Teixidor/Tèxtil/Tintorer	6
Pintor	3
Obrer /Peó/Jornaler ciutat	2
Forjador/Ferrer/Manyà	2
Paperer	2
Fomer	2
Curtidor	2
Altres	13
TOTAL	100

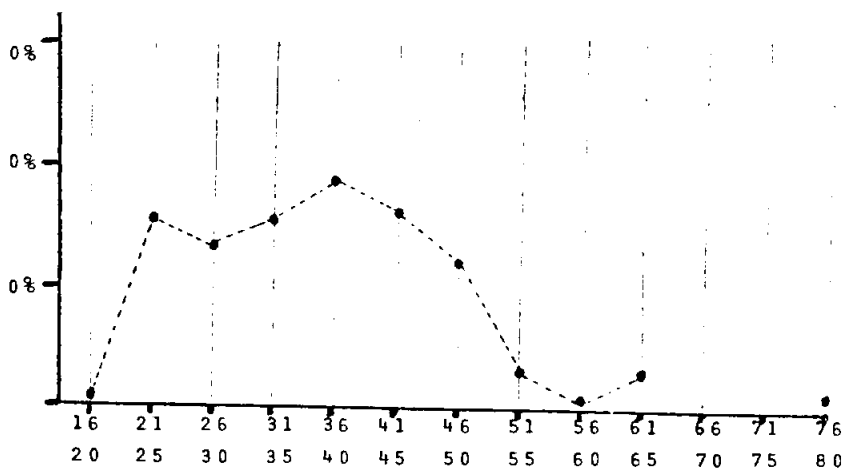
NO CONSTA 1%

% DONES	-

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	36,1	CATALANS	97
ERC	31,3	ANDALUCIA	1
CR	14,5	EUZKADI	1
U.R.	6	MURCIA	1
POUM	4,8		
UGT	3,6		
ALTRES	3,6		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 17,8% NO CONSTA ... -
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	20	CASATS	60,4
MES GRAN	78	SOLTERS	36,6
MITJA	37	VIDUOS	3
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 3% NO CONSTA ... -

GIRONÈS

Comarca amb una taxa de repressió 1,3% similar a la de la mitja de Catalunya 1,2%.

Girona participa entre el grup de ciutats que superen la mitja de 0,6% corresponen a poblacions de més de 20.000 habitants amb una taxa de 1,1%. Indicatiu d'una repressió més aviat acusada, menor però que no la mitja de la pròpia comarca 1,3%. Presenta però la particularitat que entre els repressaliats hi ha persones conegudes per tothom per la seva honorabilitat i honestat (vegi's classificació de víctimes:Girona) el que produeix una idea de la repressió terrible. Aquesta pot arribar a tothom i de qualsevol lloc quan per persones com les apuntades han estat repressaliades, pensa en general la població.

Salt per la seva banda és la segona població del país amb més repressió (municipis de 5000 a 19.999 habitants) amb una taxa de 4,2%. Hi influeix una activitat sobresortint d'alguns membres del seu comitè o milicians. L'edat dels executats de Salt és més aviat jove, el que normalment vol dir acusacions de participació en fets de reraguarda que foren jutjats amb una dura rigidesa per la Justícia.

Llagostera està en una taxa de 2,3%, que supera els 1,8% de mitja dels pobles del seu volum de població.

El municipi de l'Estanyol abasta també una superior repressió, 3,6%, que no la mitja 2% que tenen els pobles de 2000 a 2999 habitants. També ho supera, encara que solament un 0,4%, Ginestar.

En els centres urbans de 1000 a 1999 habitants solament Sant Esteve de Guialbes, 2,6% té una xifra que s'aparta amb significació de la mitja d'a-

quests pobles que tenen 1,9%. En poblacions més petites Serinyà (4,2%) i Cervià de Ter (3,8%) presenten xifres d'alta repressió.

La majoria dels repressaliats estan entre els 21 i 55 anys. Sent l'índex de casats el 76,9%, percentatge alt dins el conjunt dels que s'obtenen en l'estat civil de les víctimes al Principat.

La majoria de la població pagesa o d'activitat derivada de la mateixa és superior a la derivada del sector secundari o industrial, fet que corrobora una repressió superior pròpia de les zones agrícoles.

La militància majoritària és d'ERC, seguida a molt poc de la CNT-FAI. La resta és poc important dins el conjunt global. Tampoc és significatiu el grau de persones forànies. La majoria dels executats 88,3% són fills de Catalunya.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
BANYOLES	6.651	10	1,5
BESCAMÓ		4	3,6
L'ESTANYOL	2.471	3	
VILANNA		2	
BORDILS	1.002	2	2
CANET D'ADRI	1.049	2	1,9
CERVIA DE TER	793	3	3,8
GIRONA	23.871	26	1,1
LLAGOSTERA	3.860	9	2,3
PALOL	553	1	1,8
PALAU SACOSTA	995	1	1
MIANIGUES (PORQUERES)	1.057	1	0,9
QUART	1.068	1	0,9
SALT	5.674	24	4,2
SANT GREGORI		3	2,4
GINESTAR	2.058	1	
TAIALÀ		1	
SANT ESTEVE GUIALBES (VILADEMULS)	1.889	5	2,6
SANT MIQUEL DE CAMPAJOR	790	1	1,3
SERINYA	946	4	4,2
TOTAL COMARCA	78.407	104	1.3

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	31,6
Paleta/Manobra/Picapedrer	10,2
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	8,2
Ferrovians	5,1
Funcionari Generalitat	5,1
Mecànic/Carrocer	4,1
Guardia Civil	4,1
Xòfer	3,1
Fuster/Ebanista/Asserrador	3,1
Taper/Roder/Boter	3,1
Altres	22,4
TOTAL	100

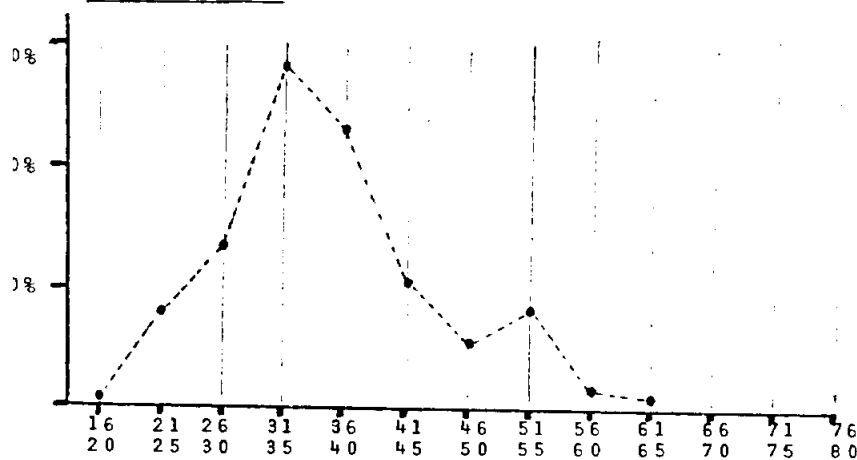
NO CONSTA -

% DONES	0,9
---------	-----

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	44,9	CATALANS	88,3
CNT-FAI-JJLL	43,5	CASTELLA-LLEÓ	3,9
PSUC	2,9	ANDALUSIA	2,9
CR	1,4	MURCIA	2,9
ALTRES	7,2		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 33.7% NO CONSTA.. 1%
 NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	20	CASATS	76,9
MES GRAN	61	SOLTERS	19,8
MITJA	38	VIDUOS	3,8
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 3% NO CONSTA .. -

SELVA

La repressió que sofreixen els pobles de la comarca és característica de les zones rurals. Alta taxa repressiva 2,1%. Augment d'aquesta en tractar els municipis més petits.

La mitja per a les poblacions de 5000 a 19.999 habitants és de 1,2%. Blanes la supera amb 2,3 %, tret que la manifesta dins un conjunt mig-alt de repressió. Ho és el cas de Santa Coloma de Farners que estaria amb la seva taxa 1,3% (de 3000 a 4999 habitants) en una mig-baixa de repressió. Xifra que ultra passa fortament el municipi d'Amer junt amb els pobles de Vilafreser i Bonmatí -amb un 3,2%, dins ja d'una elevada repressió. Si analitzem el cas de Bonmatí (Vegi's classificació de víctimes: Bonmatí) veurem que era una població nascuda a redós d'una colònia industrial i malgrat ser un poble totalment industrial so freix una repressió increïblement alta. (Aleshores voltava el mig miler d'habi tants), pròpia de zones agràries. Es un lloc on hom es coneix i els afusellats formaren part dels Comitès tèxtil o de la paperera. La repressió és força des mesurada i hom es perd en cercar els camins per anar a explicar-la.

Arbúcies depassa també amb 2,3% la mitja de 1,8% pròpia d'aquests centres de població. Xifra que a Lloret pren, sortosament, un índex força baix 0,3%.

Per als centres de 2000 a 2999 habitants destaca Sant Hilari de Sacalm que amb 5,8% esta entre els pobles de més càstig repressiu de Catalunya. Es població jove i dedicada preferentment a tasca derivada de la fusta del bosc, roder. La repressió implacable es lliga un cert caire rigorós per part del tradicionalisme local que s'uneix a una rigorositat legal que acaba amb els individus als que es responsabilitza dels fets ocorreguts en l'època de la guerra.

En el grup de 1000 a 1999 habitants, amb una mitja per a tot Catalunya de 1,9% ens trobem amb repressió que voreja la mitja a gairebé tots els pobles. Hi ha però el cas d'Osor que amb 5,3% i Vilobí d'Onyar amb 7,8% que sobresurten molt d'aquesta mitja de repressió citada. En el cas primer són treballadors que com membres del Comitè són repressaliats. En el segon cas hi ha militància i lluita de caràcter pagès. De menys del miler de persones destaca Fogars de Tordera (Ra mió) al qual la Causa General de Tordera els acusa de destacada actuació com membres del Comitè Local.

L'edat mitja correspon amb la catalana, 38 anys. Sent les edats més comuns entre 21 i 55 anys. Aspecte que dona un aproximat terç de solters.

L'activitat fonamental és fruit del medi rural, havent-hi un sector important de taxa que derivada del bosc taper i roder i boter com també fusters i asseradors.

Militància coherent amb aquesta activitat és la d'ERC i UR. La presència en segon lloc de la CNT i del POUM palesen els centres de localització industrial i penetració política en el camp. Pensem però que no ens consta o desconexem el terç total, factor que no es pot menystenir.

Es una població catalana, on els foranis no tenen sinó un pes simbòlic.

SELVA

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
AMER		1	} 3,2
VILAFESER	3.424	3	
BON MATI		7	
ANGLES	2.837	3	1,1
ARBUCIES	4.192	10	2,4
BLANES	6.638	15	2,3
BRUNYOLA	1.043	1	} 1,9
ST. MARTI SAPRESA		1	
LA CELLERA	1.515	2	1,3
FOGARS DE TORDERA	476	5	} 12,6
RAMIÓ		1	
HOSTALRIC	1.195	2	1,7
LLORET DE MAR	3.330	1	0,3
MAÇANES	699	1	1,4
MAÇANET DE LA SELVA	1.629	1	0,6
OSOR	1.319	7	5,3
RIUDARENES	1.189	3	2,5
SANT FELIU DE BUIXALLEU	1.249	1	} 1,6
GRIONS		1	
SANT HILARI DE SACALM.	2.767	16	5,8
SANTA COLOMA DE FARNERS	4.533	6	1,3
SILS	1.401	2	1,4
TOSSA DE MAR	1.442	1	0,7
VILLOBI D'ONYAR		10	} 7,8
SALITJA	1.797	1	
SANT DALMAI		3	
TOTAL COMARCA	50.660	105	2,1

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	40,2
Taper/Roder/Boter	13,7
Fuster/Ebanista/Asserrador	6,9
Paleta/Manobra/Picapedrer	4,9
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	2,9
Comerciant	2
Espardenyer/Sabater	2
Guardia Civil	2
Carrabiner/Agent Policia	2
Mestre	2
Paperer	3,9
Altres	17,6
TOTAL	100

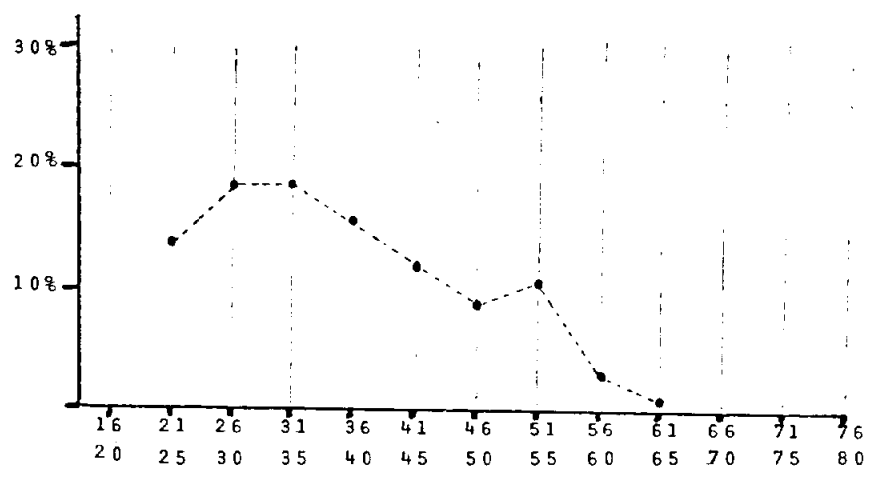
NO CONSTA 2,9%

% DONES	0,9
---------	-----

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	61,4	CATALANS	91,4
CNT-FAI-JJLL	24,3	PAIS VALENCIA ILLES	1,9
POUM	5,7	ANDALUCIA	1,9
U.R.	5,7	ARAGO	1,9
C.R.	1,4	CASTELLA-LLEO	1
ALTRES	1,4	EUZKADI	1
		EXTREMADURA	1
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 33,3% NO CONSTA .. -
NO TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	21	CASATS	69,5
MES GRAN	65	SOLTERS	30,5
MITJA	38	VIDUOS	-
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. - NO CONSTA .. -

REGIO III

ALT CAMP

Es una comarca amb una taxa de repressió 1,6‰ que supera amb 0,4‰ la mitja catalana.

La repressió de la comarca és fruit d'una localització profunda en determinats punts. Així Valls, en el grup de poblacions de 5000 a 19999 habitants de mitja 1,2‰ té una repressió de 1,6‰. O encara més ho és el Pla de Santa Maria (abans Pla de Cabra) que amb 1898 habitants veu com 14 dels seus veïns són afusellats, el que dona una taxa de 7,4‰ (Hi intervenen profunds conflictes personals derivats de fets socio-econòmics de caracter agrari. Vegi's classificació de víctimes: Pla de Cabra (Sta. Maria). També els germans Ferré -del Milà de 263 habitants- afusellats donen una taxa força elevada, 7,6‰.

L'edat mitja supera en un any la mitja catalana de 38 anys. La majoria dels executats estan entre 26 i 50 anys i sobretot entre els 26 i 40 anys. Els casats són 76,1% del total.

La professió bàsica és la pagesa. Caracteritza els oficis i les pautes represives.

La militància predominant d'ERC i després la CNT veuen l'aparició qualitativa d'altres formacions: PSUC, UGT, UR i POUM, indicí d'un cert grau quantitatiu d'incidència política.

La població és gairebé totalment catalana i de la comarca.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
ALCOVER	2.663	5	1,9
ALIÓ	482	1	2,1
EL MILA	263	2	7,6
MONT-RAL	413	1	2,4
PLA DE CABRA (Sta. Ma.)	1.898	14	7,4
PONT D'ARMENTERA	790	3	3,8
LA RIBA	755	3	4
VALL MOLL	962	1	1
VALLS	11.006	15	1,6
FONTSCALDES		3	
TOTAL COMARCA	30.199	48	1,6

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camps	68,2
Barber	6,8
Curtidor	4,5
Altres (Paleta, Xòfer, mecànic, cambrer, ferroviari, sabater, sereno, paperer, maquinista)	20,5
TOTAL	100

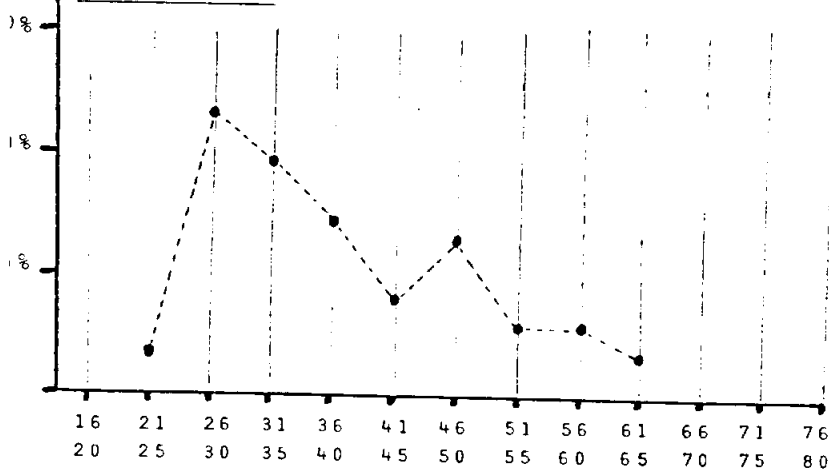
NO CONSTA 8,3%

% DONES —

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	40,6	CATALANS	97,9
CNT-FAI.JJLL	34,4	ARAGO	2,1
PSUC	9,4		
U.G.T.	6,25		
U.R.	6,25		
P.O.U.M.	3,1		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 33,3 NO CONSTA —
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	22	CASATS	76,1
MES GRAN	62	SOLTERS	21,7
MITJA	39	VIDUOS	2,2
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA...2,1% NO CONSTA ... 4,2%

ALT PENEDE'S

Es una comarca amb una repressió mitjanament alta, 1,6%. Comarca eminentment rural on el conflicte agrari rabassaire és predominant i bàsic per a compredre els fets ocorreguts en la guerra i la repressió de postguerra.

La capital comarcal Vilafranca amb 1,9% de víctimes depassa el 1,2% de la mitja d'aquest volum de localitats. Igual taxa presenta Sant Sadurní d'Anoia (de 3000 a 4999 habitants). D'un tamany inferior (2000 a 2999 habitants) solament té un alt índex Gelida amb 2,5% (superior amb 0,5% la mitja respectiva).

En les poblacions de 1000 a 1999 habitants la mitja és 1,9% és repressaliada rigorosament Olèrdola amb 4,2%, Terrassola i Lavit amb 4,4 i Torrelles de Foix encara més amb 5,7%.

Les edats oscilen entre un percentatge molt alt de persones de 21-25 anys fins a 73. Sent fins a 45 anys les edats més repetides. Poc més d'un terç, 35,8% són solters, resultat d'una relativa joventesa de les víctimes. Fet que correspon amb la mitja d'edat més baixa de tot Catalunya, 33 anys.

Activitats professionals fonamentades en el camp. Sobre tot en la taxa de la vinya. El que duu a comprendre el pes majoritari de la militància política a U.R. Destaca després de la CNT-FAI i ERC, la presència d'E .C.

La població és majoritàriament autòctona, sense que destaquí dins els grups d'emigració cap provinent d'altres zones de l'Estat.

POBLACIO	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
AVINYONET	1.377	1	0,7
LES CABANYES	409	1	2,4
GELIDA	2.359	6	2,5
GUARDIOLA DE FONTRUBI	2.097	3	1,4
MOJA DEL PENEDES		1	4,2
OLERDOLA	1.424	1	
SANT PERE MOLANTA		4	
PONTONS	411	1	2,4
ST. LLORENÇ D'HORTONS	1.075	1	0,9
STA. MARGARIDA I MONJOS	2.025	1	0,5
SANT MARTÍ SARROCA	2.536	5	2
SANT PERE DE RIUDEBITLLES	1.522	2	1,3
SANT QUINTÍ MEDIONA	1.557	1	0,6
SANT SADURNI D'ANOIA	4.241	8	1,9
SUBIRATS	2.950	1	0,3
TERRASSOLA I LAVIT	1.358	6	4,4
TORRELLES DE FOIX	1.402	8	5,7
VILAFRANCA DEL PENEDES	10.204	19	1,9
PLA DE MANLLEU (AIGUA MURCIA)	1.535	1	0,7
TOTAL COMARCA	45.426	71	1,6

PROFESSIO	%
Paçès/Pastor/Jornaler Camp	47,7
Paleta/Manobra Picapedrer	9,2
Xòfer	6,2
Funcionari Generalitat	4,6
Carreter	4,6
Paperer	4,6
Fuster/Ebanista/Asserrador	3,1
Guarda Jurat/Urbà/Sereno/Aqutzi	3,1
Altres	16,9
TOTAL	100

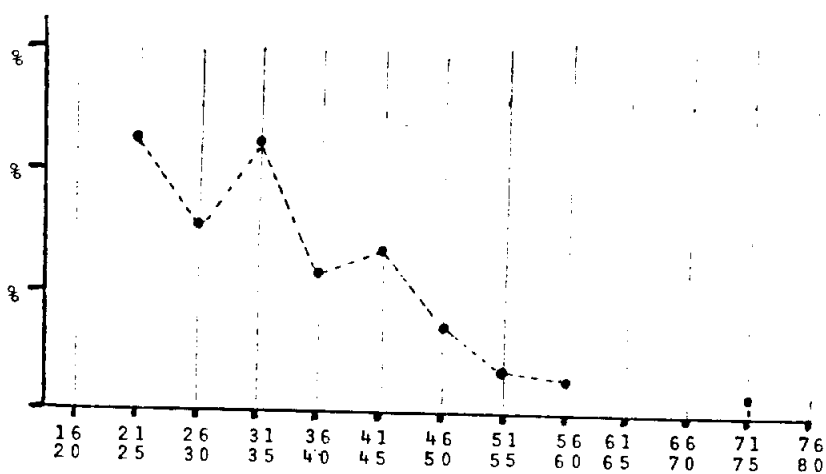
NO CONSTA 8,5%

% DONES -

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
		CATALANS	85,9
		CASTELLA-LLEO	4,2
U.R.	32,7	MURCIA	4,2
CNT.FAI.JJLL	30,9	EXTREMADURA	2,8
ERC	23,6	PAIS VALENCIA ILLES	1,4
E.C.	3,6	ANDALUCIA	1,4
ALTRES	9,1		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 22,5% NO CONSTA ... -
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	21	CASATS	64,2
MES GRAN	73	SOLTERS	35,8
MITJA	33	VIDUOS	-
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA ... - NO CONSTA ... 5,6%

BAIX PENEDES

Destaca la comarca per una repressió relativa força alta, 2,8%, que supera a bastament la mitja catalana 1,2% i la regional 1,6%.

El seu nucli principal és alhora dels més repressaliats. (Ho abasten els nuclis de menys dels 1000 habitants). El Vendrell sofreix una repressió dels 3,5%, situant-la entre les capitals comarcals més castigades.

Els altres nuclis importants (entre 1000 i 1999 habitants) superen tots la mitja de 1,9%, fet que ens palesa una alta repressió. Hi destaca per sobre de tots, Calafell amb un 5% de taxa repressiva, xifra força alta àdhuc en el conjunt català.

Inferior als 1000 habitants cal destacar el 9,7% de Cunit. Fet que explica una vegada més la duresa que es manifesta en centres de població poc nombrosa.

L'edat mitja de 36 anys, és en dos anys inferior a la mitja del Principat. Els anys tipus estan entre els 21 i 45 anys sent el grup de 36-40 anys els qui aporten un màxim relatiu de víctimes. El 68,3% de casats és producte del resultat i lògica de les xifres apuntades d'edats.

Comarca on el pes professional dels pagesos és absolut, amb presència important del grup maríner-pescador.

Militància predominant per poc de l'ERC, seguida de la CNT-FAI i per poc menys d'un percentatge important de militants del POUM, el 25,7% de les víctimes. La presència de la UR, explicaria encara més el predomini de ERC.

Població catalana amb una petita emigració exterior, part d'ell de missatge catalana: País Valencià-Illes.

GARRAF

La comarca del Garraf presenta el caràcter del fort pes que tres nuclis presenten ja aleshores en el seu poblament. Vilanova i la Geltrú, Sant Pere de Ribes i Sitges són també els principals nuclis urbans que a nivell relatiu i absolut aportaran més de les víctimes que la comarca té.

Comarca que no sofreix una repressió alta, 1%. Inferior en 0,2% a la mitja del país.

Vilanova i la Geltrú està en el grup més baix de poblacions de 5000 a 19999 habitants que pateixen la repressió de postguerra. Amb un índex de 0,9% s'allunya de la mitja de 1,2% d'aquests centres urbans. Igualment, en un grau encara inferior, Sitges amb 0,6%.

Ho és el cas de Sant Pere de Ribes que estaria situada amb el seu 3,4% en un nivell mig alt en el seu grup (de 2000 a 2999 habitants), que té una mitja de 2%.

L'edat mitja jove de 35 anys, seria resultat d'un índex de població de 21 a 30 anys. Són els 36-40 anys qui veuen major nombre de víctimes. El 70% de casats es correspon amb les dades de les edats.

La professió més important és la camperola. Però aquesta és menor que la suma de totes les altres de caràcter industrial.

Militància amb domini de la CNT-FAI, seguida a distància per la UR. La ERC i el POUM apareix després amb un pes equivalent.

Població on la majoria catalana veu l'arrelament de persones nascudes fora del país. Les víctimes nascudes a Andalusia i Murcia són un segon grup important.

POBLACIO	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
CASTELLET I LA GORNAL	1.572	1	0,6
CUBELLES	760	1	1,3
OLESA DE BONESVALLS	498	1	2
SANT PERE DE RIBES	2.071	7	3,4
SITGES	7.977	5	0,6
VILANOVA I LA GELTRU	17.494	15	0,9
STA. MARIA VILANOVA		1	
TOTAL COMARCA	31.040	31	1

PROFESSIO	%
Pagès, Pastor/Jornaler Camp	25,9
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	11,1
Ferrosiari	11,1
Sabater/Espardenyer	11,1
Paleta/Manobra/Picapedrer	7,4
Xòfer	7,4
Fuster/Ebanista/Asserrador	7,4
Barber	3,7
Forjador/Ferrer/Manyà	3,7
Lampista/Electricista	3,7
Comptable/Escribent	3,7
Guarda Jurat/Urbà/Sereno/Agutzil	3,7
TOTAL	100

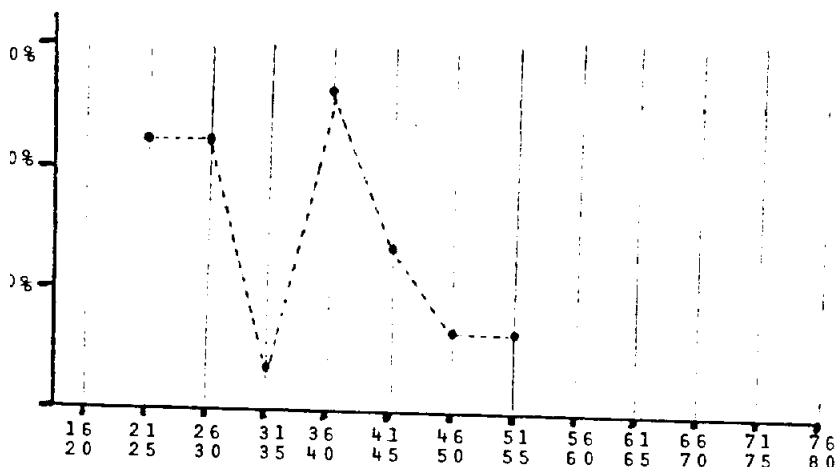
NO CONSTA 12,9%

% DONES	-
---------	---

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
CNT-FAI-JJLL	58,3	CATALANS	64,5
UR	16,6	ANDALUCIA	9,7
ERC	8,3	MURCIA	9,7
POUM	8,3	PAIS VALENCIA ILLES	6,5
PSUC	4,2	CASTELLA-LLEO	6,5
ALTRES	4,2	ESTRANGER	3,2
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA
NO ENTENEN } 22,6% NO CONSTA ... -

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MÉS JOVE	21	CASATS	70
MÉS GRAN	54	SOLTERS	30
MITJA	35	VIDUOS	-
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. - NO CONSTA .. 3,2%

TARRAGONÈS

Es una comarca d'alta conflictivitat, 1,7% de víctimes. Malgrat presentar una forta incidència industrialitzant i no lligada totalment al camp.

Tarragona és, amb Badalona, la població superior als 20.000 habitants que presenta un índex més elevat de repressió 1,9%. Fets ocorreguts durant la guerra i sense cap mena de justificació, amb un buit de poder i ordre general, són castigats en la postguerra amb una molt forta repressió. (Vegi's classificació víctimes: Tarragona). Alguna de les persones afusellades foren un espetec a les consciències de molts tarragonins. La Justícia però serà sempre implaca**blement** dura en la vella Tarraco.

A nivell dels nuclis de 2000 a 2999 habitants destaca Torredembarra amb 2,6%, quan la mitja específica del grup és 2%. En un nivell de 1000 a 1999 habitants la població més castigada es Vilallonga del Camp amb 2,6% clarament superior a la mitja del grup 1,9%.

La mitja d'edat 37 anys és propera a la general 38 anys. Les edats típus estan entre 21 i 55 anys, sent la més comú 36-40 anys. L'estat civil dona un 73,3% de casats resultat del nivell d'edats de les víctimes.

La professió majorment exercida, la pagesa. Es veu superada per la suma d'altres de tipus industrial. Malgrat tot, la forta divisió laboral mostra un pes relatiu força important de les tasques derivades de la terra.

Militància amb majoria d'ERC, seguida per poc de la CNT i després en un percentatge alt (20,7%) del POUM. A menor nivell ens apareix el PSUC. Altre cop cal fixar-hi en el 36,3% de les víctimes que no tenien o no ens consta la seva significació política.

Majòria catalana sent molt repartida la població no autòctona que sofreix repressió. El pes del funcionariat i peonatge és palesa en la professió de les persones nascudes fora del país i víctimes de la seva activitat social i política a Catalunya que les acull.

POBLACIO	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
ARGI LAGA	951	1	} 2,4
LA SECUITA		1	
BONASTRE	541	1	1,8
EL CATLLAR	996	2	2
CONSTANTI	2.217	4	1,8
MONNARS (TAMARIT DE MAR)	303	2	6,6
EL MORELL	1.612	3	1,9
POBLA DE MAFUMET	576	1	1,7
POBLA DE MONTORNES	840	2	2,4
RODA DE BERA	631	1	1,6
SALOMO	726	2	2,8
TARRAGONA	31.412	59	1,9
TORREDEMBARRA	2.278	6	2,6
VILLALONGA DEL CAMP	1.112	4	3,6
SALOU	3.053	1	} 0,7
VILASECA		1	
TOTAL COMARCA	52.204	91	1,7

PROFESSIO	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	25
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	13,8
Paleta/Manobra/Picapedrer	8,8
Ferroviani	8,8
Xòfer	7,5
Mariner/Pescador	5,-
Comerciant	2,5
Fuster/Ebanista/Asserrador	2,5
Cambrer/Cuiner	2,5
Comptable/Escribent	2,5
Guardia Civil	2,5
Carreter	2,5
Altres	13,8
Guardia Jurat/urbà/sereno/Agutzil	2,5
TOTAL	100

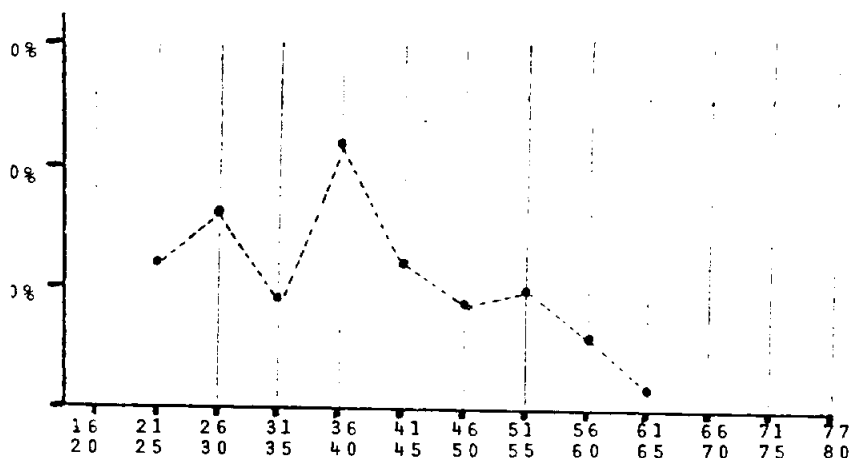
NO CONSTA 12,1%

% DONES	-

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
E.R.C.	36,2	CATALANS	80,2
CNT-FAI-JJLL	31,0	CASTELLA-LEO	4,4
POUM	20,7	ANDALUSIA	3,3
PSUC	6,9	ARAGO	3,3
C.R.	3,4	GALICIA	3,3
U.G.T.	1,7	PAIS VALENCIA ILLES	2,2
		ALTRES	3,3
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 36,3% NO CONSTA .. -

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	22	CASATS	73,3
MES GRAN	63	SOLTERS	24,4
MITJA	37	VIDUOS	2,3
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 4,1% NO CONSTA .. 5,5%

REGIO IV

BAIX CAMP

Comarca que rep una repressió igual a la mitja de tot el Principat, 1,2%

Reus, que gairebé tenia la meitat de la població comarcal, té un índex repressiu del 1,1% superior a la que poblacions del seu grup de tamany tenen 0,6%.

En el grup de 3000 a 4999 habitants sobresurt la taxa de Riudoms amb 2,2% (la mitja del grup és 1,8%), amb un grup d'afusellats de persones força joves.

L'altre grup a destacar està en el de 1000 a 1999 habitants on la mitja de 1,9% és avançada per Montbrió del Camp (2,2%) i Riudecols (2,9%). Les poblacions inferior als 1000 habitants presenten taxes molt altes, entre elles la de Colldejon, 11%, és la superior.

Mitja d'edat coincident també amb la de Catalunya, 38 anys. L'edat més castigada està entre els 36 i 45 anys. Els casats són un percentatge habitual en aquests grups d'edat mitja comarcals.

El pes de la ruralia és manifest en el sector professional i en tot el que genera. La presència atípica de víctimes femenines cal assenyalar-lo.

Militància amb predomini de l'ERC, seguit per una forta implantació del POUM. A més distància el PSUC i després la CNT.

Població catalana o d'emigració germana o propera. País València-Illes o Aragó. L'altra és tangencial en el conjunt de la població.

CONCA DE BARBERÀ

Es la comarca on la repressió, posterior a l'acabament de la guerra civil, és més alta de tot Catalunya. Si la mitja d'aquesta és 1,2 afusellats per cada mil habitants, a la comarca de la Conca de Barberà l'índex és de 4,9%. Es també l'elevat promig de la comarca el que fa augmentar tant el nivell de repressió de la IV Regió, superior també a qualsevol altra de les 9 regions catalanes.

Diguem que quan la repressió es manifesta a un lloc, aquest, a excepció d'un cas -Belltall amb 1,1%-, és extremadament alt. Sempre superior a la mitja de gairebé totes les comarques del Principat que sofreixen víctimes.

En el grup de poblacions compreses entre 3000 i 4999 habitants, Montblanch ocupa un nivell dels elevats amb 3,7% molt superior a la mitja d'aquesta mena de municipis, 1,8%. Més elevat és encara l'Espluga de Francolí amb 4,3% (amb repressió que toca doblement a 3 famílies diferents) i encara dins un nivell alt dins el grup ho és el 2% de Santa Coloma de Queralt.

En el grup de pobles de 1000 a 1999 habitants hi ha el més castigat de tot Catalunya: Solivella amb 14,5% i a nivell dels més alts hi ha també Saral 10,6%, no es queda baix de nivell cap poble repressaliat d'aquest grup: Vimbodí el 6%, Blancafort el 3% i Barberà de la Conca el 2,8%. A un nivell inferior a 1000 habitants les xifres es mantenen força altes destaca l'esfereidora del municipi de Vilanova de Prades amb 15,2%. Tota la comarca viu en la postguerra una dura, implacable i llarga repressió. Els "fets de Solivella" (vegi's classificació víctimes : Solivella) actuen de factor passional del qual la postguerra n'és un testimoni clar. "Vox populi" hem pogut tractar el fet a nivell comarcal i local, la idea és que el fet repressiu fou aturat per pressions de sectors àdhuc provinents del propi Règim Franquista.

La mitja d'edats és idèntica a la de tot el país, 38 anys. Destaca l'elevada presència de persones joves. Entre 26 i 40 anys dins unes edats més comunes situades entre 21 i 45 anys. El percentatge de casats 59,7%, contrasta amb un 31,9% de solters i un percentatge alt de viduos. Diríem que les víctimes són de dues menes o gent majoritàriament jove acusada de fets ocorreguts durant la guerra o persones d'edat més elevada a la que es responsabilitza, pels càrrecs que ocupen, de què aquests fets es produïssin.

Es absolut el domini de l'activitat pagesa i la derivada d'ella. Ens caldria estudis que tractessin la problemàtica de la lluita rural al llarg dels anys. Hem pogut recollir el testimoni de que a partir de l'octubre de 1934 hi havia un enfrontament continuat per la dura repressió que els fets dels primers dies d'octubre ocasionen. Aquesta violència manifestada per ambdós sectors es manifestarà amb l'esclat de la sublevació militar, la guerra i continuarà en la postguerra.

La militància predominant és de ERC, seguit a distància per la CNT i a més encara pel PVUM. Aquestes són dades molt més ajustades en conèixer la militància de la majoria, però no sempre l'acord dels informants ha estat coincident en atorgar-la.

La població és de la comarca, ella és acusada i sofreix la repressió resultant d'aquesta.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUS E-LLATS	o/oo
BARBERA DE LA CONCA	1.133	4	2,8
BELLTALL (PASSANTANT)	960	1	1
BLANCAFORT	1.001	3	3
CONESA	475	4	8,4
L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ	3.255	14	4,3
FORES	364	2	5,5
MONTBLANC	4.835	13	3,7
GUARDIA DELS PRATS		4	
LILLA		1	
ROCAFORT DE QUERALT	650	4	6,2
ROJALS	285	3	10,5
STA. COLOMA DE QUERALT	3.434	7	2
SARRAL	1.987	21	10,6
SEGURA (SAVALLA)	317	1	3,1
SOLIVELLA	1.516	22	14,5
VALLCLARA	301	4	13,3
VILANOVA DE PRADES	328	5	15,2
VIMBODI	1.504	10	6
TOTAL COMARCA	25.277	123	4,9

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	76,9
Paleta/Manobra/Picapedrer	4,3
Barber	3,4
Xòfer	2,6
Comptable/Escribent	1,7
Teixidor/tèxtil/Tintorer	1,7
Altres (Comerciant, mecànic, cambrer, ferrer, forner, industrial, carrabiner, boter, carnicer.	8,5
TOTAL	100

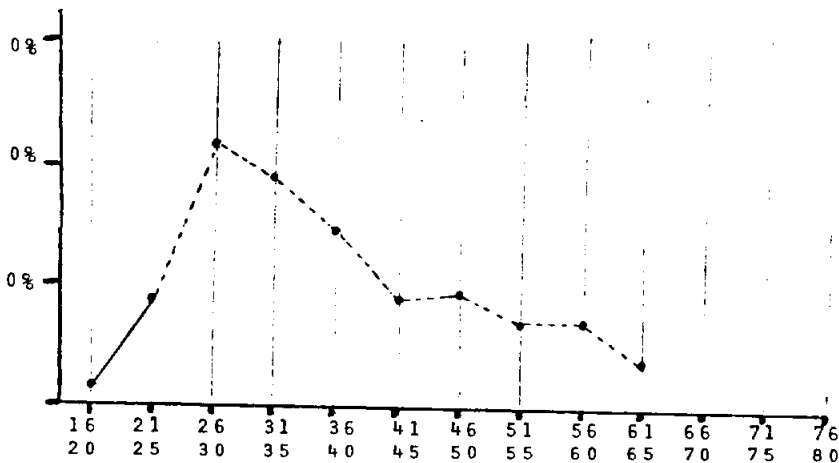
NO CONSTA 4,9%

% DONES	-
---------	---

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	52,7	CATALANS	98,4
CNT-FAI-JJLL	29,5	ARAGÓ	1,6
POUM	8,9		
CR	3,6		
U.G.T.	1,8		
PSUC	1,8		
U.R.	1,8		
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 8,9% NO CONSTA ... -
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	20	CASATS	59,7
MES GRAN	65	SOLTERS	31,9
MITJA	38	VIDUOS	8,4
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 0,8% NO CONSTA .. 1,6%

PRIORAT

Comarca que també rep una repressió alta, 2,9%. Considerablement superior a la mitja catalana, 1,2%.

Es una comarca que vivia ja des del segle XIX una clara repressió econòmica, que s'ha mantingut en tot el llarg d'aquest segle.

Falset, capital de la comarca, està entre les poblacions de 2000 a 2999 habitants més repressaliada, té un 5,3% d'índex repressiu, el que la col·loca en un allunyat punt del 2% propi de les poblacions d'aquesta mena.

De les poblacions de més de 1000 habitants, la de més alt nivell de repressió és Porrera amb 3%. Destaquen però, a més de la citada capital de comarca, els pobles menors al miler d'animes. En ells la repressió arriba a uns nivells irrealment, entre els qui més són castigats hi ha La Torre de Fontaubella 12,3%, L'Arbolí 15,6% i Torroja amb 7 afussellats de 384 habitants el que li dona un índex increïble de 18,2%;

Les edats més comunes de les víctimes són de 21 a 50 anys, d'entre elles les més repetides estan entre 26 i 35 anys. D'aquí prové un aproximat terç de solters.

La comarca és absolutament agrícola, principalment treball de la vinya. La militància era gairebé, dins el sector republicà, de sentit únic. Com a partit ERC (majoritari en les víctimes), com a central sindical CNT.

Població eminentment catalana, on el principal component del feble fluxe emigratori és de la Regió veïna aragonesa.

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
L'ARBOLI	251	4	15,6
BELLMUNT DEL PRIORAT	668	1	1,5
CABASSERS	707	1	1,4
CAPÇANES	822	2	2,4
CORNUDELLA	1.575	2	1,3
FALSET	2.647	14	5,3
ELS GUIAMETS	394	2	5,1
LLOA	362	2	5,5
MARÇA	1.118	1	0,9
MARGALEF	534	4	7,5
MASROIG	1.250	1	0,8
POBOLEDA	665	3	4,5
PORRERA	1.002	3	3
SCALA DEI (MORERA DE MONTSANT)	342	2	5,8
LA TORRE DE FONTAUBELLA	162	2	12,3
TORROJA	384	7	18,2
ULL DE MOLINS	1.247	1	0,8
TOTAL COMARCA	18.040	52	2,9

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	90
Palet/Manobra/Picapedrer	6
Xòfer	2
Funcionari Generalitat	2
TOTAL	100

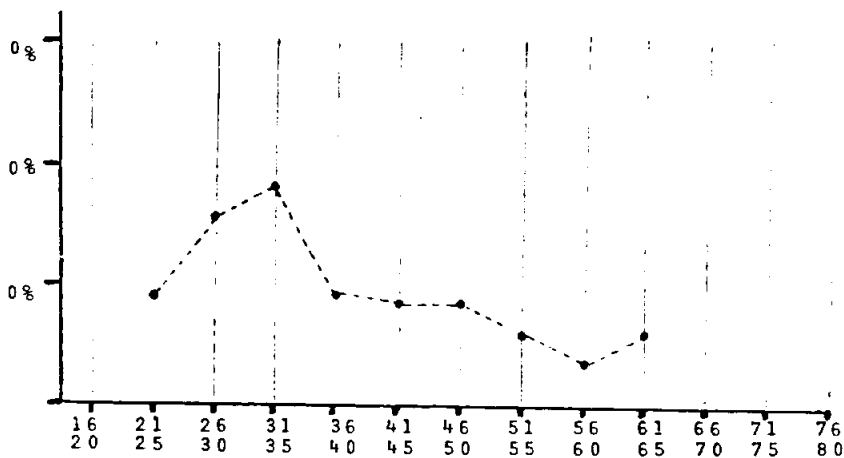
NO CONSTA 3,8%

% DONES	-
---------	---

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	57,1	CATALANS	88,5
CNT-FAI-JJLL	42,9	ARAGO	5,8
		CASTELLA-LLEO	1,9
		GALICIA	1,9
		MURCIA	1,9
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 19,2% NO CONSTA ...-

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	21	CASATS	64
MES GRAN	69	SOLTERS	32
MITJA	41	VIDUOS	4
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA ...- NO CONSTA... 3,8%

RIBERA D'EBRE

Comarca d'alta repressió 2,9%, on tots els pobles que coneixen repressió estan a nivell igualat o normalment superior que no la mitja de Catalunya, 1,2%.

En els pobles de 3000 a 4999 habitants, Flix presenta un índex igual a la mitja d'aquests nuclis habitats 1,8%. La supera per poc 1,9%, Mora d'Ebre i amb fort escreix Tivissa amb 3,1%.

En el grup de població inferior (de 2000 a 2999 habitants) l'índex creix moltíssim. Resultant Ascó (4,1%) i sobretot Mora la Nova (6,5%) dels nuclis més castigats de tot el Principat.

Es manté el nivell mig-alt en el grup de 1000 a 1999 habitants, però on més es palesa la repressió està en un poble que no arriba per poc al miler de veïns: Palma d'Ebre. Els afusellats són 16, el que fa resultar una taxa de 16,7%. Clar exponent d'algun fet no massa comú en la repressió. El podriem explicar dins un contexte general comarcal.

Els fets de La Fatarella (Vegi's classificació de víctimes: La Fatarella) i altres accions dutes a terme dins la comarca o comarques veïnes són un detonant per aixecar una forta repressió. Són responsabilitzats els comitès de Flix (recordem que hi ha un complexe químic), Ascó i Mora la Nova (centre pre-dominant de comunicacions per ferrocarril). També Palma coneix fets de violència l'any 1936 així com col·lectivització de les terres (principalment oli-veres i ametllers i després, encara que menys, vinya). La postguerra és una llosa pesada que cau contra hom a qui s'el considerava responsable de qualsevol dels fets. D'aquí aquesta repressió de 16 persones d'un poble d'encara no 1000 habitants solament hi manca una interpretació implacable d'unes lleis que pot ser ho són encara més.

La majoria dels executats, en relació directa acusar-los de fets d'acions violentes, són persones que estan compreses entre els 21 i 35 anys, sent la mitja de 36 anys, inferior en 2 anys a la catalana, incluída en el grup de les baixes. D'aquí en resulta un percentatge força alt de solters, això és, 40,7%.

Comarca d'activitat econòmica fonamental amb centres de localització industrial. L'esperit i el pes de la ruralia es manté predominant.

La militància principal de les víctimes era de la ERC, seguint-la de poca la CNT.

Referent a l'origen podem repetir el que sempre anem anunciant. La població que viu, fe o desfa a la comarca és catalana.

POBLACIO	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
ASCÓ	2.220	9	4,1
BENISSANET	1.820	2	1,1
FLIX	4.346	8	1,8
GARCIA	1.185	3	2,5
GINESTAR	1.532	5	3,3
MORA D'EBRE	3.706	7	1,9
MORA LA NOVA	2.321	15	6,5
PALMA D'EBRE	956	16	16,7
RASQUERA	1.520	2	1,3
RIBAROJA	1.857	4	2,2
SERRA D'ALMOS	750	2	2,7
TIVISSA	3.592	10	3,1
DARROS		1	
VIMEBRE	813	2	2,5
TOTAL COMARCA	29.308	86	2,9

PROFESSIO	%
Paçès/Pastor/Jornaler Camp	53,8
Paleta/Manobra/Picapedrer	9
Xòfer	5,1
Fuster/Ebanista/Asserrador	5,1
Barber	5,1
Obrer/Peç/Jornaler Ciutat	3,8
Mecànic/Carrocer	3,8
Forjador/Ferrer/Manyà	2,6
Lampista/Electricista	2,6
Altres (torner, escriptor, ferre- viari, miner, estudiant, carni- cer.)	9
TOTAL	100

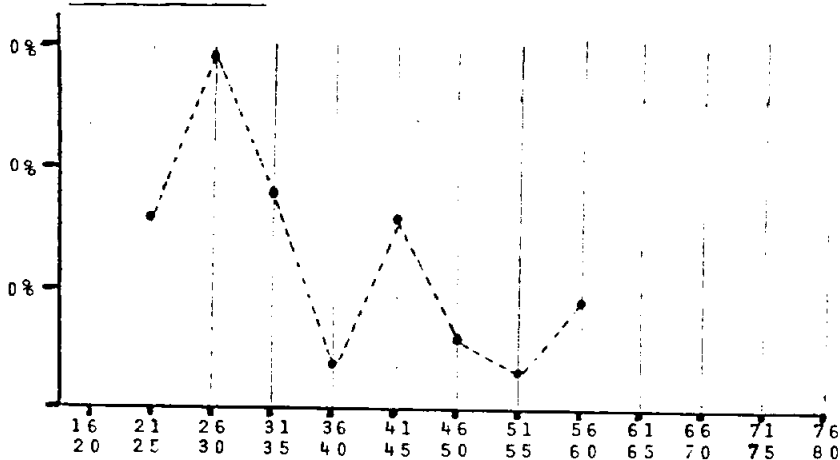
NO CONSTA 9,3%

% DONES	-
---------	---

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	53,8	CATALANS	96,5
CNT-FAI-JJLL	44,6	ANDALUCIA	1,5
PSUC	1,6	CASTELLA-LLEO	1,5
		MURCIA	1,5
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 24,4% NO CONSTA .. -
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT	%	ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	21	CASATS	58
MES GRAN	60	SOLTERS	40,7
MITJA	36	VIDUOS	1,2
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA .. 1,2% NO CONSTA .. 5,8%

REGIO V

BAIX EBRE

La comarca que el riu Ebre modela tan ajustadament té una repressió de 1,4% afusellats. Supera per poc la mitja del Principat 1,2%. Es una Comarca de nivell repressiu mig, en cap cas es dona un fort índex repressiu a nivell dels municipis d'aleshores. Cal però recordar que la capitalitat municipal de Tortosa incorporava molts de pobles prou allunyats d'ella amb una forta personalitat local.

Tortosa presenta un índex de 1,6% de represàlia de postguerra, caldria però matitzar que el cas d'Aldea (repressió filla de la que hi hagué durant els fets d'octubre, de la violència de l'any 1936) i el de Jesus i Maria (càstig procedent de la responsabilitat que s'atorga a qui forma part dels comitès creats durant la guerra) són d'una particularitat pròpia.

Tortosa està en el grup de municipis d'aquest tamany que coneix una repressió alta. En ella sembla aparéixer una voluntat d'igualar els fets arbitraris que contra les persones hi hagué durant la guerra. (Vegi's classificació de víctimes: Tortosa).

Tots els altres municipis amb repressió ho són dins una quantitat que podriem qualificar de normal. Únicament el centre més petit Alfara amb 3,6% presenta un índex més alt d'aquesta tràgica normalitat que apuntem.

La mitja relativament baixa de 37 anys ho és a conseqüència d'una estirada sèrie d'edats que arriben fins a 60-70 anys que es contraposen a la més comú de 26-30 anys.

Els casats són 67,1% producte d'aquesta adulta edat d'alguns i jove en altres.

Els pagesos són els més nombrosament representats en la llista d'executats, resultat lògic d'una comarca eminentment rural.

La militància predominant és ERC, a distància i meitat seva apareix la CNT seguida molt d'aprop del PSUC. No cal però oblidar el càstig de membres dels Comitès (CR) i de la U.R. (problemes dels sindicats arrocers) (Recordem que la ERC es nutria molt d'antics elements seguidors de Marcel·lí Domingo).

La població executada és d'origen català i els més importants -dins una importància relativa mínima no nascuts a Catalunya són originaris de la resta dels Països Catalans (País Valencià-Illes).

POBLACIÓ	HABITANTS	AFUSELLATS	o/oo
ALFARA	831	3	3,6
L'AMETLLA DE MAR	3.088	3	1
BENIFALLET	1.519	1	0,7
ROQUETES	5.747	9	1,6
TIVENYS	1.510	2	1,3
ALDEA	37.023	9	1,6
CAMARLES		1	
CAMPREDÓ		1	
JESUS I MARIA		9	
ELS REGUERS		1	
ST. LLATZER		1	
ST. JAUME ENVEIJA		2	
LA CAVA		2	
TORTOSA		34	
XERTA		1.972	
TOTAL COMARCA	58.490	81	1,4

PROFESSIÓ	%
Pagès/Pastor/Jornaler Camp	50
Paleta/Manobra/Picapedrer	8,3
Xòfer	4,2
Fuster/Ebanista/Asserrador	4,2
Obrer/Peó/Jornaler Ciutat	2,8
Comerçant	2,8
Ferroviani	2,8
Pastor	2,8
Altres	22,2
TOTAL	100

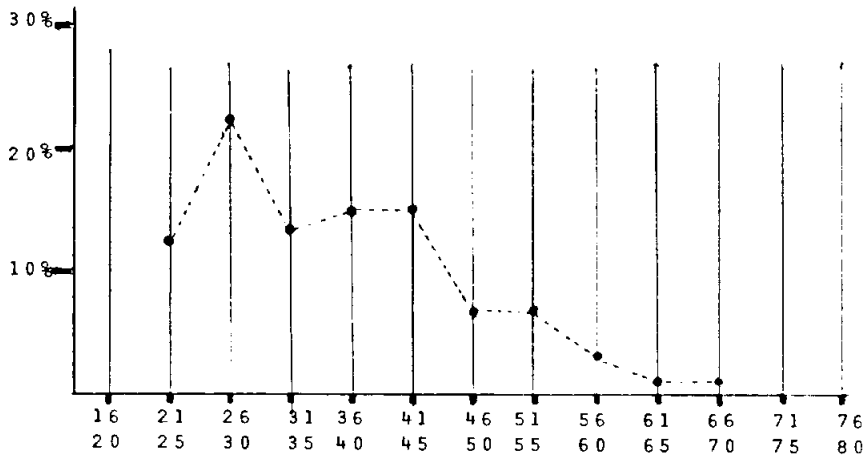
NO CONSTA 11,1%

% DONES -

MILITANCIA	%	LLOC D'ORIGEN	%
ERC	50	CATALANS	91,3
CNT-FAI-JJLL	24,1	PAIS VALENCIA ILLES	2,5
PSUC	16,7	ANDALUCIA	1,3
CR	5,6	ASTURIES	1,3
UR	1,9	CASTELLA-LLEO	1,3
ALTRES (A.C.)	1,9	EUZKADI	1,3
		EXTREMADURA	1,3
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA } 33,3% NO CONSTA .. 1,3%
NO EN TENEN }

GRUPS D'EDAT



EDAT		ESTAT CIVIL	%
MES JOVE	21	CASATS	67,1
MES GRAN	66	SOLTERS	31,6
MITJA	37	VIDUOS	1,3
TOTAL	100	TOTAL	100

NO CONSTA 1,3% NO CONSTA .. 6,2%

MONTSIÀ

La comarca del Montsià té una repressió de 1,4%. Poc més 0,2% de la mitja del país.

Amposta 1,7% depassa els 1,2% de mitja de les poblacions de 5000 a 19999 habitants. Però és Ulldecona qui presenta una taxa alta 3%, sent Alca_{nar} castigada dins un índex 1,4% que s'apropa a la mitja habitual d'aquestes poblacions.

El cas d'Ulldecona és esclaridor de l'actitud de la població en avançar les tropes franquistes. Qui resta a la localitat -en plena guerra- ho fa convençut de que no li ha de passar res. Persones de poca significació o milità_{ncia} política que únicament han dut a terme activitats culturals i catalanes en l'època republicana. La seva vida acabarà, com per a altres de la comarca a Vinaròs (Vegí's classificació víctimes: Montsià). En la postguerra, però, qui és agafat al front, o torna en acabar el conflicte bèl·lic a Catalunya, de nou trobarà el filtre legislatiu que repressaliarà.

En els altres municipis amb repressió a destacar el poc nivell de Sant Carles de la Ràpita, 0,3% o l'elevat del petit poble de Freginals amb 3,2%.

Les edats més comunes estan entre 21 i 45 anys, encara que hi hagi un sector de víctimes comprés entre els 51 i 65 anys que equilibren aquell per a donar una mitja de 37 anys. Els casats resulten el 61%, xifra que s'explica per la relació d'edats donada.

La comarca que té com a vigia la serra del Montsià és eminentment page_{sa} (el delta de l'Ebre que comparteix amb la comarca del Baix Ebre), d'aquí l'elevat percentatge de pagesos 71,2%.

La militància absolutament predominant és d'ERC entre les víctimes de la repressió, el PSUC i la CNT formen conjuntament un terç de la resta de la filiació dels executats.

La població és pròpia de la comarca, el baix índex 3,4% no comarcal és provinent de la terra germana del País Valencià.